

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**BATI TRAKYA ÖZELİNDE AZINLIK HAKLARI
VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

ŞİRVAN ÇALIŞKAN

İSTANBUL, 2016

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

BATI TRAKYA ÖZELİNDE AZINLIK HAKLARI
VE AVRUPA BİRLİĞİ’NİN ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

ŞİRVAN ÇALIŞKAN

Tez Danışmanı: YRD. DOÇ. DR. GİZEM ÇAKMAK

İSTANBUL, 2016

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KÜRESEL SİYASET VE HUKUKLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Adı: Batı Trakya Üzeline Ayrıntı Hakkında ve AB'nin Rolü

Öğrencinin Adı Soyadı : Sirvan GALIŞKAN

Tez Savunma Tarihi :

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Yrd. Doç Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü
İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Program Koordinatörü
İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzalar

Tez Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Gizem Cakmak

Üye Yrd. Doç. Dr. Bilgen S. Taşoğlu

Üye Yrd. Doç. Dr. Burak KÜNTAY

TEŐEKKÖR

Yüksek Lisans Tez çalışmamın her aşamasında değerli katkı ve eleştirileriyle yol gösteren sonsuz sabırla beni her zaman çalışmaya teşvik eden ve güven veren saygıdeğer hocam Yard.Doç.Dr. Gizem ÇAKMAK'a ve her zaman yanımda olan Aileme içtenlikle Teşekkür ederim.

ÖZET

BATI TRAKYA ÖZELİNDE AZINLIK HAKLARI VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ROLÜ

Şirvan Çalışkan

T.C. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Programı

Nisan 2016, 125 sayfa

Bu yüksek lisans tez çalışması, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının haklarına yönelik geçmişten bugüne yaşanmakta olan sorunların mevcut durumunu, bu zaman kadar sorunların çözümü hususunda gerçekleştirilen uygulamaları ve sorunların çözümü konusunda Yunanistan'ın Avrupa Birliği üyeliğinin ve Avrupa kurumlarının rolünü ortaya koymaktır.

Bu çalışmada mevcut literatür taranarak, azınlık kavramının tanımı ve kapsamı, azınlık çeşitleri, azınlık haklarının tarihsel gelişimi, Avrupa kurumlarının azınlık hakları konusunda yapmış olduğu çalışmalar, Batı Trakya bölgesinin tarihi ve bölgesel özellikleri, Batı Trakya Müslüman Türk azınlık sorununun ortaya çıkış süreci ve azınlık statüsünü belirleyen antlaşmalar ile birlikte Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı ile ilgili etnik kimliğin reddi, din ve vicdan hürriyeti, vatandaşlıktan çıkarılma, vakıflar konusu, kamu hizmetlerinde istihdam, siyasi katılım ve temsil, eğitim öğretim ve sosyoekonomik durum ile ilgili sorunlar analiz edilmiştir.

Sonuç olarak konu hakkında değerlendirmelerde ve önerilerde bulunulmuş olup, Yunanistan'ın Avrupa Birliği üyeliğinin ve Avrupa kurumlarının, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunlarının çözümünde kısmen bir etkisi bulunmakla birlikte, doğrudan olumlu etkilerinin bulunmadığı neticesine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Azınlık Hakları, Batı Trakya, Yunanistan, Avrupa Birliği

ABSTRACT

MINORITY RIGHTS WITH RESPECT TO THE WESTERN THRACE AND THE ROLE OF EUROPEAN UNION

Şirvan Çalışkan

The Republic of Turkey Bahçeşehir University Graduate School of Social Sciences
Global Politics and International Relations Program

April 2016, 125 pages

This master thesis has been investigating the current situation of the problems on minority rights of Western Thrace Muslim Turks, implications conducted in order to solve these problems and to indicate the role of European Union membership of Greece and the role of European institutions about the solution of these problems.

In this work based on the current literature, the concept of minority, types of minorities, historical background of minority rights, the studies conducted on minority right by European institutions, the history and regional specifications of the Western Thrace, the process of the minority rights problem on the Western Thrace Muslim Turks and the treaties describing the status of the minority; the problems of the Western Thrace Muslim Turks minority such as disapproval of ethnic identity, freedom of religion and conscience, expatriation, waqfs, employment in public services, political participation and representation, education and instruction, and socioeconomic situation have been analyzed.

Within this context, there has been made evaluations and suggestions about the topic and there has been reached the result that there are partially, but no direct effects of Greece's European Union membership and European institutions on the solution of the Western Thrace Muslim Turks minority's problems.

Key Words: Minority Rights, Western Thrace, Greece, European Union

İÇİNDEKİLER

TABLolar.....	x
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. AVRUPALILAŞMA.....	6
2.1 AVRUPALILAŞMA KAVRAMI.....	6
2.2 AVRUPALILAŞMA MEKANİZMALARI.....	11
2.3 YUNANİSTAN’IN AVRUPALILAŞMA SÜRECİ.....	12
3. AZINLIK KAVRAMI.....	17
3.1 AZINLIK KAVRAMININ TANIMI VE KAPSAMI.....	17
3.2 AZINLIK ÇEŞİTLERİ.....	20
3.2.1 Dini Azınlık.....	20
3.2.2 Dilsel Azınlık.....	22
3.2.3 Etnik Azınlıklar.....	23
3.2.4 Ulusal Azınlıklar.....	25
3.3 AZINLIK HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	26
3.4 AVRUPA KURUMLARI VE AZINLIK HAKLARI.....	29
3.4.1 Avrupa Konseyi’nde Azınlık Hakları.....	29
3.4.2 Avrupa Birliği’nde Azınlık Hakları.....	31
3.4.3 AGİT’te Azınlık Hakları.....	33
4. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞI.....	37
4.1 BATI TRAKYA’NIN KISA TARİHÇESİ	37
4.2 BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIK SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI.....	38
4.3 AZINLIK STATÜSÜNÜ BELİRLEYEN ANTLAŞMALAR.....	41
4.3.1 1830 Londra Protokolü ve 1881 İstanbul Antlaşması.....	42
4.3.2 14 Kasım 1913 Atina Barış Antlaşması ve 3 Nolu Protokol.....	43
4.3.3 10 Ağustos 1920 Tarihli Yunan Sevr’i.....	45
4.3.4 Lozan Sistemi.....	47
4.3.4.1 Türk – Yunan mübadelesine ilişkin sözleşme.....	47

4.3.4.2 Lozan Barış Antlaşması.....	49
4.3.4.3 1926, 1930 ve 1933 Antlaşmaları.....	51
5. BATI TRAKYA AZINLIĞININ TEMEL SORUNLARI.....	53
5.1 ETNİK KİMLİĞİN REDDİ SORUNU.....	57
5.1.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Etnik Kimliğin Reddi Sorununa Yönelik Uygulamalar.....	59
5.2 DİN VE VİCDAN HÜRRİYETİ SORUNU.....	61
5.2.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Din ve Vicdan Hürriyeti Sorununa Yönelik Uygulamalar.....	62
5.3 VATANDAŞLIKTAN ÇIKARILMA SORUNU.....	64
5.3.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Vatandaşlıktan Çıkarılma Sorununa Yönelik Uygulamalar.....	66
5.4 VAKIFLAR SORUNU.....	68
5.4.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Vakıflar Sorununa Yönelik Uygulamalar.....	69
5.5 KAMU GÖREVLERİNDE İSTİHDAM SORUNU.....	71
5.5.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Kamu Görevlerinde İstihdam Sorununa Yönelik Uygulamalar.....	71
5.6 SİYASİ KATILIM VE TEMSİL SORUNU.....	72
5.6.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrasında Siyasi Baskılar ve Temsil Sorununa Yönelik Uygulamalar.....	72
5.7 EĞİTİM ÖĞRETİM SORUNU.....	78
5.7.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Eğitim Öğretim Sorununa Yönelik Uygulamalar.....	82
5.8 SOSYO EKONOMİK SORUNLAR.....	90
5.8.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Sosyoekonomik Sorunlara Yönelik Uygulamalar.....	91
5.9 YUNANİSTAN'IN AVRUPALILAŞMA SÜRECİNDE BATI TRAKYA.....	94
6. TARTIŞMA.....	96
6.1 ETNİK KİMLİĞİN REDDİ.....	96
6.2 DİN VE VİCDAN HÜRRİYETİ.....	98

6.3 VATANDAŞLIKTAN ÇIKARILMA.....	99
6.4 VAKIFLAR SORUNU.....	100
6.5 KAMU GÖREVLERİNDE İSTİHDAM.....	101
6.6 SİYASİ KATILIM VE TEMSİL.....	102
6.7 EĞİTİM ÖĞRETİM.....	103
6.8 SOSYOEKONOMİK DURUM.....	105
7. SONUÇ.....	106
KAYNAKÇA.....	110
EK-1. MÜLAKAT SORULARI.....	122
ÖZGEÇMİŞ.....	125

TABLÖLAR

Tablo 2.1: Avrupalılaşmanın farklı etkileri.....	11
Tablo 5.1: Yunan Parlamentosu'na Giren Batı Trakya Türk Milletvekilleri (1920-2015).....	75

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİK	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AIHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
AP	: Avrupa Parlamentosu
BM	: Birleşmiş Milletler
BTTÖB	: Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği
GTGB	: Gümölcine Türk Gençler Birliği
İTB	: İskeçe Türk Birliği
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MC	: Milletler Cemiyeti
USAD	: Uluslararası Sürekli Adalet Divanı

1. GİRİŞ

Batı Trakya konusu ve burada yaşayan Müslüman Türklerin sorunları son yıllarda üzerinde sıkça tartışılan bir husus haline gelmiştir. Özellikle Yunanistan'ın 1981 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) üye olması neticesinde Yunanistan genelinde başlayan Avrupalılaşma sürecinden bu yana, Yunanistan vatandaşı durumundaki Batı Trakya Müslüman Türklerinin durumunda bir iyileşme olup olmadığı üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Temel olarak etnik kimliğin reddi, din ve vicdan özgürlüğü, vatandaşlıktan çıkarılma, vakıflar sorunu, örgütlenmenin engellenmesi, taşınmaz mal alıp satmanın engellenmesi, kamu görevlerinde istihdam edilememe, siyasi katılım ve temsil sorunu, sosyoekonomik sorunlar, eğitim ve öğretim konusunda yaşanan problemler gibi önemli sorunlardan oluşan Batı Trakya Müslüman Türklerinin sorunları, 21. yüzyılda bir Avrupa Birliği (AB) üyesi ülke konumunda olan Yunanistan'da insan haklarının ve hukukun üstünlüğünün tartışılmasına sebebiyet vermektedir. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı da, Yunanistan'ın AB üyeliği ile birlikte Avrupalılaşması neticesinde Batı Trakya Müslüman Türklerinin, azınlık hakları kapsamında Yunanistan'da yaşadıkları sorunlarda bir iyileşme olup olmadığını, sorunların çözülüp çözülmediğini ve Yunanistan'ın AB üyeliği ile başlayan Avrupalılaşma sürecinin bu husus üzerindeki etkisini analiz etmek olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı özelinde, azınlık sorunlarına dikkat çekerek hem literatüre katkıda bulunmak hem de araştırmacıların dikkatini azınlık sorunlarına çekmek bu çalışmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında AB'nin azınlık haklarındaki rolünün Batı Trakya özelinde değerlendirilmesinin temelinde ise; Batı Trakya bölgesinin AB sınırları içinde yer alan bir coğrafyada olması, Batı Trakya azınlığının Avrupa vatandaşlığı statüsünü kazanmış olması, Türkiye'nin Lozan Barış Antlaşması ile ülke dışında bıraktığı tek azınlık olması, sorunun Türk-Yunan ilişkileri içinde karşılıklı prensibi ile değerlendirilecek bir niteliğe sahip olması ve Batı Trakya sorununun insan ögesi taşıyor olması gibi hususlar bulunmaktadır.

Bu çalışma altı bölümden meydana gelmekte olup, ilk bölüm giriş kısmı ve literatür taramasından oluşmaktadır. İkinci bölümde, çalışmanın temel konusunu teşkil eden Yunanistan'ın Avrupalılaşması sürecinde Batı Trakya'nın sorunlarının ve bu sorunlarının çözümlerinin analiz edilmesi husususun net bir şekilde anlaşılabilmesi için Avrupalılaşma kavramı ele alınacak ve Yunanistan'ın Avrupalılaşma süreci incelenecektir. Üçüncü bölümde “Azınlık” kavramının tanımı incelenerek, literatürde tanımlanmış olan azınlık çeşitleri belirtilecektir. Sonrasında azınlık haklarının tarihsel gelişimi ele alınacak olup, AK, AB ve AGİT'te azınlık hakları konusunda yapılan çalışmalar incelenecektir. Burada AB Müktesebatı'nda azınlık hakları olgusunun ne olduğu, kişilerin özgürlük haklarının belirlenmesi ve AB'nin haklara katkısının neler olduğu araştırılacaktır.

Dördüncü bölümde Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı ile ilgili tarihsel süreç ve Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun azınlık statüsünü belirleyen antlaşmalar ele alınarak değerlendirilecektir. Beşinci bölümde ise, Batı Trakya sorununun temel unsurları incelenecektir. Bu unsurlar, etnik kimliğin reddi, din ve vicdan hürriyeti, vatandaşlıktan çıkarılma, vakıflar sorunu, kamu görevlerinde istihdam edilememe sorunu, siyasi katılım ve temsil sorunu, eğitim öğretim sorunu ve sosyoekonomik sorunlar olarak ele alınacaktır. Altıncı bölüm olan Tartışma bölümünde, araştırma neticesinde elde edilen bulgular yorumlanarak, AB ve Avrupa kurumlarının sorunların çözümünde etkisinin olup olmadığına dair değerlendirmelerde bulunulacaktır. Altıncı ve son bölümde ise tezin konusu ile ilgili sonuç değerlendirmeleri yapılacaktır.

Bu çalışmada bilimsel nitelikteki kitap, makale, tez, sunu, bildiri, gazete, dergi ve internet sitelerinden kaynak olarak yararlanılacaktır. Aynı zamanda Bahçeşehir Üniversitesi Kütüphanesi kaynaklarından da faydalanılacaktır. Bununla birlikte Batı Trakya'da yaşayan kişiler, akademisyenler ve bölgede faaliyet gösteren çeşitli azınlık sivil toplum kuruluşları ile yazılı görüşmeler gerçekleştirilecektir. Yapılacak bu mülakatlar vasıtasıyla çalışmanın konusunu teşkil eden Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunlarının, bu sorunlarının çözümlerinin ve Yunanistan'ın Avrupalılaşması sürecinin bu sorunların çözümüne olan etkisinin birincil kaynaklar vasıtasıyla öğrenilerek tez konusunun desteklenmesi ve bölge halkının konuya bakışının analiz edilmesi amaçlanmış olup,

gerçekleştirilen mülakatlar doğrultusunda çalışmanın içeriği zenginleştirilmiştir. Ancak yapılan yazılı görüşmeler neticesinde literatürde yer alan veri ve bilgilerden fazlaca farklılaşan bilgiler elde edilememiş olduğu da ifade edilebilmektedir. Bu yazılı görüşmelerde yer alan sorular Ek-1’de yer almaktadır.

Çalışmada, araştırmacının yabancı dil sınırlılığı nedeniyle çoğunlukla Türkçe literatürde yapılmış olan çalışmalar incelenmiş olup, bu durum ise bu tez çalışmasının temel sınırlılığını oluşturmaktadır.

Literatürde Batı Trakya’da yaşayan Müslüman Türk toplumunun geçmişten bu yana yaşadığı sorunlarla ilgili birçok çalışma bulunmakla birlikte, bu çalışmaların belirli bir kısmı sorunların özeline inerek tek sorun üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte bu çalışmalardan bir kısmı da Yunanistan’ın AB üyeliği sonrasında yaşadığı Avrupalılaşma sürecinde, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun sorunlarının durumunu araştırmaktadır.

Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun sorunları hususunda Baskın Oran tarafından 1991 yılında hazırlanmış olan “Türk – Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu” isimli kitap, konu hakkında yapılmış olan en kapsamlı çalışma niteliğindedir ve bu kitap konuyla ilgili yapılan çoğu bilimsel çalışmaya temel kaynak oluşturmaktadır (Oran 1991). Yasemin Görüm tarafından 2006 yılında “Avrupa Konseyi, AGİT ve AB’de Azınlık Hakları ve Batı Trakya Sorunu” başlığıyla hazırlanan doktora tezinde Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının yaşadığı insan / azınlık hakları ihlalleri tespit edilmeye çalışmıştır. Çalışmada, azınlığa yönelik ihlallerin en çok Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin gergin olduğu dönemlerde ortaya çıktığı saptanmıştır (Görüm 2006). Şerafettin Hurşit tarafından 2006 yılında yayımlanmış olan “Lozan Antlaşması’ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi” isimli kitap, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun eğitim öğretim sorunu ele almış ve 1923 yılından bu yana Yunanistan’da çıkarılan eğitime dair tüm yasaları inceleyerek eğitim öğretimde yaşanan sorunları analiz etmek suretiyle literatüre katkıda bulunmuştur (Hurşit 2006). İsmail Duran tarafından 2008 yılında hazırlanan “Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan’da Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tez

alışmasında; azınlığın sorunlarına yönelik gerçekleşen iyileşmelerde Yunanistan'ın AB'ye üye olmasının tek başına önemli bir rolünün bulunmadığı ve AB'nin Batı Trakya konusunda Yunanistan'a gerekli baskıyı yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Duran 2008). Turgay Cin tarafından 2009 yılında yayımlanan “Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği” isimli makalede Cin, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun yaşamakta olduğu sorunları detaylı olarak incelerken, Yunanistan'ın uluslararası hukuku ve taraf olduğu antlaşmaları ihlal etmekte olduğu ve Yunanistan'ın Avrupalılaşıma sürecinde Batı Trakya'nın sorunlarına ilişkin önemli adımlar atılmadığı neticesine ulaşmıştır (Cin 2009). Bülent Çelikmen tarafından 2010 yılında hazırlanan “Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği Kapsamında Batı Trakya Türklerinin Sorunları” isimli yüksek lisans tezinde Çelikmen, Batı Trakya'da düzenlediği anket neticesinde Batı Trakya'nın çözülen sorunlarının azınlığın çabaları ve Türkiye'nin çeşitli girişimleri vasıtasıyla olduğu, ancak ileride AB'nin bu konudaki rolünün Türkiye'den daha fazla olacağına inanıldığı sonucuna ulaşmıştır (Çelikmen 2010). Fatih Baysal tarafından 2013 yılında hazırlanan “Türk – Yunan İlişkilerinde Bir Sorun Alanı: Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı” isimli yüksek lisans tezinde Baysal, Batı Trakya'nın sorunlarının halen devam etmekte olmasının sebebini Yunanistan'ın milliyetçi ve ırkçı yaklaşımları ile din olgusunun demokrasinin önüne geçmesine bağlamıştır (Baysal 2013). Halis Ayhan tarafından 2014 yılında yayımlanan “Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili” isimli makalede, Batı Trakya'da yaşanan sorunların çözümünde Yunanistan ve Türkiye ile birlikte uluslararası toplumun da etkili olduğu, AİHM ve Helsinki İzleme Komitesi'nin ceza ve raporlarının Yunanistan'ı uygulamalarında yumuşamaya götürdüğü ve uluslararası toplumun baskıları olmadan Batı Trakya'nın sorunların çözümünün sağlanamayacağı neticesine ulaşılmıştır (Ayhan 2014).

Bu tez çalışmasında ise, literatürde daha önceden yapılmış olan çalışmalarda olduğu gibi Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun geçmişten günümüze değin yaşamakta olduğu sorunlar ve bu sorunların nedenleri incelenmiş olmakla birlikte, Avrupalılaşıma kavramı ile beraber Yunanistan'ın Avrupalılaşıma sürecinin analiz edilmesi ve bu süreç içerisinde Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunlarının çözümüne ilişkin yaşanan gelişmelerde Avrupa kurumlarının ve bu Avrupalılaşıma sürecinin ne derece etkili bir rolü

bulunduğu üzerine incelemeler yapılarak diğerk çalışmalardan farklılaşılmakta ve literatüre katkıda bulunmaktadır.

2. AVRUPALILAŞMA

Son yıllarda üzerinde çokça tartışılan çok yönlü bir kavram niteliğindeki Avrupalılaşma, Avrupa bütünleşmesi hakkında yapılan çalışmalar için yeni bir analiz düzeyi olarak görülmekle birlikte, konuya cevap üretmekten ziyade soru üreten ve zaman içerisinde sürekli olarak gelişme gösteren dinamik bir süreç niteliğindedir (Soyaltın 2006, s. 7). Avrupa üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda yeni bir boyut şeklinde ortaya çıkmış olan ve AB'nin bütünleşme sürecinde “AB etkisi” olarak da isimlendirilebilen Avrupalılaşma kavramı günümüzde oldukça yaygın bir terim haline gelmiştir (Okçu 2004, s. 2).

2.1 AVRUPALILAŞMA KAVRAMI

Literatürde Avrupalılaşma kavramının tanımlanması hususunda çok çeşitli ifadeler yer almaktadır ve genel kabul görmüş olan belli ve net bir tanım bulunmamaktadır (Olsen 2002, p. 921). Sosyal bilimler alanında oldukça yaygın olarak kullanılmakla birlikte, tartışmalı kavramlardan biri niteliğindeki Avrupalılaşma kavramının tanımlanmasında kullanılan aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya olmak üzere iki temel bakış açısı bulunmaktadır (Demiral 2009, s. 12).

Aşağıdan yukarıya gerçekleşen Avrupalılaşma; politikaların, kurumların ve süreçlerin gelişimi ile ilgilenmektedir. Buna göre Avrupalılaşma, Avrupa düzeyinde ortak kurumlar ve bağlayıcı politikalar oluşturma ve uygulama yetkisi olan farklı bir yönetim sisteminin kurumsallaşması olarak değerlendirilmektedir (Olsen 2002, p. 929).

Avrupa çalışmaları alanında yapılan araştırmalar uzun yıllar boyunca aşağıdan yukarıya bir bakış açısıyla ele alınmış ve bu çerçevede üye ülkelerin Avrupalılaşmaya verdikleri cevaplar analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu hususta da üye ülkelerin Avrupa bütünleşmesi süreci ve bunun sonuçları üzerindeki etkisinin açıklanması ve bu açıklamanın da kavramlaştırılması temel amaç olmuştur (Börzel 2003, pp. 1-2).

Başlangıcı 1970'lere kadar uzanan aşağıdan yukarıya gerçekleşen Avrupalılaşıma çalışmalarının temel özellikleri şu şekilde özetlenebilmektedir (Demiral 2009, ss. 12-13);

- i. AB üyeliğinin devletler üzerindeki etkisi, AB'nin üye devletler üzerindeki hiyerarşik etkisini yansıtacak şekilde incelenmiştir.
- ii. AB politikaları ile ülkelerin kendi politikaları arasında ileride ortaya çıkabilecek uyumsuzluklardan bahsedilerek, ulusal uyum çalışmalarının zaman alacağı hususu üzerinde durulmuştur.
- iii. AB'ye uyum konusundaki tepkisel ve isteksiz durum inceleme konusu yapılmıştır.
- iv. Avrupalılaşımanın politika ve rejim boyutları üzerinde durulmuştur.
- v. Zamanla üye devletlerin uygulamaları arasında benzeşmenin giderek artacağı varsayımında bulunulmuştur.
- vi. Ulusal kurumların ve süreçlerin AB'den gelen talepler doğrultusunda düzenlendiklerinde daha fazla Avrupalılaştıkları sonucuna varılmıştır.

1990'lı yıllarda Avrupa bütünleşmesi üzerine yapılan çalışmalar üye devletlerin Avrupa süreci ve kurumlarının etkilerine nasıl cevap verdiği üzerine odaklanmaya başlamıştır. Bu doğrultuda yukarıdan aşağıya bakış açısıyla yapılan ilk araştırmalar, üye devletler açısından Avrupa bütünleşmesinin sonuçları üzerine odaklanmıştır. Son yıllarda yukarıdan aşağıya bakış açısıyla yapılan araştırmalar giderek büyürken, Avrupa yönetim sisteminin evriminin üye devletler üzerindeki etkisini analiz eden bir yaklaşım şeklinde gelişim göstermiştir (Börzel 2003, pp. 2-3).

İkinci nesil Avrupalılaşıma çalışmalarında üzerinde durulan temel konular ise şu şekilde özetlenebilmektedir (Demiral 2009, ss. 13-14);

- i. Avrupalılaşıma konusu, yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarı bakış açılarının ikisini entegre edecek şekilde incelenmeli ve hem yatay hem de dikey boyutlarıyla ele alınmalıdır.

- ii. Avrupalılaşma hususunda daha önce yapılmış olan çalışmaların temel eksikliği, Avrupalılaşmanın AB ve ye devletler arasında karşılıklı bir etkileşim halinde gerçekleştiği hususunun göz ardı edilmiş olmasıdır.
- iii. Avrupalılaşma çalışmalarında kurumsal uyumsuzluklardan ziyade, Avrupa bütünleşmesinin ulusal çıkarlar, değerler ve düşünceler üzerindeki etkisi konularına odaklanılmalıdır.
- iv. Avrupalılaşma zerine yapılan araştırmalarda konunun siyasi boyutu üzerinde çok fazla durulmamış; politik fikirler, davranışlar, siyasi partiler ve seçim sistemleri hususunda Avrupalılaşmanın etkilerini ele alan oldukça sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır.
- v. Avrupalılaşma konusu üzerinde yapılacak araştırmalarda Avrupalılaşma neticesinde ortaya çıkan benzeşme ile birlikte, ye ya da aday ülkelerde meydana gelen uygulama farklılıklarına da odaklanılmalıdır.
- vi. Avrupalılaşma ile ilgili araştırmalarda farklı uygulamaların üzerinde durulması, ülke içerisinde oluşan değişimlerin Avrupalılaşma neticesinde ortaya çıkıp çıkmadığını, Avrupalılaşma neticesinde olmuşsa bunun hangi yollarla oluştuğunu ortaya koymaya yardımcı olmaktadır.

1990'ların sonlarından itibaren Avrupalılaşma konusundaki çalışmalarda kavram, yeni fırsatların ve tehditlerin ulusal politikaları nasıl etkilemekte olduğunun anlaşılması yanında, Avrupa düzeyindeki politikaların etkinliğinin ulusal düzeyde değerlendirilmesi şeklinde de kullanılmaya başlanmıştır. Bu yeni araştırma alanı, ulusal politik sistemlerde Avrupa bütünleşmesinin gelişimi neticesinde ortaya çıkan değişimlere odaklanmıştır (Vink and Graziano 2007, p. 3).

Avrupalılaşma kavramına getirilmiş olan bu iki farklı bakış açısı karşılıklı ve dinamik bir süreç olarak görülebilmekle birlikte, Avrupalılaşmanın hem ye ülkelerden AB'ye hem de AB'den ye ülkelere doğru gerçekleşmekte olduğu ifade edilebilmektedir (Börzel 2002, p. 195). Bununla birlikte AB'nin ve ye devletlerin dinamik yapıda olan kurumlar olmalarından dolayı, Avrupalılaşma konusu karmaşık bir yapı kazanmaktadır, çünkü statik yapıda olmayan bu kurumların aralarında karşılıklı ve sürekli değişime müsait olan bir süreç ve etkileşim bulunmaktadır. Son yıllarda küreselleşme olgusunun da giderek

gelişmesi neticesinde, ulusal politikalarda yaşanan değişimlerin yalnızca AB ile ilişkilendirilmesi de pek mümkün olmamaktadır. Bu sebeple değişimlerin yaşanmasında etkili olan temel faktörün Avrupalılaşma mı yoksa küreselleşme mi olduğu hususunda yoğun tartışmalar yaşanmaktadır (Bulmer and Radaelli 2004, p. 3).

Ladrech'e (1994, p. 69) göre Avrupalılaşma kavramı, AT'nin politik ve ekonomik dinamiklerini, ulusal politikanın ve politika oluşturma sürecinin örgütsel mantığının bir parçası haline getirmek suretiyle politikaların yönünü ve şeklini etkileyen aşamalı bir süreç olarak ifade etmektedir (Larsen and Olsen 2010, p. 6). Cowles, Caporaso ve Risse (2001, p. 3) için ise Avrupalılaşma, Avrupa düzeyinde farklı yönetim yapılarını biçimsel ve rutin hale getiren bir politik kurumlar kümesinin ortaya çıkması ve yaptırım gücüne sahip Avrupa kurallarının yaratılmasında uzmanlaşmış bir politika ağının gelişmesi anlamına gelmektedir.

Avrupalılaşma, Avrupa'nın etkisinin, özellikle Avrupa kurumsal modellerinin orijinal kaynaklarının dışındaki alanlara yayılması olarak tanımlanabilmektedir (Mjoset 1997, p. 1). AB'nin yetkilerinin ve gücünün artışı ile ilişkilendirilebilen Avrupalılaşma kavramı, egemenliğin AB düzeyine hukuken devredilmesi şeklinde de tanımlanabilmektedir (Lawton 1999, p. 92).

Olsen (2002, pp. 923-924) ise Avrupalılaşma kavramının beş farklı kullanım alanı bulunduğunu ifade etmektedir. Bu kullanım alanları şu şekilde ifade edilebilmektedir;

- i. Avrupa'nın dış sınırlarındaki değişim,
- ii. Kurumları Avrupa düzeyinde geliştirme,
- iii. Ulusal yönetim sistemlerinin merkezi nüfuza uğraması,
- iv. Avrupa'daki siyasi organizasyon şekillerinin Avrupa dışına ihraç edilmesi,
- v. Güçlü bir Avrupa için siyasi bir bütünleşme projesi.

Buller ve Gamble (2002, pp. 13-24) Avrupalılaşmanın akademisyenler tarafından ele alınan kullanım alanlarını ise şu şekilde sıralamaktadır;

- i. Avrupa düzeyinde yönetim kurumlarının gelişimi olarak Avrupalılaşma,
- ii. Avrupa sınırları dışına ihraç edilen farklı Avrupa örgüt ve yönetim şekilleri anlamında Avrupalılaşma,
- iii. Avrupa siyasi birliğinin gerçekleşmesi anlamında Avrupalılaşma,
- iv. Ulusal politikaların Avrupa politikalarına giderek daha fazla bağlı olmaya başladığı süreç olarak Avrupalılaşma,
- v. Ulusal politika manevralarını gizleyen bir paravan anlamında Avrupalılaşma.

Avrupalılaşma her ülkede aynı şekilde yaşanmamaktadır. Tablo 2.1’de görülebileceği üzere farklı ülkelerde Avrupalılaşma süreci ve Avrupalılaşmanın etkileri farklı boyutlarda oluşmaktadır.

Tablo 2.1: Avrupalılaşmanın farklı etkileri

AB Üyesi ve Aday Ülkeler	AB'ye Katılım Açısından Özellikleri	Avrupalılaşmanın Etkileri
Kuzey-Batı Avrupa Ülkeleri	Kurucu üye ülkeler	Kademeli Avrupalılaşma
	AB'nin ortak politikalarına tam katılım	Yönetim sisteminde Avrupalılaşmanın sınırlı etkisi
	Avrupa Para Birliği'ne tam katılım	
İskandinav Ülkeleri	Daha geç üyelik	Kademeli ve yavaş Avrupalılaşma
	Katılım karşıtı görüşlerin varlığı	Yönetimsel sistemde Avrupalılaşmanın sınırlı etkisi
	Avrupa Para Birliği'nin dışında kalma	
Akdeniz Ülkeleri	Daha geç üyelik	Kademeli Avrupalılaşma
	AB'nin ortak politikalarına tam katılım	Yönetimsel sistemde Avrupalılaşmanın kısmi etkisi
	Avrupa Para Birliği'ne tam katılım	
Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri	AB'nin en yeni üyeleri	Avrupalılaşmanın yönetsel sistemde ortaya çıkardığı köklü değişiklikler
	Katılım karşıtı görüşlerin varlığı	
	AB'nin ortak politikalarına sınırlı katılım	Bu değişikliklerin mevcut ve olası sonuçları hakkında tartışılan görüşler
	Avrupa Para Birliği'ne katılımın ileride gerçekleşme ihtimali	
Aday Ülkeler	AB'ye aday ülkeler	Avrupalılaşma çalışmaları çerçevesinde yönetsel sistemde yapılan yeniden düzenleme çalışmaları
	Katılım karşıtı görüşlerin varlığı	
	Tam üyelik için hazırlık çalışmaları	Bu çalışmaların AB üyeliği ve ülke açısından olası sonuçları hakkında tartışılan görüşler

Kaynak: Demiral 2009, s. 23.

2.2 AVRUPALILAŞMA MEKANİZMALARI

Literatürde ülkelerin Avrupalılaşmalarında etkili olan faktörler ile ilgili üç farklı mekanizmadan bahsedilmektedir. Bunlar, kurumsal uyarılama, ulusal fırsat yapılarını değiştirme ve ulusal kanaat ve beklentileri yeniden biçimlendirme olarak ifade edilebilmektedir. Bahsi geçen mekanizmalar şu şekilde özetlenebilmektedir (Demiral 2009, ss. 24-26; Eylemer 2010, ss. 11-14);

- i. **Kurumsal Uyarılama:** AB, Avrupalılaşma süreci ile ilgili olarak bir ülkeye, gerçekleştirilmesini istediği bir kurumsal model önermekte ve bunun hayata geçirilmesini beklemektedir. Bu mekanizma çevrenin ve tüketicilerin korunması gibi politika alanlarında uygulanmaktadır. Bahsi geçen mekanizmanın başarılı olabilmesi ise birtakım şartlara bağlanmaktadır. Bu kapsamda, AB tarafından önerilen model ile ulusal yapılanma arasında uyum sağlanması gerekmektedir çünkü AB'nin önerdiği model ile ulusal kurumsal yapılar arasında uyumsuzluk olması durumunda Avrupalılaşmanın etkisi de azalmaktadır. Bununla birlikte AB tarafından önerilen modelin ulusal aktörler tarafından da desteklenmesi gereklidir.
- ii. **Ulusal Fırsat Yapılarını Değiştirme:** Bu mekanizmada Avrupalılaşma çerçevesinde ulusal fırsat yapılarının değiştirilmesi ve ülkedeki güç dengelerinin yeniden düzenlenmesi söz konusu olmaktadır. Buna örnek olarak AB'nin pek çok piyasa politikaları gösterilebilmektedir. Bu tür politikalar, ülkelerin uygulayacağı kurumsal modeller ortaya koymak yerine, belli bazı tercihleri ulusal politika alanında yapılabilecek tercihler olmaktan çıkarmaktadır. Bu politikalar genellikle herhangi bir üye ya da aday ülkede ortak pazarın işleyişini bozan yönetsel düzenlemelerin iptal edilmesiyle sınırlı kalmaktadır. Bu mekanizmanın da başarılı olması için birtakım şartlar bulunmaktadır. Bu kapsamda, ülke içi güç dengelerinde bir tarafın diğerlerine göre daha baskın olması gerekmektedir. Ülke içi gücün dengeli bir biçimde dağılmakta olduğu durumlarda bu mekanizmanın etkisi azalmaktadır. Bu doğrultuda AB'nin reform çalışmalarını destekleyen güçlerin ağırlığının artması için çalışmalar yapılması gerekmektedir.

iii. Ulusal Kanaat ve Beklentileri Yeniden Biçimlendirme: Bu mekanizma ile AB ülke içi aktörlerin kanaat ve beklentilerini etkileyerek ülke içinde yeniden düzenleme yapılmasının yolunu açabilmektedir. Bu mekanizma daha sonraki dönemlerde ortaya çıkacak AB talep ve politikalarına ve bunlar doğrultusunda gerçekleşmesi beklenen değişikliklere ilişkin zihinsel zemini hazırlamaktadır. AB düzenlemelerinin, ulusal kanı ve beklentileri, kurumsal değişimi motive etme yönünde etkileyip etkilemeyeceği sorunu bu Avrupalılaşıma mekanizmasının en önemli sorunudur. Bu anlamda iki yönlü bir değişim beklenebilmektedir. İlk olarak AB, AB etkisinden bağımsız olarak ortaya çıkan ulusal yeniden düzenleme çalışmalarını değiştirebilir. AB bu bağlamda, ulusal gelişmeler için bir odaklanma noktası ve ulusal sorunlarla ilgili potansiyel fikirler ve çözümler sağlayabilir. İkinci olarak, AB talepleri yalnızca ülke içindeki reformun sonuçlarını değil, aynı zamanda reform sürecinin bizzat kendisini de etkileyebilir. Başka bir deyişle AB, oy kullanma ve söz söyleme hakkına sahip ulusal aktörlerin kanı ve beklentilerini etkileyerek ulusal yeniden düzenleme çalışmaları üzerinde uzlaşma sağlanmasına yol açacak önemli bir rol oynayabilir. Böylelikle daha önceden düzenleyici değişime karşı çıkan ulusal aktörlerin bundan böyle karşı çıkmaması temin edilerek değişime destek arttırılabilir.

2.3 YUNANİSTAN’IN AVRUPALILAŞMA SÜRECİ

II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye ile birlikte Batı bloğunun ve NATO’nun bir parçası haline gelen ve Sovyet tehdidine karşı NATO’nun kanat ülkelerinden biri konumunda bulunan Yunanistan, ilerleyen zaman içerisinde bir modernleşme ve Avrupalılaşıma süreci içerisine girmiştir.

AET’nin kuruluşundan iki yıl sonra 1959 yılında Yunanistan, topluluğa üye olmak için başvuruda bulunmuştur. Bu doğrultuda Yunanistan’ın topluluğa üye olması ile ilgili müzakereler iki yıl sürmüş ve neticesinde 1961 yılında Yunanistan ile AET arasında Atina’da “Katılım Anlaşması” imzalanmıştır (Ioakimidis 2000, p. 3). Yunanistan’ın topluluğa tam üyeliği hususunda ilk adım olan bu anlaşmaya göre Yunanistan, topluluğu kuran anlaşmadan kaynaklanan bütün yükümlülükleri yerine getirdikten sonra, taraflar

Yunanistan'ın topluluğa katılımının mümkün olup olmayacağına karar verecektir (Demiral 2009, ss. 64-66). Yunanistan'ın topluluğa üyeliği hususunda yaşanan bu olumlu gelişmelerin ardından 1967 yılında Albaylar Cuntası'nın Yunanistan'da iktidarı ele geçirmesi ile birlikte ise, Yunanistan ile topluluk arasındaki ilişkiler ülkede demokrasi yeniden tesis edilene kadar dondurulmuş ve 1974 yılında Cunta yönetiminin görevi bırakmasının ardından kaldığı yerden devam etmiştir (Grigoriadis 2008, p. 25).

1981 yılında bugünkü ismiyle AB'ye üye olan Yunanistan, birlik içerisinde Ortodoks kimliğinden ötürü öncelikle bir “öteki” olarak konumlandırılırken, bu durumun oluşmasında Yunan siyasi kültürünün Avrupa genelinden farklı bir yapıya sahip olmasının da etkili olduğu ifade edilebilmektedir. Siyasi kültürü gereği Yunanistan'da popülizm ve kayırmacılık oldukça yaygın durumda iken, diğer Avrupa ülkelerinin aksine Yunanistan uzun yıllar bir kurumlar ülkesinden ziyade bir liderler ülkesi olarak tarif edilmiştir. Cunta Yönetimi'nin 1974 Kıbrıs Barış Harekatı neticesinde ülke yönetimini tekrardan eski politikacılara devretmesinin ardından ülkenin başına yeniden geçen Konstantin Karamanlis, Kıbrıs konusunda yanında durmayan ABD ve NATO'ya karşı alternatif bir ortak bulmak için Avrupa ile entegrasyona yönelmiştir. Bu doğrultuda 1975 yılında AB'ye tam üyelik başvurusunda bulunan Yunanistan, bu doğrultuda dış politikada da kendisini Batılı olarak ifade etmeye başlamış ve AB üyeliği vasıtasıyla hem ABD'ye olan bağlılığını azaltmayı hem de demokrasisini AB güvencesi altına almayı amaçlamıştır. Netice olarak ise 1981 yılında tüm ekonomik ve siyasi sorunlara karşın Yunanistan, AB'nin 10. üyesi olarak birliğe dahil edilmiştir (Çakmak 2012, ss. 2-3; Topçu 2009, ss. 81-82; Larrabee 2005, p. 407).

Yunanistan'ın AB üyeliğinin Yunan yönetim sistemi üzerindeki çeşitli etkileri olmuş olmakla birlikte, bu etkiler genel olarak şu altı başlık altında toplanabilmektedir (Demiral 2009, ss. 79-80);

- i. Maliye ve bütçe açılarından AB kurallarına bağlı olma zorunluluğu,
- ii. AB etkisinde bir devlet yönetimi oluşumu,
- iii. Piyasaların daha etkin hale gelmesi,
- iv. AB politika felsefesinin etkisinde kalma,

- v. AB konularında yönetsel hakimiyet,
- vi. AB ile ilgili karşıt görüşlerin varlığı.

Yunanistan'ın AB'ye üye olmasından kısa bir süre sonra yapılan seçimlerde, Yunanistan'ın AB üyeliğine karşı çıkan Andreas Papandreou liderliğindeki PASOK Partisi iktidara gelmiştir (Larrabee 2005, p. 407). 1985 seçimlerinde de aynı başarıyı tekrarlayan parti, yeni dönemde AB konusuna karşı daha ılımlı bir siyaset izlerken, seçim kampanyalarında da ekonomik kaygılar sebebiyle AB'den ayrılmayı düşünmediğini ifade etmeye başlamıştır (Usta 2014, s. 144). AB'nin sağladığı ekonomik kaynaklar sebebiyle Yunanistan AB'ye daha fazla yönelmeye başlarken, AB içerisinde ise birliğin ahengini ve konsensüsünü bozan, birliğin sağladığı finansal desteklerle ayakta durabilen bir ülke imajı çizmiştir (Çakmak 2012, s. 4).

1990'ların ortalarına kadar AB'ye herhangi bir somut katkısı olmayan ve Avrupalılar tarafından "Avrupa'nın Kara Koyunu" olarak görülen Yunanistan'da (Larsen and Olsen 2010, p. 8), Papandreou'nun 1996 yılında hayatını kaybetmesinin ardından iktidara, modernleşme ve Avrupalılaşma taraftarı olan Kostas Simitis gelmiştir (Clogg 2002, p. 219;). Simitis iktidarı Yunanistan'ın Avrupalılaşma sürecinde yeni bir dönem açarken, Simitis Yunanistan'ı Avrupa'ya yakınlaştıracak bir modernizasyon programı izlemiş ve bu dönem literatürde Yunanistan'ın Avrupalılaşması olarak işlenmeye başlanmıştır (Gemenis and Lefkofridi 2013, p. 2). Avrupa Birliği içerisinde bir Balkan ülkesi olarak anılmak yerine Balkanlarda bir Avrupa ülkesi olarak anılmayı amaçlayan Simitis yönetimi, bu doğrultuda toplumsal gelişmenin sağlanabilmesi hususunda ekonomik, sosyal ve siyasi bazı reformların hayata geçirilmesi için yoğun çaba sarf etmiştir. Bu bağlamda Maastricht kriterlerinin karşılanması, Türk – Yunan yakınlaşmasının sağlanması, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların AB şemsiyesi altına taşınması öncelikli hedefler arasında yer almıştır (Larrabee 2005, p. 410). 1999 yılında gerçekleşen depremlerin ardından Türk – Yunan yakınlaşması hususunda halkın da desteğini alan Simitis, "deprem diplomasisi" vasıtasıyla Türkiye ile ilişkilerin iyileştirilmesi hususunda olumlu adımlar atmayı başarmıştır (Herkül 2002, ss. 110-111). Bu doğrultuda Türkiye'nin AB adaylığını destekleyen bir tutum takınan Simitis, Türkiye'nin AB üyesi olması

vasıtasıyla Türkiye ile Yunanistan arasındaki uyuşmazlığın da Avrupalılaşacağını savunmuştur (Topçu 2009, s. 99).

Simitis dönemi ile birlikte başlayan Avrupa ve Türkiye ile yakınlaşma sürecinde Yunanistan azınlık hakları hususunda da çeşitli olumlu girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Yunanistan'ın bu tutum değişikliğinin sebeplerinden biri, Yunanistan'da başlayan Avrupalılaşma hareketi sebebiyle, AB'nin azınlıklara yönelik hassasiyetine Yunanistan'ın da önem vermeye başlamasıdır. Diğer bir sebep ise, gelişen Türk – Yunan ilişkileri çerçevesinde azınlıklara uygulanan baskı politikasının yumuşatılmasıdır (Çakmak 2012, s. 10).

Yunanistan'ın Avrupalılaşma süreci ise kolay olmamıştır. Başta Yunan kilisesi olmak üzere geleneksel odaklar Avrupalılaşmaya karşı çıkarken, bu odaklar Yunan milliyetçiliğinin korunmasını ve Katolik-Protestan yapıdaki Avrupa ile bütünleşmenin karşısında durulmasını savunmuştur (Çakmak 2012, s. 7). Dolayısıyla Yunanistan'ın Avrupalılaşma sürecinin toplumda geniş çaplı bir konsensüs oluşması neticesinde gerçekleşmediği söylenebilmektedir (Larsen and Olsen 2010, p. 9). Ancak Simitis önderliğindeki Yunanistan zaman içerisinde komşularıyla daha iyi ilişkileri bulunan, Avrupa Birliği içinde daha uyumlu bir tavır olan bir ülke haline dönüşmüştür. Yunanistan'ın AB üyeliğinden elde ettiği kazanımlar, Yunan ekonomisinin AB ekonomik sistemine daha derinden entegre olması, AB'nin gelecekteki genişleme planına dahil olan Balkanlar'da Yunanistan'ın daha aktif bir rol alma arzusu Avrupalılaşan Yunan dış politikasını besleyen kaynaklar olmuştur (Topçu 2009, ss. 95-96).

Simitis'ten sonra gelen liderler ve hükümetler de Avrupalılaşma konusunda Simitis'in görüşlerini benimsemiş ve Türk – Yunan ilişkilerindeki yakınlaşma ortamını da devam ettirmişlerdir. 2008'den beri büyük bir ekonomik krizle boğuşan Yunanistan, odağını krizden kurtulmanın yollarını aramaya vermiş ve etkili bir dış politika sürdürememiştir. Krizin de etkisiyle ülkedeki aşırı milliyetçi hareketler hararetlenmiştir. Bu dönemde Avrupa'dan mali destek alan Yunanistan ekonomisi tamamen dışa bağımlı olmuş, mali yardımlar karşısında yapılması istenen bazı reformlara Yunan halkından büyük tepkiler

gelmiş ve Avrupa'nın merkez ülkelerine karşı Yunan halkında büyük bir tepki oluşmuştur (Çakmak 2012, s. 7).

Bu bölümde incelenmiş olan Avrupalılaşma kavramı ile Yunanistan'ın Avrupalılaşma süreci, ileriki bölümlerde bahsedilecek olan Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunlarının ve bu sorunların çözümünde Yunanistan'ın Avrupalılaşma sürecinin ve bir AB üyesi olan Yunanistan'a Avrupa kurumları tarafından yapılan baskıların etkisinin daha iyi anlaşılabilmesini sağlayacaktır.

3. AZINLIK HAKLARI KAVRAMI

3.1 AZINLIK KAVRAMININ TANIMI VE KAPSAMI

19. yüzyıldan bu yana uluslararası ilişkiler literatüründe kullanılmakta olan azınlık kavramı, 20. yüzyılda uluslararası metinlerin temel kavramlarından biri konumuna gelmiş ve bu doğrultuda azınlıklar birçok uluslararası antlaşmada ve anayasada koruma altına alınmıştır. Ülkeler arasında gerçekleşen etkileşimin bir aracı konumunda olan azınlıklar sebebiyle devletler, diğer devletlerle olan ilişkilerinde soydaş azınlıkları dikkate alarak hareket etmektedirler (Ayhan 2014, s. 1).

Azınlık kavramı Latince “minor” yani küçük, az kelimesinden türemiştir (Arsava 1993, s. 41). Günümüzde azınlık kavramının tanımıyla ilgili literatürde yapılmış olan birçok farklı tanımlama bulunmakla birlikte, kavramın tanımlanması üzerinde tam olarak bir fikir birliğine varılabilmiş değildir. Azınlık kavramı sözlükte geçen anlamı itibariyle, bir toplulukta herhangi bir nitelik bakımından ayrı ve ötekilerden sayıca az olanlar demektir (TDK). Uluslararası İlişkiler Sözlüğü’ne göre azınlık kavramı, içinde yaşadıkları toplumda nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan gruptan, din, dil, etnik köken vb. açılardan farklı özellikler gösteren topluluk olarak belirtilmektedir (Sönmezoğlu 2005, s. 103).

I. Dünya Savaşı sonrasında azınlık gruplarının korunmasına yönelik yapılan antlaşmalar çerçevesinde Uluslararası Sürekli Adalet Divanı (USAD) tarafından yapılan azınlık tanımına göre azınlık; bir devlette yerleşmiş bulunan ve nüfusu ayrı bir ırk, dil ya da dinden oluşan toplumsal gruplar olarak ifade edilmiştir (Pazarcı 2003, s. 206). Ancak azınlık kavramını uluslararası ilişkiler literatürü açısından tanımlayabilmek için birtakım temel kriterlerin varlığından söz etmek gerekmektedir. Bu kriterler şu şekilde ifade edilmektedir (Oran 1991, ss. 40-42);

- i. Toplumun çoğunluğunu oluşturanlardan farklı olan ve onlardan ırk, din ve dil gibi noktalarda ayrılan bir grubun varlığı gereklidir.
- ii. Grubun sayısal boyutu önem arz etmektedir. Grubun sayısal büyüklüğü, grubun gelenek ve özelliklerini koruyabilecek düzeyde olmalıdır. Bununla birlikte azınlık grubu, çoğunluk kadar fazla da olmamalıdır.
- iii. Azınlık grubunun ülkede başat olmaması gerekmektedir. Bazı azınlık grupların zaman zaman çeşitli ülkelerde iktidarı ele geçirdiği görülmüştür.
- iv. Ancak söz konusu ülkenin vatandaşları azınlık olarak nitelendirilebilirler. Başka ülkelerin vatandaşları, o ülkede yabancı statüsünde konumlandırılmaktadır.
- v. Bahsi geçen ülke vatandaşlarının kendi devletlerine sadakatle bağlı olmaları ve herhangi bir ayrılıkçı harekette bulunmamaları gerekmektedir.
- vi. Altıncı kriter diğerlerine göre daha öznel nitelikte olmakla birlikte, azınlık bilinci olarak nitelendirilmektedir. Çoğunluktan ayırıcı özellikleri olan ve sayıca azınlıkta bulunan grup, ancak bu özelliklerini ve niteliklerini korumak ve sürdürmek isterse azınlık olarak anılabilmektedir. Bunun yanı sıra sadece bu azınlığın kendini azınlık olarak görmesi yeterli olmamakta, çoğunluğun da bunları azınlık olarak kabul etmeleri gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) Raportörü Francesco Capotorti'nin azınlık kavramı hakkında 1978'de yapmış olduğu tanım, daha sonra yapılan tanımlamaların genel çerçevesini oluşturmaktadır. Buna göre azınlık, bir devletin nüfusunun geri kalanına göre sayısal olarak az olan, hakim konumda bulunmayan, -o devletin vatandaşı olan- üyeleri nüfusunun geri kalanından farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumaya yönelik üstü örtülü de olsa bir dayanışma duygusu gösteren bir gruptur (Pazarcı 2003, s. 206; Çavuşoğlu 2001, s. 35). BM İnsan Hakları Komisyonu Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu tarafından 1949 yılında kabul edilen BM'nin resmi azınlık tanımına göre ise azınlık kavramı; bir toplum içinde sürekli etnik, dil ve dini geleneklere veyahut diğer önemli özelliklere sahip olan, bu özellikleri ile toplumun diğer kesimlerinden açık olarak ayrılan ve bu özellikleri korumayı arzu eden, egemen durumda bulunmayan gruplar olarak açıklanmaktadır (Arsava 1993, ss. 42-43).

BM Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu üyesi Jules Deschenes tarafından 1985 yılında yapılan tanımlamada ise azınlık kavramı; bir devletin sayısal olarak azınlık oluşturan ve o devlette egemen konumda bulunmayan, nüfusun çoğunluğundan farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip, birbirleriyle dayanışma duygusu içinde, üstü örtülü de olsa varlıklarını sürdürmek isteyen ve amacı çoğunluk ile birlikte fiili ve hukuki eşitlik isteyen bir grup vatandaşı olarak tanımlanmıştır (Thornberry 1991, p. 7). AK Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu tarafından 1991 yılında düzenlenen Azınlıkların Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi önerisinde azınlık kavramı, bir devletin nüfusunun geri kalanından farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini koruma isteğiyle yönelen bir grup olarak tanımlanmıştır (Çavuşoğlu 2001, s. 51; Sönmezoğlu 1998, s. 383).

Azınlık kavramı ile ilgili yapılan tüm tanımlamalar birtakım objektif ve sübjektif kriterleri içermektedir. Objektif kriterler genel olarak dil, din ve etnik farklılığa dönük sayısal unsurları kapsamakta iken; sübjektif kriterler ise topluluk olma duygusu, grup aidiyetini koruma isteği ve çoğunluk ile eşit olma gibi öznel faktörleri içermektedir. Bahsi geçen objektif ve sübjektif kriterler şu şekilde sıralanabilmektedir (Görüm 2006, s. 90);

i. Objektif Kriterler:

- Grubun çoğunluğundan etnik, dilsel ve dinsel olarak farklı nitelik ve sembollere sahip olma,
- Azınlık statüsünü kazanabilecek sayısal çoğunluğa sahip olma,
- Var olan toplulukta başat konumda olmama,
- Azınlık olarak yer aldığı ülkenin vatandaşı olma,
- Yurttışı olunan devlette tarihsel köklere sahip olma.

ii. Sübjektif Kriterler:

- Ortak kimliğe ilişkin topluluk olma duygusu,
- Birlikte yaşama konusundaki ortak istek,
- Farklı geleneksel davranışlara dayalı grup kimliğini koruma isteği,
- Çoğunluk ile eşit olma isteği.

3.2 AZINLIK ÇEŞİTLERİ

Azınlık kavramı hakkında daha önce de belirtilmiş olduğu üzere farklı birtakım tanımlamalar bulunmakla birlikte, azınlıkların sınıflandırılması hususunda genel olarak Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 27. maddesinde bahsedilen azınlık çeşitleri kullanılmaktadır. Bununla birlikte azınlık çeşitlerinin oluşturulmasında USAD kararları neticesinde ortaya çıkmış olan kavramların da etkisi bulunduğu söylenebilmektedir (Akbulut 2008, s. 19). Bu çalışmada da bu doğrultuda azınlık çeşitleri yine etnik, dini, dilsel ve ulusal azınlık olmak üzere dört grupta değerlendirmeye alınmaktadır.

Geçmiş yüzyıllarda azınlık kavramı ile ifade edilmek istenen genel olarak dinsel azınlık grupları olmakla birlikte, özellikle 19. yüzyılda ulus-devletlerin de gelişmesine paralel olarak etnik, dilsel ve ulusal azınlık çeşitleri de literatüre girmeye başlamıştır. Bahsi geçen dört azınlık çeşidi ile ilgili ayrımın yapılabilmesinde, bir azınlık grubunun hangi açılardan bir azınlık olduğunun ve hangi azınlık haklarından yararlanacağını bilmesi gerekmektedir. Dinsel azınlıklar sadece dinsel özgürlüklerden faydalanabilirken, dilsel azınlık mensupları ise yalnızca kullandıkları dile ilişkin ayrıcalıklardan yararlanabilmektedir. Etnik azınlıklar ise dinsel ve dilsel azınlıkların yararlandığı haklara ek olarak kültürel özelliklerini devam ettirmeye yönelik haklardan faydalanabilmektedir. Ulusal azınlıklar ise en geniş hak grubuna sahip olan azınlık çeşidi olarak dinsel, dilsel ve etnik azınlıkların yararlandığı hakların yanında ulusal kimliklerini koruma hakkına da sahip olmaktadır (Kurubaş 2006, s. 36).

3.2.1 Dini Azınlık

Azınlık kavramının tarihte ilk olarak dinsel azınlık olarak ortaya çıkmış olduğu ve ilerleyen süreç içerisinde farklı azınlık çeşitleri ortaya çıkarken, dinsel azınlık kavramının da önemli değişikliklere uğramış olduğu ifade edilebilmektedir. 16. yüzyılda yaşanan Reform hareketleri neticesinde ortaya çıkan dinsel azınlık kavramı, ilk olarak Hristiyanlık dininin kendi içinde Katolik ve Protestanlık mezheplerine ayrışması sonucu

oluşan mezhep farklılığı ile ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda Avrupa’da yaşanan din savaşları ve bu savaşlar neticesinde yaşanan uzlaşma sürecinde ilk kez azınlıkların korunması konusu gündeme gelmiş ve yapılan anlaşmalarla azınlık hakları belgelerle koruma altına alınmıştır (Ürer 2003, s. 35).

İlerleyen süreçte ise Yahudiler ve Müslümanlar gibi mezhepten ziyade temel bir din farklılığına mensup gruplar, dinsel azınlık olarak görülmeye başlanmıştır. Günümüzde de bu doğrultuda mezhep farklılıkları tek başına dinsel bir azınlık olarak tanımlanmada yeterli görülmemekte, bu konuda farklı dinsel inanışlara sahip olma ölçütü aranmaktadır. Bu sebeple de dinsel azınlıkların hakları, din ve vicdan özgürlüğü bağlamında doğrudan insan hakları olarak değerlendirilmekte ve korunmaktadır (Kurubaş 2006, s. 34). Günümüzde Evrensel İnsan Hakları Bildirisi’nin 18. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 9. maddesi, Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 13. maddesi, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı’nın 8. maddesinde yer alan din özgürlüğü maddeleri hem inanç özgürlüğünü hem de ibadet özgürlüğünü koruma altına almaktadır (Akbulut 2008, s. 25).

Dinsel azınlıkların, içerisinde yer aldıkları toplumun çoğunluğundan, dini özellikleriyle fark edilir düzeyde ayrılır olmaları gerekmektedir. Bununla beraber bu dini inanışlarının yaşam ve kültürlerini etkileyecek ölçüde güçlü olması gereklidir. Ancak dinsel azınlıklar, aynı etnik kökene sahip olmakla birlikte, toplumun çoğundan dini inanış açısından ayrılabilir (Arsava 1993, ss. 56-57).

BM hukuku bağlamında dinsel azınlıklar; devlet dininden, halkın çoğunluğunun dininden farklı ya da halkın çoğunluğunun ateist tavrına karşıtlık oluşturan dini kanaatlere sahip grup olarak tanımlanmaktadır. Bu şekilde dinsel azınlığın, değişik kanaat türlerinden birine değil, bir dine mensup olması gerekmele birlikte, bu sebeple de ateist gruplar dini azınlık sayılmamaktadır (Dinstein 1992, p. 156).

Bu çalışmanın araştırma konusunu oluşturan Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı, Lozan Antlaşması’nda “Yunanistan ülkesinde bulunan Müslüman azınlık” olarak ifade edilmekle birlikte, Yunanistan da burada yaşamakta olan azınlığı dinsel bir azınlık olarak

görmekte ve bu azınlığa yönelik politikalarını da bu doğrultuda oluşturmaktadır (Öktem 2002, s. 53-54).

3.2.2 Dilsel Azınlık

Dinsel azınlık yanında bir başka azınlık türü dilsel azınlık olmaktadır. Kültürel ayrılmanın temel ögesi durumunda olan dilsel ayrılık dolayısıyla oluşan dilsel azınlık, aynı zamanda etnik ve ulusal azınlığın da bir parçası durumundadır. Bununla birlikte kimi devletler bu grupları sadece dilsel azınlık olarak nitelendirmektedirler. İtalya'daki Franko-Provençaller ve Walserler, bu tip dilsel azınlıklara örnektir (Kurubaş 2006, s. 35). Hukuki yöntemlerden ziyade dilbilimi yöntemleri vasıtasıyla belirlenen dilsel azınlıkların kabul edilmesinde; nüfus yoğunluğu, göç, işsizlik, dilin gelişmişlik derecesi, grubun dil bilgisi, muhtariyet, okul dili, kitle iletişim araçlarının varlığı, azınlığın büyüklüğü, etnik bir partinin varlığı, siyasi güç, resmi dilin statüsü gibi birtakım faktörler belirleyici olmaktadır (Arsava 1993, s. 58).

Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 27. maddesine göre; etnik, dinsel veya dilsel azınlıkların bulunduğu devletlerde bu azınlıklara mensup kişilerin, kendi gruplarının diğer mensuplarıyla birlikte toplu olarak, kendi kültürlerinden yararlanmak, kendi dinlerinin gereklerini yerine getirmek ve uygulamak ya da kendi dillerini kullanmak hakkından yoksun bırakılmayacağı ifade edilmiştir (Gemalmaz 2010, s. 121).

Dilsel azınlıkların belirlenmesinde kullanılacak ölçütlerle ilgili olarak AK tarafından kabul edilen Bölgesel Diller ya da Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nın 1. maddesine göre; bölgesel diller ya da azınlık dilleri, bir devletin ülkesi içinde, o devletin nüfusunun geri kalanından sayıca az bir grup oluşturan vatandaşların geleneksel olarak kullandığı, o devletin resmi dil ya da dillerinden farklı dilleri ifade etmektedir (Çavuşoğlu 2001, s. 42).

Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme'nin 10. maddesinde, ulusal azınlığa mensup her kişinin kendi dilini özel ve kamusal alanda kullanma hakkı olduğu belirtilirken, idari makamlarda azınlık dilinin kullanılmasına imkan verecek düzenlemelerin yapılması önerilmiş ve azınlığa mensup kişinin hakkındaki suçlamanın

anladığı dilde kendisine bildirilmesi taahhüt edilmiştir. Bununla birlikte Lozan Antlaşması'nın 39. maddesine göre; azınlıkların çeşitli basın-yayın organları, açık toplantılar ve mahkemelerde dilediği bir dili kullanmasına karşı herhangi bir kısıtlama konulmayacağı taahhüt edilerek, Türkiye ve Yunanistan'daki azınlıkların kendi dillerini kullanma konusundaki özgürlükleri tanınmıştır (Görüm 2006, ss. 95-96).

3.2.3 Etnik Azınlıklar

Etnik sözcüğü, Grekçe halk anlamını ifade eden “Ethnos” kelimesinden türemiş olmakla birlikte (Arsava 1993, s. 54), belli bir kavime bağlılığı ifade etmektedir (Bilgin 2007, s. 24). Etnik grup kavramı, bir siyasal özelliği bulunmamakla birlikte üyeleri ortak bir kökene ve aynı kültürel, tarihsel ve topraksal kimlik vasıflarına sahip insan topluluklarına verilen isimdir (Meray 2001, ss. 98-100).

Dinsel ve dilsel azınlıklar aynı zamanda etnik azınlık kapsamı altında değerlendirilebilirken, etnik özellikler taşıyan her grup ise etnik azınlık olarak değerlendirilmeyebilmektedir. Bu sebeple bir azınlığın etnik azınlık olarak tanımlanabilmesi için etnik grubun kendi kimliğinin bilincinde olması ve bu kimliğini koruma arzusunun olması gerekmektedir (Arsava 1993, s. 55).

Akbulut etnik azınlığı, çoğunluğunkinden farklı ortak kültüre sahip grup olarak ifade etmektedir (Akbulut 2008, s. 22). Etnik azınlık; dil, din, ulusal köken gibi bir insan topluluğunu bir arada tutan birkaç faktörü içeren tüm grupları ifade etmek için kullanılmakla birlikte, 1950 yılında BM İnsan Hakları Komisyonu Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu'nda ırk kelimesinin etnik kelimesiyle ikame edilmesine karar verilmesiyle birlikte etnik azınlık kavramı uluslararası hukuk terminolojisine girmiştir (Arsava 1993, s. 54).

Etnik azınlık kavramı Smith (1994) tarafından; soya ait mitlerin rolünü ve tarihi anıları vurgulayan, din, gelenek, dil ya da kurumlar gibi bir veya birden fazla kültürel farklılığa göre tanınan ve ayırt edilen bir kültürel farklılığa göre tanınan ve ayırt edilen bir kültürel

kolektif tip olarak ifade edilmektedir. Smith, etnik azınlığın ana niteliklerini ise şu şekilde sıralandırmaktadır (Smith 1994, ss. 41-42);

- i. Kolektif bir özel ad,
- ii. Ortak bir soy miti,
- iii. Paylaşılan tarihi anılar,
- iv. Ortak kültürü farklı kılan bir ya da daha fazla unsur,
- v. Özel bir yurtla bağ,
- vi. Nüfusun önemli kesimleri arasında dayanışma duygusu.

Allardt (1979) ise etnik azınlıkların kendilerine özgü olan karakteristik özelliklerini şu şekilde ifade etmektedir (Arsava 1993, s. 54);

- Grubun kendi kimliği,
- Grup mensuplarının aynı kökenden gelmesi,
- Muhtelif kültürel özellikler gözetilmesi, örneğin grup mensuplarının aynı dili kullanması,
- Grup içinde sosyal ilişkilerin organize edilmesi.

AGİT Kopenhag Belgesi'nde, ulusal azınlığa mensup kişilerin etnik kimliklerini tam bir özgürlük içinde korumak ve geliştirmek hakkına sahip oldukları belirtilmektedir. Belgenin 40. paragrafına göre ırksal ve etnik nefret ve ayrımcılık açıkça mahkum edilirken, 41. paragrafta ise anayasal düzenlerine ve uluslararası yükümlülüklerine uygun olarak, her türlü eyleme karşı koruma sağlamak için gerekli yasaların benimsenmesi de dahil etkin önlemler almayı öngörerek koruma mekanizmalarına vurgu yapılmıştır (Görüm 2006, s. 101).

Etnik azınlıklar genelde aynı zamanda dilsel ve dini azınlıklar olmakla birlikte, tüm bu etnik azınlıkların ulusal azınlıklar oldukları anlamına gelmemektedir. İspanya'da yaşayan Basklar ve Katalanlar, Fransa'daki Brötonlar ve Almanya'daki Frizyanlar etnik azınlıklara örnek teşkil etmektedir (Kurubaş 2006, ss. 35-36).

3.2.4 Ulusal Azınlıklar

Ulus; ortak dile, kültüre ve tarihe sahip belli bir toprak üzerinde, tek bir yönetim altında yaşayan insan topluluğu olarak ifade edilmektedir (Akbulut 2008, s. 36). I. Dünya Savaşı'ndan sonra hazırlanan uluslararası belgelerde sıkça kullanılmaya başlanan ulusal azınlık kavramı ise kendi milli özellikleri, tarihi, kültürü veya dili olan grupları ifade etmekle birlikte ulusal azınlıklar, etnik azınlıkların gösterdikleri özelliklerin yanında siyasi karar mekanizmalarına katılma iradesine de sahip olmaktadır (Arsava 1993, s. 55).

En geniş haklara sahip azınlık çeşidi olan ulusal azınlıklar, diğer azınlık gruplarının sahip olduğu haklara ek olarak ulusal kimliklerini koruma hakkına da sahip olmaktadır. Genelde Avrupa'da kullanılmakta olan ulusal azınlık kavramı, bir devlet ülkesinde yaşayan ve orada çoğunluğu oluşturan bir ulusun üyelerinden bazılarının, bir başka devlet ülkesinde azınlık durumunda olmasını belirtmekle birlikte, köklü tarihsel ve kültürel farklılıklara sahip olmaktadır. Bu azınlık çeşidine Almanya'daki Danimarkalılar, Romanya'daki Macarlar, Polonya'daki Almanlar, Bulgaristan'daki Türkler örnek olarak gösterilebilmektedir (Kurubaş 2006, s. 36).

Ulusal azınlık kavramının uluslararası ilişkiler literatüründe dört farklı anlam taşımakta olduğu söylenebilmektedir (Oran 2004, s. 41);

- i. Bir ülkede bulunan etnik, dilsel, dinsel azınlıklardır.
- ii. Bir akraba devleti bulunan azınlıktır.
- iii. Ulusal azınlık, sesi güçlü çıkan azınlıktır.
- iv. Yeni azınlıkların yani göçmen işçi vb. azınlıkların karşıt kavramı olarak kullanılmaktadır.

AK Parlamenter Meclisi tarafından 1993 yılında hazırlanan Ulusal Azınlıklara Mensup Kişiler Hakkında İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ne Ek Protokol Önerisi'ne göre ulusal azınlıklar şu şekillerde tanımlanmaktadır (Çavuşoğlu 2001, s. 39);

- i. Bir devletin ülkesinde ikamet eden ve bundan dolayı o devletin vatandaşı olan,
- ii. O devletle eskiden beri süregelen, sıkı ve sürekli bağlarını koruyan,
- iii. Ayırt edici etnik, kültürel, dinsel ya da dilsel özellikler gösteren,
- iv. O devletin ya da o devletin bir bölgesinin geri kalan nüfusundan sayıca az olmasına rağmen, yeterli derecede temsil edilen,
- v. Kùltürlerini, geleneklerini, dinleri ya da dilleri dahil olmak üzere, ortak kimlikleri oluşturan öğeleri hep birlikte koruma kaygısıyla yönelen kişiler grubu.

3.3. AZINLIK HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Azınlık hakları konusunda yapılmış olan ilk siyasi düzenlemelerin 16. yüzyıl Avrupa'sında yaşanan Reform hareketlerine rastlamakta olduğu söylenebilmektedir. Bu süreçte dinsel azınlıklar ortaya çıkarken, bu konudaki ilk örneğin 1598'de Fransa tarafından ilan edilen Nant Fermanı olduğu belirtilebilmektedir (Oran 1991, s. 46).

17. yüzyılda ikili anlaşmalar vasıtasıyla devletler tarafından dinsel azınlıklara çeşitli haklar verilmeye başlanmıştır. Otuz Yıl Savaşları neticesinde 1648'de imzalanan Vestfalya Barış Antlaşması ile ise birçok devlet arasında savaş sonrasında bir ülkeden diğerine geçen bir toprak üzerinde yaşayan, dinsel azınlık durumuna düşmüş olan insanları koruyacak anlaşmalar imzalanmıştır (Oran 1991, s. 47). Devletler hukuku bakımından da azınlıkların korunmasına dair ilk önemli antlaşmanın, Vestfalya Barış Antlaşması olduğu söylenebilmektedir (Görüm 2006, s. 106). 18. ve 19. yüzyıllardaki ulusçuluk akımıyla beraber ise dinsel azınlıkların yerine ulusal azınlıklar önem kazanmaya başlarken, 1815 yılındaki Viyana Kongresi'nde azınlıklar ilk kez ulusal gruplar olarak tanımlanmış bulunmaktadır (Claude 1955, p. 7).

Osmanlı Devleti ile Fransa arasında 16.-18. yüzyıllar arasında yapılan kapitülasyon antlaşmaları da Hristiyan dini azınlıklara verilen haklardan ötürü, birer azınlık antlaşması niteliğinde olmaktadır (Arsava 1993, s. 2). 17. ve 18. yüzyıllarda ise Osmanlı Devleti ile Avrupa devletleri arasında yapılan birtakım anlaşmalar vasıtasıyla başta Katolikler ve

Protestanlar olmak üzere dinsel azınlıklara tanınan haklar, Avrupa devletlerinin güvencesi altına alınmaya çalışılmıştır (Oran 1991, s. 51-52).

1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ile birlikte Osmanlı Devleti içerisinde yaşamakta olan gayrimüslim azınlığın haklarına ilişkin düzenlemelere gidilmiş ve bu azınlıklara yasalar önünde eşitlik hakkı verilmiştir (Zürcher 2000, s. 80). 1856 yılında ise Osmanlı tarafından Islahat Fermanı ilan edilirken, Osmanlı ile Rusya arasında yapılan Kırım Savaşı sonrasında imzalanan Paris Barış Antlaşması'nda da bu ferman kabul edilmiştir. Islahat Fermanı ile Osmanlı topraklarında yaşayan herkese yurttaşlık verilirken, bununla birlikte azınlıklara yasalar önünde eşitlik, dini fark gözetilmeksizin herkese memur olabilme hakkı, din yetkililerinin sivil otoritesinin kaldırılması, ordunun hem Müslüman hem de öteki dinlere bağlı olanlara açılması gibi haklar verilmiştir (Sander 1989, s. 218).

1878 Berlin Konferansı neticesinde yeni kurulan devletlere uluslararası tanınmalarının ön koşulu olarak azınlık hakları, vatandaşlık ve siyasal özgürlükler büyük devletlerce dayatılmıştır (Preese 2001, p. 197). I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan barış antlaşmalarında ise azınlıkların korunmasına yönelik şu bölümlerin yer aldığı ifade edilebilmektedir (Gemalmaz 2010, ss. 256-257);

- Herhangi bir ayırım olmaksızın yaşam ve özgürlük hakları,
- Din ve inancın özgürce ifa edilmesi,
- Medeni ve siyasal haklardan eşit olarak yararlanma,
- Yasa önünde ve uygulamada eşit muamele, kamu görevlerine, mesleklere ya da işe girmede eşitlik,
- Mahkeme önünde azınlık dillerini kullanma hakkı,
- Özel yaşamda, ticarete, din işlerinde, basında ve kamuya açık toplantılarda herhangi bir dili kullanma özgürlüğü,
- Eğitimsel, sosyal, dinsel ya da yardım amaçlı olarak ve giderleri de ilgili azınlıklara ait olmak üzere özel kurumları oluşturma ve bunlarda herhangi bir dili kullanma özgürlüğü,

- Azınlık dilinde okullarda öğretim sağlanması hakkı,
- Azınlıkların gereksinimleri için eğitimsel, dinsel ya da yardım amaçlı kamusal fonlar tahsis edilmesi.

I. Dünya Savaşı neticesinde savaşı kaybeden İttifak Devletleri ile yapılan antlaşmalarda barışın şartlarından biri olarak azınlık haklarıyla ilgili yukarıda sayılan maddeler de yer almış olup, savaş sonrasında kurulan Milletler Cemiyeti'ne üyeliğin ön şartı olarak da çeşitli ülkelerle ulusal azınlık anlaşmaları imzalanmıştır. II. Dünya Savaşı'nın ardından ise, bazı ulusal azınlıkların savaş sürecinde Nazilerle birlikte hareket etmiş olmaları sebebiyle azınlıklara karşı şüpheyle yaklaşılmaya başlanmış ve bu neticede azınlık hakları daha çok insan hakları konusu içerisinde işlenir hale gelmiştir. Bu kapsamda 1948 yılında hazırlanan İnsan Hakları Bildirgesi'nde de azınlık haklarından ayrıca bahsedilmeyip, ayrımcılığı önleme ilkesi vurgulanmıştır (Atılğan 2006, s. 47).

Bununla birlikte azınlıklar konusunun Avrupa bütünleşmesi neticesinde kendiliğinden bir çözüme kavuşacağına düşünülüş olduğu ifade edilebilmektedir. II. Dünya Savaşı'nın sona erdiği tarih olan 1945 yılından, Soğuk Savaş Dönemi'nin sona erdiği 1990 yılına kadar Avrupa devletleri, ulusal azınlık haklarının tanınması neticesinde ulus devletlerin egemenliklerinin zayıflayacağını, çeşitli etnik grupların ayrılıkçı taleplerde bulunabileceklerini düşünmüş olmaları da azınlık haklarından ziyade insan hakları konusunun öncelik kazanmasında etkili olmuştur. 1990'lı yılların başlarında Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği, Yugoslavya ile Çekoslovakya'nın parçalanması neticesinde ise Avrupa'da azınlık ve ulusçuluk kavramları yeniden yüksek sesle konuşulur hale gelmiş ve azınlık hakları konusu Avrupa genelinde daha çok tartışılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte bu dönemde AB üyesi ülke vatandaşlarına hareket özgürlüğü tanınması neticesinde ulusal azınlık mensuplarının birçoğu ülke değiştirerek etnik akrabalarının yanına göç etmeye başlamıştır. Bu kapsamda özellikle 1990'lı yıllardan itibaren azınlık konusunun bir tehdide dönüşmemesi hususunda Avrupa ülkeleri ve kurumları birtakım girişimlerde bulunmaya başlamıştır (Taşdemir ve Saraçlı 2007, ss. 28-29). Bu doğrultuda BM tarafından 1992 yılında "Ulusal, Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Ait Bireylerin Hakları Bildirisi" hazırlanıp kabul edilmiştir. Bahsi

geçen bildiride devletlere, azınlıkların meşru çıkarlarının korunması hususunda görevler addedilmiştir (Atılın 2006, s. 48).

3.4 AVRUPA KURUMLARI VE AZINLIK HAKLARI

3.4.1 Avrupa Konseyi'nde Azınlık Hakları

AK; insan haklarını, hukukun üstünlüğünü, parlamenter demokrasiyi korumak ve Avrupa'nın bütünleşmesini sağlamak amacıyla 10 Avrupa devleti (İngiltere, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Danimarka, İrlanda, Lüksemburg, Norveç ve İsveç) tarafından 1949 yılında kurulmuş uluslararası hukuk tüzel hukuki kişiliği olan, merkezi Strazburg'da bulunan bağımsız uluslararası bir teşkilattır (Uzak ve Altuntaş 2007, s. 21).

AK Statüsü'nün 10. maddesine göre konseyin Bakanlar Komitesi ve Parlamenterler Meclisi olmak üzere başlıca iki organı ve bu iki organa yardımcı olarak ise Genel Sekreterlik makamı bulunmaktadır. AK insan haklarının korunması temelinde ve özellikle azınlık haklarına ilişkin çeşitli düzenekler oluşturmuştur (Görüm 2006, s. 182).

AK'de insan hakları hususunda kabul edilen ilk belge Avrupa İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (AİHS)'dir. AİHS; dünyada barışın ve adaletin asıl kaynağını oluşturan temel özgürlüklerin, gerçekten demokratik olan siyasi rejime ve insan hakları ortak anlayış ve saygısına dayandığı inancı üzerine hazırlanmış bir sözleşme olmaktadır (Gözübüyük 1989, s. 44). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan kişisel ve siyasal hakları etkin bir şekilde korumak amacıyla 1950 yılında AK'ye üye devletlerce kabul edilen uyulması zorunlu kuralları içeren bağlayıcı bir metin olan AİHS, konseye üye olan 10 devletin onayıyla 3 Eylül 1952 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Döner 2003, s. 81).

AK'de BM'de olduğu gibi insan hakları temel alındığından, AİHS'de azınlıklara yönelik bir hüküm bulunmamakla birlikte, azınlıkların korunması hususunda sözleşmenin 14. maddesinde yer alan ayırım gözetmeme ilkesi önem arz etmektedir. Bu ilkeye göre; din, dil, renk, köken gibi ölçütler yanında ulusal bir azınlığa mensup olma ölçütü de getirilmiş

ve bu durumlarda hiçbir ayırım gözetilemeyeceği hükme bağlanmıştır (Kurubaş 2006, s. 66).

AİHS’de yer alan insan hak ve özgürlüklerin gerçekleşmesi için güçlü bir kontrol mekanizması kurulmuş olmakla birlikte, bu hususta İnsan Hakları Avrupa Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kurulmuştur. İnsan haklarını koruma ve ihlalleri gidermede ilk görev ulusal makamlara düşmekle birlikte, AİHM ise ikincil veya tamamlayıcı nitelikte bir işlev görmektedir (Uzak ve Altuntaş 2007, s. 22).

AK tarafından kabul edilmiş olan AİHS dışında insan hakları ve azınlık haklarına yönelik çeşitli belgeler bulunmaktadır. AİHS’ye ek bir protokolle azınlık haklarının insan hakları koruma sistemine katılması için çeşitli çabalar yürütülmüş olmakla birlikte, bu çabaların başarıya ulaşamaması neticesinde ortak bir Avrupa kültürel kimliği oluşturma ve kültürel özellikleri koruma amacıyla AK tarafından bir kültür politikası benimsenmiştir (Kurubaş 2006, ss. 67-68).

1 Mart 1998’de yürürlüğe girmiş olan Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı, bölgesel ya da azınlık dillerinin korunmasını amaçlayan, bölgesel diller ile azınlık dillerine eğitim ve medya gibi alanlarda yer açılması, bu dillerin yargısal ve idari alanlarda, ekonomik ve sosyal yaşamda ve kültürel faaliyet alanında kullanılmasına izin verilmesi gibi hedefler saptayan bir belge niteliğindedir (İsmail 2012, s. 32). Burada bölgesel veya azınlık dilleri, devletin belirli bir bölgesinde, bu devletin ülke nüfusunun geri kalanından sayısal olarak daha küçük bir grup oluşturan, vatandaşları tarafından geleneksel olarak kullanılan ve resmi dilden farklı bir dil olarak tanımlanmıştır (Görüm 2006, s. 193).

1 Şubat 1998’de yürürlüğe girmiş olan Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi, ulusal azınlıkların korunmasını konu alan ve hukuki bağlayıcılığı olan, çok taraflı olarak ilan edilen bir belge niteliğindedir (Çavuşoğlu 1994, s. 14). Yunanistan, Çerçeve Sözleşme’yi imzalamış olmasına rağmen henüz onaylamadığından sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmemektedir (Tunç 2004, s. 33).

Bu sözleşme, ulusal azınlıkların korunmasının Avrupa’da istikrarın, demokrasinin ve barışın sürdürülebilirliği açısından önemli olduğunu, bunun için ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliklerine saygı gösterilmesi gerektiği, bununla birlikte ulusal azınlıklara mensup bireylerin kimliklerini ifade etme, koruma ve geliştirmeleri hususunda en uygun şartların oluşturulması gerektiği üzerinde durulmaktadır (Atılğan 2006, s. 51).

3.4.2 Avrupa Birliği’nde Azınlık Hakları

Azınlıklar ve azınlık hakları konuları AB içerisinde genel olarak insan hakları konusu içerisinde değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda AB’de 1990’lara kadar insan hakları konusuyla azınlıklar konusundan çok daha fazla ilgilenilmiş olduğu ifade edilebilmektedir (Taşdemir ve Saraçlı 2007, s. 28). Azınlıklar konusu, özellikle 1990 sonrası yaşanan gelişmeler neticesinde AB’nin gündeminin ilk sıralarında yer almaya başlamıştır. Bu tarihe kadar azınlık sorununu ekonomik tedbirlerle çözeceğine inanan AB, Doğu Bloğu’nun dağılmasıyla başlayan etnik sorunlara çözüm üretmekte çaresiz kalmış ve azınlık politikası AB içerisinde tartışılmaya başlanmıştır (Saraçlı ve Taşdemir 2007, s. 25).

AB’de insan haklarına dönük uygulamalar Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) içtihadleri ve Avrupa Parlamentosu’nun (AP) almış olduğu kararlar ile dış politika ilişkileri, ülkelere yapılan yardımlar, üçüncü ülkelerle yapılan antlaşmalara konulan hükümler ile geliştirilmiştir. Bununla birlikte, Soğuk Savaş sonrasında demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı gibi kavramlar önem kazanırken, azınlık haklarını da içerisine alan birtakım anlaşmalar benimsenmiştir. Bu anlaşmalar şu şekilde ifade özetlenebilmektedir (Görüm 2006, ss. 238-242; Atılğan 2006, ss. 54-56);

- **Avrupa Tek Senedi (1987):** AB’yi kuran antlaşmaların ve ileriye dönük siyasi işbirliğine dönük hükümlerin ilk kez bir arada toplandığı metindir. Birliğin siyasi yapılanmasının ve diğer tüm antlaşmaların bir metinde toplanması ile insan haklarına ilişkin hükümler de antlaşma metninde yer almaktadır (Karakaş 1996, s. 18).

- **Maastrich Antlaşması (1992):** AB Antlaşması olarak da bilinen bu antlaşma ile AB insan hakları politikası da yasalaşmış olmaktadır. Antlaşmanın giriş bölümünde özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukuk devleti ilkelerine bağlılık vurgulanmaktadır.
- **Kopenhag Kriterleri (1993):** Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra yaşanan gelişmeler ve Doğu Bloğu ülkelerinin yönlerini AB'ye çevirmesi, AB içinde temel hak ve özgürlüklerin yanı sıra azınlık haklarına ilişkin vurguları da güçlendirmiştir. Bu doğrultuda AB, bahsi geçen ülkelerin hemen hiçbirinin demokratik olmadığını ve de hepsinde istikrarsızlığa sebep olabilecek seviyede insan hakları ve azınlık sorunları bulunduğunu göz önünde bulundurarak üyelik için birtakım ölçütler benimsemeyi gerekli görmüştür. Böylece de Kopenhag Kriterleri adındaki birliğe üyelik hususunda ön kısıtlar ortaya konmuştur. Bu kriterler, bir aday ülkenin üyeliğinin gerçekleşmesinde temel koşuldur (Bilener 2003, s. 169). Kopenhag Zirvesi'nde benimsenen kriterler şu şekilde sıralanmaktadır;
 - i. Demokrasi, insan hakları, hukuk devleti, azınlıklara saygı ve azınlıkların korunmasını temin edici sağlıklı ve sürekli bir kurumsallaşma;
 - ii. İşleyen bir pazar ekonomisi ve AB içinde rekabet edebilme ve piyasa güçlerine dayanabilme kapasitesine sahip olma;
 - iii. Siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarını benimsemeyi gerektiren üyelik yükümlülüklerini üstlenme kapasitesine sahip olma.
- **Amsterdam Antlaşması (1997):** AB kapsamında insan haklarının korunması alanında atılmış adımların en önemlisi olan Amsterdam Antlaşması, Maastricht Antlaşması'nın içeriğini değiştirerek zenginleştirmiştir. Bu çerçevede Maastricht Antlaşması'nın giriş bölümünde yer alan, birlik üye devletlerinin ortak ilkeleri olan özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkeleri Amsterdam Antlaşması'nda 6. madde olarak hükme bağlanmıştır (Çavuşoğlu 2000, s. 6).
- **AB Temel Haklar Şartı (2000):** Nice Zirvesi'nde kabul edilen bu metnin giriş kısmında insan onuru, özgürlük, eşitlik ve dayanışma değerleri kapsamında kurulan birliğin bu değerleri koruması ve geliştirmesi gerektiği hususu üzerinde

durulmuştur. Bu kapsamda Avrupa halklarının kültürleri ve geleneklerine ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde saygı gösterileceği belirtilirken, azınlık haklarına doğrudan vurgu yapılmadan herkesin yasalar önünde eşit olacağı, hiç kimseye herhangi bir sebeple ayrımcılık yapılmayacağı ifade edilmiştir.

3.4.3 AGİT’te Azınlık Hakları

1970’li yılların başlarında Doğu ve Batı Avrupa arasında karşılıklı diyalog süreci başlatılması amacıyla Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) çalışmaları yapılmış ve bunun neticesinde 1975 yılında yapılan Helsinki Zirvesi ile birlikte AGİT’in temelleri atılmış olmakla birlikte, AGİK 1994 yılında düzenlenen Budapeşte Zirvesi ile AGİT ismini almıştır. AGİT’in amacı ise Avrupa’da insan haklarının gelişmesi, silahsızlanmanın teşviki, silahlanmanın kontrolü, anlaşmazlıkların önlenmesi, gerilimlerin azaltılması ve demokrasinin tam olarak yerleşmesi olarak saptanmıştır (Cin 2003b, s. 91).

AGİT tarafından kabul edilen belgelerin, bu belgeleri imzalayan devletler için uluslararası sözleşmelerde olduğu gibi hak ve yükümlülükler doğurduğu söylenememekle birlikte, bu belgeler genel olarak bir niyet belgesi olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu belgeleri imzalayan devletler, bu belgeleri imzalayarak yalnızca ahlaki ve siyasi nitelikli yükümlülükler üstlenmektedir (Ünal 2000, s. 169).

AGİT’in insan hakları ve/veya azınlık hakları konusunda yapmış olduğu ve AB’nin kendi uygulamalarında referans gösterdiği düzenlemeler, izleme toplantıları, zirveler veya özel konulu toplantılar şu şekilde özetlenebilmektedir (Görüm 2006, ss. 208-216);

- **Helsinki Nihai Senedi (1975):** AGİK tarafından kabul edilen ilk belge niteliğindeki bu belgede dünyada istikrar ve güvenlik için azınlık haklarının üzerinde durulurken, ülkelerinde azınlık bulunan devletlerin, bu azınlıklardan olan kişilerin hukuk önünde eşitlik haklarına saygı gösterecekleri; bu kişilere insan haklarından ve temel özgürlüklerden etkin olarak tümüyle yararlanma

olanağını sağlayarak, bu alandaki meşru çıkarlarını koruyacakları belirtilmektedir (Atılğan 2006, s. 48; Özdek 1993, ss. 32-33).

- **Madrid İzleme Toplantısı (1983):** Madrid İzleme Toplantısı Sonuç Bildirgesi'nin İlkeler Bölümü'nde insan hakları, barış, adalet ve refahın, dinsel özgürlük ve azınlıkların korunması, insan haklarına saygı gösterilmesinin ve bu hakların siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlere bağlı olmadan geliştirilmesi taahhüt edilmektedir (Akıllıoğlu 1995, s. 281).
- **Viyana İzleme Toplantısı (1989):** Viyana İzleme Toplantısı'nın Sonuç Bildirgesi, Doğu-Batı İlişkileri, insan hakları ve azınlık hakları konusunda kabul edilmiş olan önemli bir belge niteliğinde olmakla birlikte, bu belgede ulusal azınlıklara ilişkin hükümleri hayata geçirmek için çaba gösterileceği belirtilmiş ve devletlere azınlıkların kimliklerini koruma ve geliştirme görevi yüklenmiştir (Atılğan 2006, s. 48).
- **Kopenhag İnsani Boyut Konferansı (1990):** Bu konferansta, Sovyetlerin yıkılışı ve Doğu Bloğu'nun çöküşü neticesinde ortaya çıkan yeni Avrupa düzeninin hukuk devleti esaslı demokratik yapısını belirleyen ve insan haklarını temel alan Avrupa Anayasası niteliğindeki Kopenhag Belgesi kabul edilmiştir. Bu belgeye göre ulusal azınlıklara mensup kişiler, iradelerine karşı herhangi bir asimilasyon girişiminden özgür olarak etnik, kültürel, dinsel ve dilsel kimliklerini ve kültürlerini tüm yönleriyle sürdürme ve geliştirme hakkına sahip olmaktadır (Özdek 1993, s. 33). Bu hususta da devletlere azınlıkların kimliklerinin korunması ve geliştirilmesi hususunda görevler yüklenirken, azınlıkların ana dillerini kullanma, örgütlenme, devlet politikası ile uyumlu olmak kaydıyla yerel idareler oluşturabilme ve kamuda etkin temsil edilme hakları bulunduğu karara bağlanmıştır (Atılğan 2006, s. 51). Bununla birlikte, azınlık grupları da AGİK sürecinde, egemen devletlerin temsiline gerek duymadan, doğrudan katılma hakkı kazanmışlardır (Arsava 1993, ss. 98-99).
- **Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı (1990):** Paris Şartı'na göre, ulusal azınlıkların daha iyi korunması ve işbirliğinin artırılması için bir uzmanlar toplantısının düzenlenmesi kararı alınmış olup, bu doğrultuda bir uzmanlar toplantısı gerçekleştirilmiş ve bu toplantının sonuçları 1991 yılında Cenevre Raporu adı

altında açıklanmıştır. Buna göre devletler; ulusal azınlıklara mensup kişilerin kamu yaşamı, ekonomik etkinlikler ve kendi toplumlarının inşasıyla ilgili olanaklara etkin biçimde sahip olmaları için gerekli koşulları yaratacaklardır (Özdek 1993, s. 34). Bu raporda insan hakları ve temel özgürlükler, daha önceki AGİK belgelerine göre daha geniş ve daha net bir şekilde ele alınmış olmakla birlikte, bunlara mutlak saygı ve bağlılık gereği özellikle vurgulanmıştır. Bu belgeye göre; düşünce, vicdan, din, inanç ve ifade özgürlüğü ile örgütlenme, toplantı, seyahat özgürlükleri, keyfi tutuklama, işkence yasağı, adil yargılanma hakkı, tek başına veya topluca mülk edinme, ferdi teşebbüs, ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan yararlanma hakları, azınlık hakları, hakların ihlali halinde ulusal ve uluslararası yasal yollara başvuru hakkı teyit edilirken, bu hakların yeni Avrupa'nın temelini oluşturmakta olduğu kabul edilmiştir.

- **Moskova İnsani Boyut Konferansı (1991):** Bu konferans ile beraber ilk kez insan haklarına, temel özgürlüklere, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne ilişkin sorunların sadece devletlerin iç işi olmadığı hususuna vurgu yapılırken, bunların uluslararası yönünün de bulunduğu ve bunlara saygı göstermenin uluslararası düzenin temellerinden biri olduğu belirtilmiştir. Bu belge ile insan hakları ihlallerinin tarafsız uzmanlarca incelenmesini sağlayan bir düzenleme getirilmiştir.
- **Prag Belgesi (1992):** Bu belge ile birlikte insani boyut başlığı çerçevesinde oluşturulan Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu kurulmuştur. Büro, insan hakları konularında; katılımcı devletler arasında oluşturulacak süreci koordine etmek, AGİK'in İnsani Boyut Konferansları'nda yapılan önerileri takip etmek, bilgi değişimi ve paylaşımını sağlamak, demokratik yapıların oluşturulması ve teknik uzmanlıkların kurulması konusunda hizmet vermek, hükümet dışı örgütlerle ilişkileri kurmak ve insan hakları konusunda AGİK'in iletişim ağını sağlamakla işlevlendirilmiştir.
- **Helsinki-II Zirvesi (1992):** Bu zirvede kabul edilen belge, azınlıkların korunması ve bundan kaynaklı çatışmaların önlenmesi için özel bir düzenleme getirmiş ve bu doğrultuda Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği kurulmuştur. Komiserlik, AGİK alanı içerisinde, ulusal azınlıklardan doğabilecek gerilimleri azaltmak amacıyla katılımcı devletler arasındaki barış ve istikrarı korumak için kurulmuş

bir yapı olmakla birlikte, devletler ile azınlıklar arasında doğabilecek sorunların çözümü ile ilgili olarak arabuluculuk rolü üstlenmiş, ancak azınlık hakları konusunda etkili bir mekanizma niteliği kazanamamıştır.

Bu bölümde azınlık kavramı kapsamında dünya genelinde kabul edilmiş olan azınlık çeşitleri ile azınlık haklarının tarihsel gelişimi ve Avrupa kurumlarının azınlık haklarına yönelik gerçekleştirmiş olduğu çalışmalara yer verilmiştir. Tez kapsamında görülebileceği üzere, Yunanistan Batı Trakya Müslüman Türk toplumunu bir dini azınlık olarak kabul ederken, Batı Trakya Müslüman Türk toplumu ise kendisini “Türk” etnik azınlığı olarak görmektedir. Avrupa kurumlarının çeşitli raporlarında da Batı Trakya Müslüman Türk toplumu için “etnik azınlık” ibaresi kullanılmıştır. Bu bağlamda, hazırlanan bu bölüm, Yunanistan’ın ve Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun azınlığı ne şekilde gördükleri ve tanımladıkları hususunun anlaşılabilmesini sağlayacaktır.

4. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞI

4.1 BATI TRAKYA’NIN KISA TARİHÇESİ

Trakya bölgesinin Balkan Savaşları neticesinde doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılması ile birlikte ortaya çıkan Doğu Trakya, Türkiye topraklarında yer almaktadır (Hüseyin 2004, s. 7). Günümüzde Yunanistan’ın dokuz coğrafi bölgesinden birini oluşturan Batı Trakya ise; doğuda Meriç Nehri ile Türkiye’den, batıda Karasu Nehri ile Makedonya bölgesinden, kuzeyde Rodop Dağları ile Bulgaristan’dan ayrılan, güneyde Ege Denizi ile çevrilmiş olan bir bölge durumundadır (Oran 1991, s. 24; Alp 1995, s. 613).

Batı Trakya, M.Ö. 2000’li yıllardan bu yana üzerinde yaşanılmakta olan, verimli topraklara sahip bir bölgedir. Bölgede yaşayan bilinen ilk halk, Hint-Avrupa kökenli Traklar’dır. M.Ö. 7. yüzyıldan itibaren Pers, Yunan ve Makedonya uygarlıklarının egemenliğinde kalan bölgede, M.Ö. 335 yılına kadar Trakya Krallığı hüküm sürmüştür; sonrasında ise Batı Trakya bölgesi, Roma ve Bizans İmparatorlukları’nın egemenliği altında kalmıştır (Hüseyin 2004, s. 7). Bölgedeki Türk varlığı ise, M.Ö. 2. yüzyılda İskit Türklerinin ve Orta Asya’dan batıya göç eden kavimlerin Balkanlara gelişi ile birlikte başlamıştır. Hun Türkleri M.S. 4. yüzyılda, Avar Türkleri 5. yüzyılda, Peçenekler 9. yüzyılda, Kuman Türkleri ise 11. yüzyılda bu bölgeye yerleşmişlerdir (İnaf 1992, ss. 10-11; Aydınli 1971, s. 37).

Batı Trakya, 1363 yılında Osmanlı Padişahı I. Murad döneminde Evrenuz Bey tarafından Fereccik, Gümülcine (Komotini), İskeçe (Ksanthi), Drama, Kavala, Serez ve Karaferya kasabalarının fethedilmesi neticesinde Osmanlı yönetimine girmiştir (Uzunçarşılı 1982, ss. 171; Ömeroğlu 1994, s. 13). Günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde yer alan Batı Trakya, Balkan Savaşları sonuna kadar Osmanlı’nın hakimiyetinde kalmış olmakla birlikte, bölgede 600 yıldan fazla süren Osmanlı hakimiyeti Balkan Savaşları ile son bulmuş ve bölge 1913-1918 yılları arasında geçici bir süre Bulgaristan’ın, I. Dünya Savaşı’nın ardından da Yunanistan’ın sınırları içerisinde kalmıştır (Oran 1991, ss. 29-30; Mazlumder 2012, s. 5).

Batı Trakya, 8.578 km² olup, İskeçe, Gümülcine ve Dedeağaç (Aleksandropolis) olmak üzere üç ayrı vilayetten oluşmaktadır (Oran 1991, s. 24; Galip 1998, s. 5). Bölgede nüfus ise 350.000 civarında olup, burada yaşayan Batı Trakya Türk azınlığının sayısı ise 150.000 civarındadır (Alp 1995, s. 613; Eren 2012, s. 33).

Batı Trakya’da yaşamakta olan Müslüman Türk azınlık, sayısal anlamda küçük bir nüfusa sahip olmakla birlikte politik açıdan önem arz eden bir topluluk niteliğindedir. Bu durum da azınlığı Yunanistan açısından oldukça önemli bir duruma getirmektedir, çünkü buradaki Müslüman Türk azınlığı, Yunanistan tarafından resmen tanınmakta olan tek azınlık grubudur. Bununla beraber, Yunanistan, Türkiye ve Bulgaristan arasındaki stratejik konumundan ötürü Batı Trakya coğrafi, kültürel ve tarihi açılarından bu üç ülke arasında önemli bir sınır çizmektedir (Memişoğlu 2007, p. 3).

4.2 BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIK SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Osmanlı Devleti’nin Batı Trakya’daki egemenliği 1363 yılında bölgenin fethedilmesinden 1913 yılındaki Balkan Savaşları’na kadar sürmüş olmakla birlikte, bölgedeki istikrarsızlıkların ve sorunların 93 Harbi olarak da adlandırılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile başlamış olduğu söylenebilmektedir (Yılmaz 1999a, s. 116). Batı Trakya ile ilgili sorunlar, bu savaş neticesinde 3 Mart 1878’de imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile ortaya çıkmış ve bu antlaşma ile birlikte Batı Trakya’yı da içine alan bir Bulgaristan Devleti kurulmuştur. Antlaşmanın 6., 7. ve 8. maddeleri doğrudan Batı Trakya’yı ilgilendiriyor olmakla birlikte, bu maddelere göre Batı Trakya’daki Gümülcine ve İskeçe arasında kalan Karaağaç Körfezi ile Mesta-Karasu Nehri’nin ağzı arasındaki kıyılar Bulgaristan’a bırakılmakta, Bulgaristan da bu vasıta ile Ege Denizi’ne inerek buradaki Kavala Limanı’na da sahip olmaktadır (Yılmaz 1999a, s. 117).

Bu arada Rusya da; Ayastefanos Antlaşması ile Bulgaristan’ın bağımsızlığını elde etmesi, Sırbistan ve Karadağ’ın topraklarını genişletmesi ile birlikte Balkanlara hakim olma projesini gerçekleştirme düşüncesi içerisindeyken, Rusya’nın Balkanlara hakim olmasını

istemeyen İngiltere ve Avusturya-Macaristan ise Ayastefanos Antlaşması'na tepki göstermiştir (Karal 1988, s. 52). Bu doğrultuda bahsi geçen bu ülkeler, Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü koruma politikası güderek 1878 Temmuz ayında Berlin'de bir kongre toplamıştır. Burada imzalanan Berlin Antlaşması neticesinde, Ayastefanos Antlaşması'nın şartları değiştirilirken; Bulgaristan'ın toprakları küçültülmüş ve bağımsızlık yerine özerklik verilmiş, Sırbistan ve Karadağ'ın Ayastefanos Antlaşması ile kazandıkları topraklar geri alınırken bağımsızlıkları ise tanınmış, Bosna-Hersek ise Avusturya-Macaristan'ın idaresine bırakılmıştır (Ülman 2002, s. 136). Berlin Antlaşması ile Osmanlı Devleti, Balkanlardaki topraklarının büyük bir bölümünü kaybetmiş olmakla birlikte, Batı Trakya'yı ise tekrar sınırları içerisine dahil etmiştir (Yılmaz 1999a, s. 117).

17 Ekim 1912 tarihinde ise Yunanlılar, Sırp ve Bulgarlar Osmanlı Devleti'ne savaş açarken, savaşta Osmanlı ordusu bozguna uğratılmış (Ülman 2002, s. 136) ve yaşanan I. Balkan Savaşı'nın sonucunda 16 Mart 1913 tarihinde Edirne, Bulgaristan egemenliğine geçmiştir. I. Balkan Savaşı neticesinde 30 Mayıs 1913 tarihinde imzalanan Londra Barış Antlaşması ile Osmanlı Devleti, Midye-Enez hattının ötesindeki Trakya ve Rumeli'nin tamamını Balkan devletlerine bırakırken, Edirne'nin ise Bulgaristan'a devredildiği onaylanmıştır (Bayur 1943, s. 313).

Londra Barış Antlaşması Balkan devletlerini genel olarak memnun etmezken, diğer Balkan devletleri birleşerek Bulgaristan'a karşı savaş açmış ve Osmanlı Devleti de bu durumu fırsata dönüştürerek 25 Temmuz 1913'te Edirne'yi Bulgaristan'dan geri almıştır. II. Balkan Savaşı'nın tarafları olan Bulgaristan ile karşı taraftaki Yunanistan, Romanya ve Sırbistan ittifakı arasında 10 Ağustos 1913 tarihinde Bükreş Antlaşması imzalanarak savaşa son verilmiştir (Erim 1953, s. 450).

Osmanlı ordusu bu savaş sırasında Doğu Trakya'yı Bulgaristan'dan geri alırken, İstanbullu genç subaylar da Batı Trakya'yı Bulgarların elinden alarak 31 Ağustos 1913 tarihinde, tarihteki ilk Türk cumhuriyeti olarak da nitelendirilebilen Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır (Kutay 1962, s. 300; Baş 2005a, ss. 28-29). Yaklaşık üç ay yaşayabilen bu devlet, Yunanistan ve Bulgaristan tarafından tanınırken, Cemal Paşa'nın Ekim ayında bizzat bölgeye giderek yaptığı görüşmeler neticesinde devleti kuran subaylar

geri dönmeyi kabul ederek 25 Ekim’de devletin varlığına son vermişlerdir (Çelimken 2010, ss. 53-54; Baş 2005a, ss. 31-34; Balkaç 2002, ss. 801-802). II. Balkan Savaşı neticesinde imzalanan Bükreş Antlaşması çerçevesinde, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında da 29 Eylül 1913 tarihinde İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre Edirne ve Kırklareli Osmanlı Devleti’ne geri verilirken, Meriç Nehri sınır olarak kabul edilmiş ve Batı Trakya’nın Bulgaristan sınırları içinde bırakılmasına karar verilmiştir (Tokay 2001, s. 46). 29 Eylül 1913 tarihinde Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında imzalanan İstanbul Antlaşması ile Batı Trakya’nın Bulgaristan’a bırakılması, I. Dünya Savaşı sonuna kadar Batı Trakya’nın Bulgaristan egemenliğinde kalması sonucunu ortaya çıkarmıştır.

29 Haziran 1914 tarihinde Saraybosna’da Avusturya-Macaristan veliaht prensi Arşidük Franz Ferdinand’ın öldürülmesi üzerine Avusturya-Macaristan, Sırbistan’a savaş ilan etmiş, bunun üzerine Rusya da genel seferberlik başlatırken, bir süre sonra Almanya’nın da Fransa’ya saldırması ile I. Dünya Savaşı resmen başlamıştır (Yerasimos 1995, s. 70). I. Dünya Savaşı; Almanya, Bulgaristan, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı Devleti’nin yenilgileri sonucunu doğurmuş, savaş sonrasında imzalanan antlaşmalar ile de Batı Trakya’nın kaderi belirlenmiştir, çünkü I. Dünya Savaşı’na İttifak Devletleri ile birlikte giren Bulgaristan, kaybettiği savaşın ardından imzaladığı Neuille Antlaşması ile Batı Trakya’yı İtilaf Devletleri’ne bırakmıştır (Ömeroğlu 1994, s. 15).

I. Dünya Savaşı’ndan sonra savaşın galibi olan İtilaf Devletleri, 18 Ocak 1919 tarihinde barış koşullarını görüşmek üzere Paris Barış Konferansı’nı toplamıştır. Paris Barış Konferansı sonrasında mağlup devletler ile beş barış antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmalar (Görüm 2006, s. 28);

- i. Almanya ile 28 Haziran 1919’da Versay Antlaşması,
- ii. Avusturya ile 10 Eylül 1919 tarihli Saint Germain Barış Antlaşması,
- iii. Macaristan ile 4 Haziran 1920’de imzalanan Trianon Antlaşması,
- iv. Batı Trakya’yı İtilaf Devletleri’ne bırakan 27 Kasım 1920 tarihli Bulgaristan ile imzalanan Neuille Antlaşması,
- v. Osmanlı Devleti ile 10 Ağustos 1920’de imzalanan Sevr Antlaşması.

Detayları ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanacak olmakla birlikte, Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Sevr Antlaşması'nın üç ayrı Sevr olarak imzalanmış olduğu belirtilebilmektedir. Bahsi geçen bu antlaşmalar şu şekilde sıralanmaktadır (Oran 1991, s. 72);

- i. Osmanlı Devleti'ni parçalayan Osmanlı Sevr'i,
- ii. Yunanistan ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan ve bu ülkedeki azınlıkları koruma altına alan Yunan Sevr'i,
- iii. Batı Trakya'yı Yunanistan'a veren Trakya Sevr'i.

Batı Trakya azınlık sorununun kaderini belirleyen diğer bir antlaşma ise Lozan Barış Antlaşması'dır. Lozan Barış Konferansı'nda imzalanan, "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" ile gerçekleştirilen mübadele sırasında yaklaşık 350.000 Müslüman Türk ile 200.000 Hristiyan Rum vatanlarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Mübadele, imzalanan sözleşmeden hemen sonra başlamış, ancak bunun sonuçları ve sorunları hem iki ülke arasında hem de uluslararası ilişkilerde önemli bir sorun olarak günümüzde halen devam etmektedir (Kayam 1993, s. 581).

Lozan Sistemi iki uluslararası antlaşmadan oluşmaktadır. Bunlardan ilki, iki ülke azınlıklarının karşılıklı olarak değişimini öngören 30 Ocak 1923 tarihli Mübadele Sözleşmesi; ikincisi ise 23 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'dır. Bununla birlikte, Türk ve Yunan Halkların Mübadelesine İlişkin Sözleşme'nin uygulanmasından doğmuş olan sorunları çözmeye çalışan 1926 Atina, 1930 ve 1933 tarihli Ankara Antlaşmaları ise bu sistemin devamını oluşturmuş ve iki ülke ilişkilerinde "Nüfus Mübadelesi" sorunu olarak dış politika gündemine girmiştir (Görüm 2006, s. 24).

4.3 AZINLIK STATÜSÜNÜ BELİRLEYEN ANTLAŞMALAR

Yaklaşık 600 yıl boyunca Osmanlı egemenliğinde bulunan ve çoğunlukla Müslüman-Türk bir kimliğe sahip olan Batı Trakya bölgesi ve bu bölge üzerinde yaşayan halk hakkında, yaşanan tarihsel olaylar çerçevesinde birtakım antlaşmalar yapılmıştır.

Günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan bu bölgede yaşayan Müslüman-Türk azınlığın hukuki haklarının düzenlenmekte olduğu bu antlaşmalar, 1830 Londra Protokolü, 1881 İstanbul Sözleşmesi, 1913 Atina Antlaşması'nın 3 nolu protokolü, 10 Ağustos 1920 tarihli Yunan Sevr'i, 1923 Lozan Barış Antlaşması ve bu antlaşmaya bağlı diğer antlaşmalardan oluşmaktadır.

4.3.1 1830 Londra Protokolü ve 1881 İstanbul Antlaşması

1829 yılında gerçekleşen Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından imzalanan 14 Eylül 1829 tarihli Edirne Antlaşması ve bu antlaşmayı tamamlayıcı nitelikte İngiltere, Fransa ve Rusya'nın katılımıyla toplanan Londra Konferansı neticesinde Yunanistan bağımsızlığını ilan etmiştir (Mantran 1995, ss. 40-41). Bu konferans bağlamında 3 Şubat 1830 tarihinde imzalanan Londra Protokolü kapsamında Yunanistan'ın bağımsızlığı tanınırken, aynı zamanda Yunanistan'da yaşayan Müslümanlar içerisinde bölgede yaşamaya devam etmek isteyenlerin hakları da koruma altına alınmıştır (Görüm 2006, s. 16). Bu doğrultuda Osmanlı Devleti de 24 Nisan 1830 tarihinde Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul etmiştir. Protokolün 5. maddesi ise, Yunanistan'ın Osmanlı hükümeti gibi genel bir af ilan etmesini gerekli kılmıştır. Buna göre, bölgede yaşayan ve Yunanistan'a karşı savaşmış olanların mal ve mülkleri korunacak ve bu kişilere dokunulmayacaktır. Bu şekilde bölgedeki Müslüman-Türklerin yerleşim hakları güvence altına alınmıştır (Ürer 2003, s. 129, Yılmaz 1999b). Protokolün son maddesi ise, protokol hükümlerinin Yunanistan ve Osmanlı hükümetlerine tebliğ edilmesi hükmünü içerirken, bu doğrultuda Londra Protokolü, Yunan Meclisi tarafından seçilmiş Yunanistan Valisi Kapodistrias tarafından Yunan hükümeti adına 16 Nisan 1830 tarihinde resmen kabul edilmiştir (Oran 1991, ss. 58-59; Eren 1997, s. 46; Batı Trakya Dayanışma Derneği).

Yunanistan'a terk edilen topraklarda yaşayan Müslüman Türklerin haklarını güvence altına alan diğer antlaşma ise 24 Mayıs 1881 tarihli İstanbul Antlaşması'dır. Bu antlaşmanın tarafları Osmanlı Devleti ile karşısında Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan, Büyük Britanya, İtalya ve Rusya'dır. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasındaki sınırlar belirlenerek, Yunanistan topraklarında kalan Müslüman

Türklerin hakları güvence altına alınmıştır. 18 maddeden oluşan antlaşmada özet olarak şu kararlar alınmıştır (Oran 1991, ss. 59-60);

- Müslüman Türklerin Yunan vatandaşlarla aynı haklara sahip olacağı,
- Müslüman Türklerin mülkiyet haklarının korunacağı,
- Hiç kimsenin tazminatsız mülkiyet hakkından yoksun bırakılamayacağı,
- Yunanistan sınırlarında kalan Müslüman Türklerin üç yıllık bir süre içerisinde ikametlerini Osmanlı Devleti'ne taşıyabilmeleri imkanı tanınması,
- Yunanistan tarafından genel af çıkarılması.

1830 Londra Protokolü ve 1881 İstanbul Antlaşması, Yunanistan'ın bağımsızlığı, sınırların belirlenmesi ve azınlık hakları açısından belirleyici nitelikteki metinlerdir. Yunanistan, Londra Protokolü ile bağımsızlığını ilan ederek ülke sınırlarını belirlerken, Yunanistan sınırları içinde kalan azınlıkların haklarını güvence altına almak için de protokolde bu haklardan bahsedilmiştir. 1881 İstanbul Antlaşması ile de, Yunanistan ile Osmanlı Devleti'nin sınırları belirlenmiş ve Yunanistan'daki Müslüman Türklerin azınlık hakları bu antlaşmada tekrar ifade edilmiştir.

4.3.2 14 Kasım 1913 Atina Barış Antlaşması ve 3 Nolu Protokol

Balkan Savaşları'nın ardından Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasında imzalanmış olan 14 Kasım 1913 tarihli Atina Barış Antlaşması, Yunan topraklarında kalan Müslümanların haklarını koruma altına alan ve azınlıklar konusunda Yunanistan'a en fazla yükümlülük getiren uluslararası belgedir. Bu antlaşma, 1830 Londra Protokolü ve 1881 İstanbul Antlaşması metinlerine göre Batı Trakya'daki Müslüman azınlığın hakları hususunda daha kapsamlı niteliktedir (Eren 2012, s. 34). Atina Antlaşması'na üç adet protokol eklenmiş olup, antlaşmanın ikinci maddesi gereğince bahsi geçen protokollerden üçüncüsü bu antlaşmanın tüm Yunanistan toprakları için geçerli olduğunu belirtmektedir (Oran 1994, ss. 263-264; Toluner 2000, s. 213, Batı Trakya Haber Ajansı).

1913 Atina Antlaşması'nın 5. maddesinde, Yunanistan'da kalan topraklarda, Yunanistan'ın bu toprakları işgaline kadar edindiği hakların geçerli olacağı belirtilmektedir. 6. maddeye göre ise, Osmanlı uyuğunu taşıyarak Yunanistan'dan ayrılmış olanların, bu topraklardaki gayrimenkuller üzerindeki tasarrufları devam edecek ve istemeleri halinde bu mallarını başkaları yönetebilecektir. Ayrıca hiç kimse yasal olarak belirlenmiş kamu yararı dışında, uygun ve peşin bir tazminat ödenmeden mülkiyetinden yoksun bırakılmayacaktır (Baysal 2013, s. 27; Eren 2012, s. 34).

Atina Antlaşması'nın Batı Trakya Türk azınlığı açısından en önemli olan maddesi ise 11. maddedir. Bu maddeye göre, Yunanistan'a bırakılan topraklarda kalanların hayat, din, mal ve örf, anane ve gelenekleri güvence altına alınacak ve Yunan kökenli vatandaşlarla aynı haklara sahip olacaklardır. Aynı zamanda dinlerinin gereklerini özgür bir şekilde yerine getirebileceklerdir. Halife sıfatı ile padişahın ismi de hutbelerde okunmaya devam edecektir. Ayrıca Müslüman toplumların yönetimi konusunda önemli hükümler getiren bu 11. maddenin ayrıntıları ise şu şekildedir (Erim 1953, ss. 477-488; Eren 2012, s. 34);

- i. Halihazırda mevcut olan veya sonradan oluşacak bu Müslüman toplumların muhtariyetine ve hiyerarşik yapısına dokunulmayacak,
- ii. Sahip oldukları gayrimenkul ve fonlara el konulmayacak,
- iii. Müslümanların dini liderleri ile aralarındaki ilişkilere müdahale edilmeyecek ve bu dini liderler, İstanbul'daki şeyhülislamlık makamına bağlı olmaya devam edecekler,
- iv. Müftüler, Yunanistan'daki Batı Trakyalı Müslümanlar tarafından seçilecek, Baş Müftü Yunanistan'daki bütün müftülerin seçtiği üç aday arasından Yunan Kralı tarafından atanacaktır. Bu atamanın akabinde, atanan müftüye Osmanlı Padişahı bir belge gönderecek, bir nevi bu atamayı onaylayacaktır. Ayrıca Osmanlı Padişahı, diğer müftülere karar ve fetva yetkisi vermesini sağlayacak bir mektup gönderecektir. Bu hüküm ile müftülerin sadece dini konularda ve vakıfların yönetiminde değil; aynı zamanda evlenme, nafaka, vakıf yöneticilerinin ataması gibi dünyevi konularda da yetkili oldukları belirtilmiştir. Müftülerin ataması ve işlemleri ile ilgili Osmanlı Padişahı'nın onay ve ataması ise, Yunanistan'daki

Müslümanların Osmanlı Devleti ile olan organik bağlarının resmiyet kazandığının göstergesidir.

Antlaşmanın 13. maddesinde ise, Yunanistan'daki vakıfların Evkaf Vekaleti tarafından satılana kadar Müslüman toplumlarca idare edileceği, din ve hayır işlerini yürüten vakıfların yeterli gelirden yoksun kalması halinde Yunan hükümetinin bu vakıflara maddi yardımda bulunacağı hüküm altına alınmıştır (Eren 2012, s. 34; Yılmaz 1999b).

Yunanistan, 1913 yılında imzalanmış olan bu metni, 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile birlikte yaşanan nüfus mübadelesi neticesinde konunun ortadan kalkmış olduğunu ve Atina Antlaşması ile 3 numaralı protokolün iptal olduğunu öne sürerek kabul etmemektedir. Bununla birlikte Yunanistan, 1981 yılında Türkiye'ye vermiş olduğu nota doğrultusunda 1913 yılında imzalanmış olan bu metnin geçersiz olduğunu iddia etmiştir (Oran 1991, s. 101).

4.3.3 10 Ağustos 1920 Tarihli Yunan Sevr'i

I. Dünya Savaşı neticesinde Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Sevr Barış Antlaşması esasında, Osmanlı Devleti'ni parçalayan Osmanlı Sevr'i, Batı Trakya'yı Yunanistan'a veren antlaşma ve Yunanistan'daki azınlıkları korumaya yönelik Yunan Sevr'i olmak üzere üç ana belgeden oluşmaktadır. İtilaf Devletleri ile Yunanistan arasında imzalanan Yunan Sevr'i, topraklarını genişletmiş olan ülkelere azınlıkları koruma konusunda İtilaf Devletleri tarafından kabul ettirilen antlaşmalardan biri niteliğindedir. Yunan Sevr'i, Yunanistan tarafından azınlıklara verilecek hak ve özgürlüklerle ilgili daha önceki antlaşmaların metinlerine göre daha genel, bütün azınlıklara yönelik ve Yunanistan'ın tüm topraklarını kapsayacak şekilde düzenlenmiş olması sebebiyle diğer metinlerden farklılaşmaktadır. Bununla birlikte Yunan Sevr'i, gelecek zaman içerisinde Yunanistan'ın herhangi bir toprak kazanımı halinde, kazanılan bu yeni topraklarda yaşayan azınlıklara da hak doğurucu güvenceler sağlamaktadır (Oran 1991, s. 72; Eren 2012, s. 35).

İki bölümden oluşan Yunan Sevr'inin birinci bölümü azınlık haklarıyla, ikinci bölümü ise büyük devletlere sağlanan ayrıcalıklar ile ilgili olmaktadır. Antlaşmada bahsedilen önemli hükümler ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Oran 1991, ss. 73-74; Eren 1994, ss. 18-34; Cin 2003a, ss. 192-212; Eren 1995, ss. 50-51);

- **1. Madde:** 1. Bölüm'ün 2.-8. maddeler arasının temel yasa sayılacağını ve bunlarla çatışacak hiçbir milli yasanın vb. çıkarılamayacağını söylemektedir.
- **2. Madde:** Yalnız vatandaşlara değil, ülkede yaşayan herkese doğum, vatandaşlık dil, soy veya din farkı gözetmeden yaşam ve özgürlük koruması getirmektedir. Buna göre herkes dinlerini özgürce yaşayabilecektir.
- **3.-6. Maddeler:** Vatandaşlıkla ilgili olan bu maddelere göre; antlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte ülkede oturanlar ve bunların Yunanistan'da doğan çocukları (oturmasalar bile) Yunan vatandaşlığına kabul edilmekte; başka bir uyruğu seçenler, taşınmaz malları üzerindeki hakları saklı kalmak şartıyla, seçtikleri ülkeye göç edebilmektedirler.
- **7. Madde:** Bütün Yunan vatandaşları yasalar karşısında eşit olup aynı medeni ve siyasi haklardan ayırım yapılmaksızın yararlanırlar. Din ve inanç farkı, işe alınma, memur olma vb. hakların kullanılmasında etkili olmayacaktır. Vatandaşlar özel işlerinde ve yayınlarda istedikleri dili kullanabilecek, mahkemelerde de bu konuda kendilerine gerekli kolaylıklar sağlanacaktır.
- **8. Madde:** Soy, din ve dil azınlıklarına, harcamaları kendilerine ait olmak üzere, dini ve içtimai müesseseler ve okullar kurma, işletme ve denetleme hakkını vermekte, burada kendi dillerini kullanma imkanı sağlamaktadır.
- **9. Madde:** Yalnızca 1 Ocak 1913'ten sonra Yunanistan'a katılan topraklarda geçerli olmak üzere, farklı dil konuşan vatandaşların önemli oranda bulundukları yerlerde bu toplumlara devlet ve belediye gibi kamu bütçelerinden eğitim, dini ve insani amaçlarla adil bir miktarın ayrılacağı öngörülmektedir.
- **10. Madde:** Müslümanların kişisel durum ve aile hukuku ile ilgili sorunlarının İslam adetleri çerçevesinde çözülmesi gereken önlemlerin alınacağı belirtilmekte ve cami, mezarlık ve diğer İslami kuruluşlar güvenceye kavuşturulmaktadır. Vakıflar ve diğer İslami ve insani kuruluşları tanımakta, yeni dini ve insani

kuruluşların meydana getirilmesi durumunda Yunanistan'ın bu tür özel kuruluşlara sağlanan kolaylıkları esirgemeyeceği hüküm altına alınmaktadır.

- **14. Madde:** Yunanistan, Müslümanlarla ilgili olarak aile hukuku ve kişisel statü ile ilgili sorunların Müslüman uygulamalarına uygun olarak düzenlenmesi konusunda gerekli bütün tedbirleri almayı kabul etmektedir. Yunanistan camilerin, mezarlıkların ve diğer Müslüman dini yapılarının korunmasını temin etmeyi kabul etmektedir. Şu anda mevcut vakıflara, Müslüman dini ve hayır kurumlarına tam tanıma ve bütün kolaylıkları sağlama konusunda güvence verilecek ve Yunanistan bu türdeki diğer özel kuruluşlara garanti edilen gerekli hizmet gibi yeni dini ve hayır kurumlarının kurulmasına karşı çıkmayacaktır.
- **16. Madde:** Yunan Sevri'nin, azınlıkların korunmasıyla ilgili olan I. Bölümü, bu antlaşmanın getirdiği azınlık hükümlerinin Milletler Cemiyeti (MC) güvencesi altında olduğunu, Konsey'in çoğunluk kararı olmadan değiştirilemeyeceğini, ayrıca bu hükümler konusunda Yunanistan ile antlaşmaya taraf veya Cemiyet Konseyi üyesi olan herhangi bir ülke arasında bir anlaşmazlık çıkarsa, bu ülkelerin istedikleri takdirde Yunanistan'ı zorunlu olarak USAD'a götürebileceklerini, bu durumda Divan'ın kararının kesin olacağını öngören bu madde ile son bulmaktadır.

4.3.4 Lozan Sistemi

Lozan Sistemi, 10 Ocak 1923 tarihli Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol ile 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'ndan oluşan iki uluslararası antlaşma ve Mübadele Sözleşmesi'nden kaynaklanan 1926, 1930 ve 1933 tarihli üç adet ikili antlaşmadan oluşmaktadır (Duran 2008, s. 51).

4.3.4.1 Türk ve Yunan halklarının mübadelesine ilişkin sözleşme ve protokol

Lozan Barış Konferansı sürecinde ortaya çıkan önemli metinlerden biri niteliğindeki Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol neticesinde gerçekleşen mübadele esnasında Yunanistan'da yaşayan 350.000 Müslüman Türk ile

Türkiye’de yaşayan 200.000 Hristiyan Rum yaşadıkları yerleri terk ederek göç etmek durumunda kalmışlardır (Kayam 1993, s. 581).

Lozan sürecinde, Misak-ı Milli sınırları dahilinde olmamasına rağmen Türk tarafınca gündeme getirilmiş olan Batı Trakya’nın geleceği konusunda bölgede bir oylama yapılması fikri tartışılmış, ancak İtilaf Devletleri Batı Trakya’nın 1913 Neuilly Antlaşması gereğince Türk olmaktan çıktığını ifade ederek bu öneriyi kesin olarak reddetmiştir. Bu sebeple Batı Trakya da Yunanistan toprakları içerisinde kalmıştır (Çelikyay 1998, s. 88).

Batı Trakya bölgesinin Yunanistan toprakları içerisinde kalmasının kesinleşmesi haricinde tartışılan diğer önemli konular ise nüfus mübadelesi ve patrikhane meselesi temelinde şekillenmiştir. I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı esnasında Yunanistan’a Türkiye topraklarından bir milyona yakın göçmenin sığınmış olması, Yunanistan’ın mübadelenin isteğe bağlı olarak gerçekleşmesi fikrini ortaya atmasına sebep olmuştur, çünkü bu denli yüksek sayıdaki göçmenle birlikte mübadele sonucunda Yunanistan’a gelecek olan Rumları yerleştirmek Yunanistan’a büyük bir maddi külfet getirecektir. Türk tarafı ise mübadelenin zorunlu olarak gerçekleştirilmesini talep etmiştir. Bu doğrultuda Mübadele Alt Komisyonu’nda oldukça uzun ve önemli tartışmalar yaşanırken, zorunlu mübadele konusunda uzlaşmaya varılmıştır. Mübadelenin kimleri kapsayacağı konusunda ise Türk heyeti, mübadelenin Batı Trakya Müslümanları hariç olmak üzere Yunanistan’daki tüm Müslümanlarla İstanbul Rumları da dahil olmak üzere Türkiye’de yerleşmiş tüm Rumları kapsamasını istemiş ve Yunanistan’dan gelecek Müslümanların İstanbul Rumlarının boşaltacakları yerlere yerleştirileceklerini ifade etmiştir. Yunan tarafı ise, İstanbul Rumlarının mübadele harici kalmasını istemiştir. İtilaf Devletleri de kendileriyle ticari ilişkileri olan İstanbul Rumlarının mübadele haricinde tutulmasını arzu etmiştir. Uzun süren görüşmeler neticesinde bu konuda Türk tarafı, İstanbul Rumlarının mübadele haricinde tutulmasını kabul etmiştir. Bununla birlikte Batı Trakya’da yaşayan Müslüman Türkler de mübadele dışı tutulmuştur. İstanbul’un sınırları meselesinde ise, Türk tarafı sınırı Erenköy’de tutmak isterken, Yunan tarafı ise sınırı İzmit’e kadar genişletme isteği içerisinde olmuştur. Bununla ilgili olarak da 1912 Belediye Kanunu’nda çizilen sınırlar esas alınmıştır. Buna göre, 30 Ekim 1918 tarihinden önce belediye sınırları

içinde olmak şartıyla İstanbul'a yerleşmiş Rumlar ile 1913 tarihli Bükreş Antlaşması'yla belirlenen sınırın doğusuna yerleşmiş olan bütün Müslümanlar mübadeleye tabi tutulmayacaklardır. Bu doğrultuda yapılan müzakereler çerçevesinde 30 Ocak 1923 tarihinde Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol imzalanmış ve 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren mübadelenin başlayacağı ilan edilmiştir (Görüm 2006, ss. 24-26; Bayındır-Goularas 2012, s. 130). Sözleşme kapsamında Karma Komisyon kurulmuş ve bu doğrultuda değişime tabi tutulacak bireylerin götüremedikleri taşınır mallar ile geride bıraktıkları taşınmaz mallar Karma Komisyon vasıtasıyla tasfiye edilecek ve elde edilecek para, göçmenin ayrıldığı ülkenin göçmenin gideceği ülkeye borcu olacaktır (Oran 1991, s. 77).

Yapılan bu antlaşma neticesinde Türkiye ve Yunanistan'ın sadece İstanbul ve Batı Trakya'da azınlıkları kalmıştır. Sözleşmede kullanılan “Etablis” teriminin yorumlanmasındaki farklılık, nüfus mübadelesinin uygulanması sürecinde büyük sorunlar yaratırken, Batı Trakya'da yaşayanlar için yalnızca Müslüman tabirinin yapılması da mübadele sorununun günümüze kadar sirayet etmesinde önemli bir konu teşkil etmiştir (Öksüz 1997, s. 90).

4.3.4.2 Lozan Barış Antlaşması

30 Ocak'ta Mübadele Sözleşmesi'nin imzalanmasından sonra, 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. Lozan Antlaşması'nın taraflarını Türkiye ve karşısında Yunanistan, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Romanya ve Sırbistan oluşturmaktadır. Bununla birlikte boğazların durumuyla ilgili müzakerelere Sovyetler Birliği ile Bulgaristan da katılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun onaylandığı uluslararası antlaşma olan Lozan Antlaşması'nda Batı Trakya Türkleri ile ilgili alınan kararlar ise günümüzde yaşanan sorunların temel sebeplerini ortaya koymaktadır (Baysal 2013, s. 32).

Lozan Barış Antlaşması'nın Siyasal Hükümler isimli I. Bölümünün III. Kesimi, Azınlıkların Korunması başlığı altındaki 37.-44. maddeleri azınlıkları Gayrimüslim veya Müslüman olmayan olarak nitelemiştir ve Türkiye'deki Müslüman olmayan azınlıkların

statüsünü saptayan hükümler içermektedir. 44'üncü maddeden sonra gelen ve III. Kesimin son maddesi olan 45. madde ise karşılıklılık ilkesine göre Türkiye'deki Müslüman olmayan azınlıklar için sayılan güvencelerin, Yunanistan'daki Müslüman azınlık için de geçerli olacağını belirtmiştir. Böylece 45. madde ile getirilen azınlık koruma hükümleri, Batı Trakya Türkleri'nin özel azınlık koruma rejimi olarak ortaya çıkmıştır (Oran 1991, s. 79). Antlaşmanın maddeleri ise şu şekilde sıralanmaktadır (Oran 1991, ss. 79-80; Cin 2003a, ss. 225-232);

- 37. maddeye göre Yunanistan, bu hükümleri temel yasa olarak tanıyacak ve hiçbir yasa vb. metin ve resmi işlemin bunlarla çelişmesine izin vermeyecektir.
- 38. maddeye göre hiçbir ayırım yapılmaksızın herkesin hayat ve özgürlüğü korunacak, herkes dinini özgürce uygulayabilecek, dolaşım ve göç etme özgürlüğüne sahip olacaktır.
- 39. maddeye göre Müslümanlar tüm medeni ve siyasi haklardan yararlanacaklar, yasa önünde eşit olacaklar, din ayrılığı bu haklardan yararlanmada, özellikle kamu hizmetine girmede ve yükseltilmede engel oluşturmayacaktır. Bütün Yunan vatandaşlarının çeşitli işlerinde istediği dili kullanmasına imkan verdiği gibi, Müslümanların mahkemelerde de kendi dillerini kullanabilmeleri için gerekli kolaylıkların sağlanması hükmünü getirmektedir.
- 40. madde, Müslümanların, giderlerini kendileri ödemek şartıyla, her türlü hayır kurumu, okul ve benzeri kurumları kurarak bunları yönetmek ve denetlemek hakkını güvence altına almakta, buralarda kendi dillerini özgürce kullanmak ve dini törenlerini yapmak imkanını getirmektedir.
- 41. maddeye göre, Müslümanların önemli oranda oturdukları yerlerde Yunan yetkilileri, Müslüman çocuklarının ana dilinde öğrenim görebilmeleri için gerekli tedbirleri alacak, bu azınlık bu tür yerlerde kamu bütçelerinden eğitim, din ya da hayır işleri için bir pay alma hakkına sahip olacaktır.
- 42. madde hükmüne göre Yunan hükümeti, Müslümanların aile hukukuyla ve kişi halleriyle ilgili durumlarını bu azınlığın gelenek ve göreneklerine uygun biçimde çözümlenmesini güvence altına almakta, bunların dini müesseselerini tam bir koruma altına almanın yanı sıra, vakıf ve dini kuruluşlarına her türlü kolaylığı

sağlamayı ve bu nitelikte kurulacak yeni kurumlardan gerekli kolaylıkları esirgememeyi üstlenmektedir.

- 43. madde Müslümanların inançlarına aykırı davranışta bulunmaya zorlanamayacağı, bu inançlar yüzünden yasanın öngördüğü bir işlemi yerine getirememeleri durumunda haklarını yitirmemeleri hükmünü getirmektedir.
- 44. maddeye göre Yunanistan'ın yükümlendiği hükümler uluslararası nitelikte sayılarak MC'nin güvencesi altına konmakta, Cemiyet Konseyi'nin çoğunluk kararı olmadan değiştirilememekte, Konsey üyelerinden herhangi biri bu hükümlere aykırı davranış gördüğü zaman bunu Konsey'in dikkatine sunabilmekte, Konsey de bu konuda gerekli göreceği yönergeleri verebilmektedir. Bir anlaşmazlık durumunda USAD'a gidilecek ve Divan'ın hükmü kesin olacaktır.

Sonuç olarak Batı Trakya Türkleri için Sevr Antlaşması genel bir azınlık koruma rejimi, Lozan Sistemi ise özel bir azınlık koruma rejimidir. Her ikisi de, azınlıkları koruma hükümlerinin temel yasa sayılacağını, bunlarla çelişen resmi metin çıkarmanın yasak olduğu kuralını getirmektedirler (Çızmaz 2009, s. 22).

4.3.4.3 1926, 1930 ve 1933 antlaşmaları

Mübadele konusunda yaşanan mülkiyet anlaşmazlıklarının çözüme kavuşturulması amacıyla Yunanistan ve Türkiye arasında 1 Aralık 1926 tarihinde Atina Antlaşması imzalanmıştır (Erdem 2009, s. 3). Azınlıkların mülkiyet hakları hususunda imzalanan bu antlaşmayla birlikte, Batı Trakya'daki köy ve şehirlerde bulunan mülklerin gerçek sahiplerine iade edilmesi ile daha önce Müslüman mülkleri ile ilgili olarak alınmış özel karar ve önlemlerin kaldırılması ve kamulaştırılan malların geri verilmesi karara bağlanmıştır (Baş 2005a, s. 42; Oran 1991, ss. 81-82).

Taşınmaz malların değerlerinin saptanması hususundaki fikir ayrılıkları ve mübadele dışında bırakılmış olan İstanbul ile Batı Trakya'daki halkın mallarının geri verilmesi hakkında her iki ülke hükümetinin de yavaş hareket etmesinden dolayı 1926 Atina Antlaşması tam olarak uygulanamamış ve 1926 sonrası Türk-Yunan ilişkileri tekrar

gerilmeye başlamıştır (Görüm 2006, s. 36). 1928 yılında Venizelos'un tekrardan iktidara gelmesi ile birlikte ise hem Yunanistan hem de Türkiye tarafında dostluk yanlısı bir tavır sergilenmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda mübadele temelli sorunları kesin olarak çözmeye yönelik iki devlet arasında 10 Haziran 1930 tarihinde Ankara Antlaşması imzalanmıştır (Oran 1991, s. 82). Antlaşma neticesinde yerleşme tarihleri ve doğum yerleri gözetilmeksizin Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumlarının hepsi "etabli" terimi kapsamına alınarak her iki ülkenin azınlıklarına ait mallar konusunda birçok düzenleme yapılmıştır (Baş 2005a, s. 43).

1930 Ankara Antlaşması ile mübadele sorunu çözüme kavuşturulurken, Türk-Yunan ilişkileri de giderek iyileşmeye başlamıştır. Bu doğrultuda 3 Aralık 1933 tarihinde Yunanistan ile Türkiye arasında bir Ankara Antlaşması daha imzalanmış ve bu antlaşmaya göre Lozan Barış Antlaşması sürecinde nüfus mübadelesi ile ilgili gerekli çalışmaları yapmak üzere kurulmuş olan Karma Komisyon 19 Ekim 1934 tarihinde sona erdirilmiştir. Komisyon yerine de azınlıkların mal varlıkları ile ilgili konulara yerel mahkemelerin bakmasına karar verilmiştir (Üçarol 1995, s. 560).

Batı Trakya'nın tarihçesinden ve bölgede yaşayan Müslüman Türk toplumunun statüsünü belirleyen tarihsel süreç ile antlaşmaların bahsedilmiş olduğu bu bölüm vasıtasıyla, bir sonraki bölümde bahsedilecek Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunları ve bu sorunların çözülmesine yönelik gerçekleştirilmiş olan uygulamaların daha net bir şekilde anlaşılması sağlanacaktır.

5. BATI TRAKYA AZINLIĞININ TEMEL SORUNLARI

Lozan Antlaşması ve akabinde 1926 Atina, 1930 ve 1934 Ankara Antlaşmaları ile birlikte Yunanistan ile Türkiye arasındaki soğukluk giderek azalmaya ve iki ülke birbirine yakınlaşmaya başlamıştır. Türkiye Başbakanı İsmet İnönü'nün Yunanistan Başbakanı Venizelos'u Ankara'ya davet etmesi neticesinde Venizelos'un 27-31 Ekim 1930 tarihlerindeki Türkiye ziyareti ilişkilerin iyileşmesi açısından oldukça önemli bir adım oluşturmuştur. Venizelos'un bu ziyareti sırasında 30 Ekim 1930 tarihinde, "Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakemlik Antlaşması", "Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılmasına İlişkin Protokol", "İkamet, Ticaret ve Denizcilik Sözleşmesi" imzalanmıştır. Bu ziyaretin ve yapılan bu anlaşmaların ardından Yunanistan'ın Batı Trakya'ya karşı izlediği politikalarda olumlu gelişmeler yaşanmaya başlanırken, buradaki azınlığın sahip olduğu toprakların sistematik bir biçimde azaltılması sürecine ise devam edilmiş olduğu ifade edilebilmektedir (Oran 1991, s. 146).

1930 sonrası dönemde Türkiye ile Yunanistan'ın yakınlaşmasının temelinde İtalya'nın yayılmacı bir politika izleyerek Habeşistan'a saldırıda bulunması ve Akdeniz'de bir egemenlik kurma çabası bulunmaktadır. Bununla birlikte Bulgaristan'ın da Balkanlarda önemli bir tehdit haline geldiği ifade edilebilmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda Yunanistan ile Türkiye güvenlik temelinde bir ittifak arayışına girerken, bu doğrultuda 9 Şubat 1934 tarihinde bu Yunan-Türk yakınlaşması ve ittifak arayışı Balkan Paktı'nı ortaya çıkarmıştır. İmzalanan Balkan Paktı, bir yandan iki ülkenin güvenlik konusunda ortak hareket etmesi sonucunu ortaya çıkarırken, diğer yandan ise iki ülke arasındaki ilişkilerin giderek iyileşmesi ise Batı Trakya konusunda da olumlu birtakım sonuçlar doğurmuştur (Çelik 1969, ss. 78-80). Ancak II. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından İtalya ve Almanya'nın Yunanistan'ı işgal etmesi neticesinde Türk-Yunan ilişkilerinde önemli bir kopma yaşanmıştır. Bu durumun yaşanmasında ise, pakt imzalanırken Yunanistan'ın ileri sürdüğü çeşitli çekinceler yer almaktadır. Zira bu çekincelerden dolayı, Türkiye'nin Yunanistan'a yardım etmesi önlenmiştir (Aksu 2001, s. 14). Bu arada Bulgaristan ise 1941 yılında Batı Trakya'yı işgal etmiş ve 1944 yılına kadar bu bölgede egemen olmuştur (İlhan 1989, s. 24).

II. Dünya Savaşı sırasında iki ülke arasında kopan ilişkiler, savaş sonrasında yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. Savaş sonrası Yunanistan'da ortaya çıkan iç savaşın da bitmesiyle birlikte Türkiye ile Yunanistan, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) öncülüğünde kurulan Batı ittifakı içerisinde bir araya gelerek, oluşturulmaya çalışılan denge sürecinde önemli bir rol oynamışlardır (Aksu 2001, s. 14). Bu dönemde Sovyet tehdidi altında bulunan Türkiye ve Yunanistan birlikte NATO'ya dahil olmuştur. Bununla birlikte Kıbrıs sorunu yavaş yavaş kendini göstermeye başlamış, Kıbrıs'ı topraklarına dahil etmek isteyen Yunanistan, Batı Trakya Türklerine yönelik politikasında büyük değişiklikler yaparken, onların Türk kimliğini kabul etmiştir (Oran 1991, ss. 73-77).

İki ülkenin NATO'ya birlikte üye olması iki ülke arasındaki ilişkilerin olumlu olarak seyretmesini sağlarken, Kıbrıs konusunda yaşananların ise ilişkileri olumsuz olarak etkilemiş olduğu söylenebilmektedir. 1947'deki Paris Barış Konferansı'nda alınan karar neticesinde Oniki Ada'nın İtalya'dan alınıp Yunanistan'a verilmesi, Yunan toplumunda Kıbrıs'ın da Yunanistan'a dahil edilmesi konusunu gündeme getirirken, Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması fikri doğrultusunda şekillenen Enosis ülküsü giderek yaygınlaşmış ve bu durum Türk-Yunan ilişkilerinin bozulmaya başlamasında temel neden teşkil etmiştir. Bu idealini gizli tutarak hareket eden Yunanistan, ilerleyen süreçte hem Türkiye'ye hem de Kıbrıs Türklerine karşı iyi bir tutum sergilerken, Batı Trakya'da da olumlu tutumlarda bulunma politikası sergilemiştir (Oran 1991, ss. 73-77).

1955 yılındaki Londra Görüşmeleri'nde Kıbrıs meselesi daha fazla ortaya çıkarken, bu tarihten sonra iki ülke arasındaki ilişkilerde gerginlikler ön planda olmuştur. 1959 yılında yapılan Zürih ve Londra Antlaşmaları neticesinde İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğünde Kıbrıs'ta bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması karara bağlanırken, bu sürecin ardından da iki ülke ilişkilerinde yeni bir döneme geçilmiştir. Bu antlaşmalara göre, Türk ve Rum halklarından oluşan bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulurken; İngiltere, Türkiye ve Yunanistan da bu yeni devletin toprak bütünlüğünü, siyasal statüsünü ve herhangi bir devlete bağlanmaması koşulunu güvence altına almıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti anayasasının da oluşturulması neticesinde Kıbrıs Cumhuriyeti Ağustos 1960'ta resmen yaşama geçirilmiştir (Soysal 1993, s. 16).

1960-1980 arası dönem Türkiye ile Yunanistan arasında genel olarak Kıbrıs sorunu ile geçmiştir. Kıbrıs sorununun ortaya çıkması, iki ülke arasındaki ilişkilerin kötüleşmesine sebep olurken, aynı zamanda azınlıklarla ilgili karşılıklı güven duygusunun zedelenmesine neden olmuştur. 1963 yılında Kıbrıs'ta Makarios tarafından anayasal düzeni yeniden kurma adı altında yapılan saldırılar neticesinde ortaya çıkan Türk-Yunan anlaşmazlığı azınlıkları da oldukça olumsuz bir şekilde etkilemiştir (Oran 1991, ss. 280-281).

16 Eylül 1964 tarihinde Kıbrıs Türklerinin katliama maruz kalmalarına engel olamayan Türkiye, Yunanistan'la imzalamış olduğu "Serbest Dolaşım ve İkamet Anlaşması"nı iptal etmiştir. Bununla birlikte Türkiye, İstanbul'da yaşayan 8.500 Rum'u da sınır dışı etmiştir (Oran 1991, ss. 281-282). Buna karşılık olarak 1965 yılında Batı Trakya Türklerinin ev, dükkan, tarla gibi taşınmaz mal satın almaları ve kiralamaları Yunanistan tarafından yasaklanmıştır. 1966 yılında ise, Türklerin elindeki gayrimenkullerin Yunanlılar tarafından satın alınmasını sağlamak için Merkez Bankası ile Ticaret Bankası arasında bir kredi anlaşması yapılmıştır. Türkiye'de okumuş Türk öğretmenleri devre dışı bırakmak için de 1966 yılında Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) açılmıştır (Hüseyin 2004, s. 26).

1974 yılında Türkiye tarafından Kıbrıs Barış Harekatı'nın düzenlenmesi ile birlikte Batı Trakya Türk azınlığı üzerindeki baskılar tekrar artmış ve bu doğrultuda azınlık haklarına yönelik olarak getirilen kısıtlamalar, bu tarihten itibaren son derece açık bir biçimde uygulanmaya başlanmıştır (Baş 2005a, s. 51).

1980 yılında Türkiye'de yaşanan askeri darbesi sonrasında Türk-Yunan ilişkilerinin kesintiye uğramış olduğu söylenebilmektedir. 1981 yılında Yunanistan'da iktidara gelen Papandreu ve PASOK hükümeti, Yunan iç ve dış politikasını Türkiye ve Türk tehdidi üzerine kurarken, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlığın durumu ise geçmiş dönemlere kıyasla giderek kötüleşmeye başlamıştır. Bu dönemde Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlık, Yunanistan tarafından göçe zorlanmış ve binlerce kişi de vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Yine bu dönemde azınlığın kimliğini inkar eden Türk

birlikleri de kapatılmıştır. 1985 yılında Yunanistan'ın baskılarını protesto amacı taşıyan bir imza kampanyası düzenlenmiş, 1987 yılında ise Selanik'te yapılan "Demokrasi ve İnsan Hakları" konulu uluslararası bir toplantıda azınlığın sorunlarını temel alan bir bildiri dağıtmak istemiş ve bu durum Yunan makamlarınca tepkiyle karşılanmıştır (Sönmezoglu 2000, ss. 286-287).

İki ülke arasındaki ilişkileri olumsuz etkileyen en önemli gelişmenin ise 1984 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin bağımsızlığını ilan etmiş olması olduğu söylenebilmektedir. KKTC'nin bağımsızlığını ilan ettiği gün, sadece Türkiye bu devleti tanırken, KKTC'nin ilanına ilk tepki ise Kıbrıs Rum Kesimi'nden ve Yunanistan'dan gelmiş, her iki ülke de bu kararı yasa dışı ve kabul edilemez olarak nitelendirmiştir (Görüm 2006, s. 59).

1988 yılında, iki ülke arasındaki gergin havayı düzeltmek için Davos'ta Türk lideri Özal ile Yunan lideri Papandreu arasında bir diyalog süreci başlatılırken, iki ülke arasındaki ilişkileri iyileştirmeye yönelik bir bildiri hazırlanmıştır. Her ne kadar iki ülke için de güven verici bir ortam oluşmasa da, Davos'ta iki ülke tarafından şu kararlar alınmıştır (Görüm 2006, s. 60);

- Milli askeri tatbikatların yürütülmesi ve askeri uçakların uçuşuyla ilgili meselelerin görüşülmesi,
- Kıbrıs'taki kayıp kişiler komitelerinin çalıştırılması,
- Türk hükümetinin, mevzuata uygun olarak Yunan vatandaşlarının haklarının iadesi için gerekli tedbirleri alması,
- Yunanistan'ın Ankara Antlaşması ile tamamlayıcı protokole ilişkin imzalanmasını teminen onay vermesi,
- Davos'ta kurulan komitelerin toplanması ve Türk başbakanının Yunanistan'a resmi ziyaret yapması.

1989–1990 yıllarında Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına yönelik uygulanan olumsuz politikalardan biri de azınlığın temsil hakkının kısıtlanması olmuştur. Bu dönemde

Çıkarılan yasa ile bağımsız adayların milletvekili seçilebilmeleri için oyların %3'ünü alma koşulu getirilmiş, bu sebeple azınlığın temsili de olanaksız hale getirilmiştir. Buna rağmen parlamento ya giren Türk milletvekilleri hakkında, kendilerini Türk azınlık olarak nitelendirmeleri gerekçesiyle dava açılmış, bunun ardından yaşanan olaylar neticesinde Yunanistan Türk tarafını, Türkiye ise Yunan tarafını sorumlu tutmuş ve iki ülke de diplomatik temsilciliklerini en az düzeye indirmiştir (Duran 2008, ss. 121-122).

1990'lı yılların başından itibaren Yunan hükümeti Batı Trakya'daki Türk nüfusunun yoğunluğunu azaltmak amacıyla Ortodoks olduklarını ileri sürdüğü Eski Sovyetler Birliği vatandaşlarını Batı Trakya'ya yerleştirmiştir (Cihan 1998, s. 387). 1990 yılından itibaren Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına yönelik uygulamalar Uluslararası İnsan Hakları Helsinki İzleme Komitesi tarafından izlenmeye başlanmış ve Yunanistan'da yapılan incelemeler neticesinde konu hakkında çeşitli raporlar hazırlanmıştır. Bu doğrultuda çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından Yunanistan'ın azınlık politikası oldukça eleştirilirken, Türkiye ise Batı Trakya'ya gereken desteği vermemiş ve Kıbrıs konusuna daha çok ağırlık verilmiştir. Ancak uluslararası alanda yapılan baskılar 1995 yılından itibaren Yunanistan'ın azınlık politikasında önemli değişiklikler yaşanmasını sağlamıştır (Fırat 2006, s. 449). Bu doğrultuda 1996 yılından itibaren Türk-Yunan ilişkileri yeni bir boyut kazanmaya başlarken; Batı Trakya Türk azınlığının daha çok bir araya gelmesi ve uluslararası alanda yapılan baskılar neticesinde Yunanistan, ekonomik alanda azınlığa kısmen serbestlik tanıyarak, yeni bir strateji ve uzun soluklu bir eritme programı uygulamaya koymuştur (Cihan 1998, s. 387).

5.1. ETNİK KİMLİĞİN REDDİ SORUNU

Yunanistan'a göre Batı Trakya'da yaşamakta olan azınlık halkı 1920'de çıkarılan 2345 sayılı yasaya göre "Müslüman", 1954'te Yunan parlamentosunda kabul edilen 3065 sayılı yasaya göre ise "Türk Azınlığı"dır. İstanbul'daki azınlık ise "Rum Azınlığı" olarak tanımlanmaktadır (Galip 1998, s. 46). Ancak Yunan yetkililer Batı Trakya'da yaşayan Türkler için "Müslüman Yunanlılar", "Müslüman Helenler", "Müslüman azınlık" gibi terimler kullanmaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere Yunanistan, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığını yalnızca bir dini azınlık olarak tanımlamaktadır ve Lozan Antlaşması'na

göre Yunanistan’da Yunanistan Türkleri olmadığını, Müslüman Yunanlılar bulunduğunu ifade etmektedir (Oran 1991, s. 38). Bununla birlikte 1929’da gerçekleştirilen mübadelede yer alan Karma Komisyon’un mühründe “Rum ve Türk Ahalinin Mübadelesi Komisyonu” ibaresi yazmaktadır (Galip 1998, s. 47).

5 Mart 1925 tarihinde MC tarafından Cenevre’de yayımlanan raporda “Batı Trakya’da Türk Irkından Azınlık” ibaresi geçmektedir. 1951 yılında Yunanistan ile Türkiye arasında imzalanan Kültür Anlaşması’nda da Batı Trakya’da yaşayan azınlık “Türk” olarak isimlendirilmiştir (Alp 1995, s. 637). Dolayısıyla Yunanistan bu anlaşma ile birlikte Batı Trakya halkını Türk olarak kabul etmiş olup, Müslüman kimliğini ise dışlamıştır (H. HALİL¹, yazılı görüşme). 1954 yılında çıkarılan Mareşal Papagos Kanunu’nda “Türk ilkokulları” kavramı kullanılırken, Türklere verilen diplomalar ve tasdiknamelerde Türkçe dili kullanılmıştır (Altınsöz 1988, s. 22).

Albaylar Cuntası’nın 1967 yılında iktidara gelmesi neticesinde Türk kimliğinin inkarına yönelik baskı şiddetlenmiştir. Bu tarihe kadar Yunanistan’da Batı Trakya’daki azınlığın Türk olarak tanımlanması ile ilgili önemli bir sıkıntı yaşanmazken, 1967’den itibaren ise azınlığın Türk azınlığı yerine Müslüman Yunanlı olarak nitelendirilmeye başlanmış olduğu görülmektedir. Burada Yunanistan’ın Türk azınlığını bir dini azınlık olarak gördüğü ve azınlığın, azınlık haklarından doğacak taleplerinden kaçınmak amacı güdüldüğü ifade edilmektedir (Mazlumder 2012, s. 37).

Yunanistan, Batı Trakya toplumunu yalnızca Müslüman bir azınlık olarak tanımlamasının nedenini ise Lozan Barış Antlaşması’nın 45. maddesine dayandırmaktadır. Antlaşmanın bu maddesinde “Yunanistan’da bulunan Müslüman halkları” ibaresi bulunmakla birlikte, Yunanistan da azınlık halkının “Müslüman” olarak nitelendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla etnik açıdan Türk olan azınlık halkı, Yunanistan tarafından yalnızca “Müslüman” olarak tanımlanmakta ve tanınmaktadır. Bununla birlikte Yunanistan, azınlığın içerisinde Türkler dışında farklı etnik kökenden gelen Müslümanların da bulunduğunu savunmaktadır (Ayhan 2014, ss. 7-8).

¹ Harun HALİL, Tarih Araştırmacısı, Dimokritos Üniversitesi Tarih ve Etnoloji Bölümü Mezunu

5.1.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Etnik Kimliğin Reddi Sorununa Yönelik Uygulamalar

Yunanistan'ın Batı Trakya'da Türk kimliğinin reddine yönelik ciddi uygulamalarının 1970'lerden itibaren başlamış olduğu söylenebilmektedir. 1970'li yıllarla birlikte Yunan mahkemelerince Türk kelimesinin kullanımı yasaklanırken, üzerinde Türk kelimesi bulunan tabelalar da kaldırılmıştır. 1972 yılı itibariyle “Türk okulları” isminin kullanılması resmen yasaklanırken, okullarda Türkçe okutulan ders sayısı da gün geçtikçe azalmıştır. 1984 yılından itibaren Batı Trakya'da faaliyet gösteren Türk dernekleri ve birliklerinin tabelalarından Türk kelimesi çıkarılmış ve Türk kelimesinin geçtiği tüm tabelalar sökülülmüştür. Mahkemeye yapılan tüm itirazlar da 1986 yılında alınan mahkeme kararıyla reddedilmiştir. Aynı yıl Batı Trakya'da faaliyet gösteren Türk dernekleri, zararlı faaliyetlerde bulundukları gerekçesiyle mahkeme kararıyla kapatılmıştır (Alp 1995, s. 638). Bununla birlikte 1986 ve 1989 yılları arasında Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB), İskeçe Türk Birliği (İTB) ve Gençler Birliği (GTGB) de kapatılmıştır (Helsinki Watch Report 1990, p. 18).

27 Haziran 2000 tarihinde Avrupa Komisyonu Irkçılıkla Mücadele Komitesi tarafından yayımlanan Yunanistan raporunda, Batı Trakya Türkleri ile ilgili olarak ifade özgürlüğünün kısıtlandığı; kendilerini Türk olarak tanımlayabilmelerine rağmen, toplum olarak tanımlamalarının yasak olduğu; bu yüzden de azınlık derneklerinin Yunan devleti tarafından kabul edilmediği ifade edilmiştir (ECRI 2000, pp. 18-19).

20 yıl kadar süren hukuk mücadelesi sonrasında, mahkemeye yapılan itirazlar ile ilgili olarak konu Yunan Danıştay'na kadar gitmiş ve Danıştay, Batı Trakya'da içinde Türk kelimesi bulunan derneklerin faaliyet gösteremeyeceğine hükmederek; Lozan Antlaşması'na göre Batı Trakya'daki azınlığın Müslüman olduğunu, dolayısıyla adında “Türk” kelimesinin bulunacağı bir derneğin faaliyet gösteremeyeceğini, Batı Trakya Türklerinin İTB'nin kapatılmasına yönelik Yunan Mahkemelerinin daha önceki kararlarını bozması talebini oybirliği ile reddetmiştir (Kırbaki 14 Ocak 2005). Bunun yanında Rodop Türk Kadınlar Kültür Derneği'nin kuruluşuna da, derneğin farklı ırk,

farklı din, farklı dilin yanı sıra üyelerinin yabancı ülke vatandaşı olduğu izlenimi yaratıyor olması sebebiyle karşı çıkılmıştır (Kırbaki 1 Şubat 2005).

Şubat 2007’de Batı Trakya’yı ziyaret eden Yunanistan Dışişleri Bakanı Dora Bakoyani, Batı Trakya’nın çok kültürlü yapısını korumayı arzu ettiklerini ve eşit vatandaşlık ilkesinden taviz verilmeyeceğini ifade ederken, azınlık ilişkilerinde ise yeni bir sayfa açacaklarını vaat etmiştir. Şubat 2011’de bölgeye gelen Başbakan Papandreu ise, Batı Trakya’yı ziyaret eden ilk Yunan başbakanı olmakla birlikte, azınlığın sorunlarını çözme niyeti içerisinde olduklarını belirtmiş, ancak yaşanan süreçte sorunların çözümüne yönelik önemli adımlar atılmamıştır (Ayhan 2014, s. 4).

2009 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan 2008 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları’ndan Yunanistan ülke raporunda, etnik azınlıkların kendilerini tanımlama hususunda kısıtlamalar bulunduğu ve etnik azınlıklarla ilgili olarak ayrımcılık ve sosyal dışlanma da dahil olmak üzere, birçok konuda sorunlar bulunduğu ifade edilmiştir. Dernek kurma konusunda özgürlük bulunurken, mahkemelerin ise dernek isimleri konusunda sınırlamalar uygulamaya devam ettiği belirtilmiştir (U.S. Department of State 2009).

Günümüzde halen Batı Trakya’da içinde Türk kelimesi bulunan derneklerin ve birliklerin resmi faaliyetlerine izin verilmemekle birlikte (Ayhan 2014, s. 10; B. SARIMAHMUT², yazılı görüşme), azınlığın Türk azınlığı olduğu da halen reddedilmektedir. Bu hususta azınlık tarafından çeşitli imza kampanyaları düzenlenmekle birlikte, azınlık mensuplarının bir araya gelerek oluşturduğu Danışma Kurulları vasıtasıyla hukuki durum her gün takip edilmektedir (Görüm 2006, ss. 158-159). Bununla birlikte Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu ve federasyona üye olan 29 Batı Trakya Türk Derneği durumu AİHM’ye taşımıştır. AİHM ise derneğin kamu düzeni açısından gerçekten tehlikeli olması ve hedefinin de Yunanistan’da bir etnik azınlığın var olduğunu savunmak olması halinde bile, demokratik bir toplum yapısı için tehdit oluşturmayacağını belirtmiş ve bir ülkedeki farklı azınlıklara ve kültürlere uluslararası hukuka göre hoşgörülü davranılması

² Bilal SARIMAHMUT, Atina Üniversitesi Psikoloji Bölümü Mezunlu

gerektiğini ifade etmiştir (Mazlumder 2012, ss. 38-39). Ancak AİHM'in bu demokratik kararına rağmen Yunanistan, bu kararın gereklerini halen yerine getirmemektedir.

Çelikmen (2010, s. 75) tarafından yapılan araştırmaya göre, Yunanistan'ın etnik kimliği inkar eden ve azınlığı yalnızca Müslüman olarak tanımlayan politikası doğrultusunda Batı Trakya'da kendisini Müslüman Yunan olarak görenlerin oranı %11 olarak saptanmıştır. Bunun yanında, yine aynı araştırmaya göre azınlık sorunları içerisinde Türk kimliğinin reddedilmesi hususu %38 ile en önemli sorunlardan birini teşkil etmektedir. Batı Trakya halkı halen Yunan devleti tarafından sadece Müslüman azınlığı olarak tanımlanmakla birlikte Yunanistan, Müslümanları da Türk, Pomak ve Roman olarak üçe bölüp İslam çatısı altında birleşmelerini engelleyecek bir politika sürdürmekte ve azınlığın ortak dili olan Türkçeyi de en az seviyeye indirmeye çalışmaktadır (H. HALİL, yazılı görüşme; İ. KAYA³, yazılı görüşme).

5.2 DİN VE VİCDAN HÜRRİYETİ SORUNU

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının İskeçe, Dimetoka ve Gümülcine'de 3 müftülüğü bulunmakla birlikte, bu müftülerin seçimleri ile görev ve yetkileri de 1913 Atina Anlaşması çerçevesinde şekillenmiştir (Mazlumder 2012, s. 30). 1920 yılında çıkarılan bir yasayla da bu husus Yunanistan kanunlarında yer almıştır. Bahsi geçen yasa doğrultusunda müftüler azınlık mensupları tarafından seçilecek olup, uygun görülmeyen aday ise bakanlık tarafından listeden çıkarılabilecektir. Buna göre müftüler din eğitimi ve din görevlilerinin çalışmalarını denetleyecek, bununla birlikte Cemaat İdare Heyetleri'nin cami, medrese, imaret ve vakıf gelirlerini kontrol edecek, Müslümanlar arasındaki evlenme, boşanma, nafaka, miras vb. hukuksal konularda karar vereceklerdir (Cin 2009, s. 156). Müftülerin verecekleri bu kararları da Yunanistan kabul edecek ve uygulayacaktır. Yasaya göre ayrıca Yunan Kralı tarafından üç aday arasından seçilecek olan baş müftü, müftüler birliği tarafından atanarak müftülük kurumunu yönetecektir (Görüm 2006, s. 162).

³ İbrahim KAYA, Türk Dili ve Edebiyatı Mezunlu

Yunanistan’da yaşayan Müslümanlar aile ve miras hukuku açısından Yunan hukukuna tabi olmayıp özerk durumdadır ve Müslümanların aile ve miras hukukunda İslam hukuku ile örf ve adet hukukları uygulanmaktadır. Yunanistan ise bir AB üyesi olarak halen din görevlilerinin aile ve miras hukuku konularına bakmasına ve yargılama yetkisi bulunmasına karşı çıkarak, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan haklarının ve özerkliklerinin kaldırılmasını, istemektedir. Bununla birlikte yargılama yetkisi elinden alındıktan ve yalnızca dini konularda fetva veren bir dini makam olarak kabul edildikten sonra müftülerin serbestçe seçilebileceğini savunmaktadır. Ancak bu haklar Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanmış olan antlaşmalar vasıtasıyla güvence altına alınmış olmakla birlikte, şeriat hukukunun var olması veya olmaması tartışılmaksızın üzerinde durulması gereken husus, azınlığa ait hukuki özerkliğin iptal edilmek istenmesi ile ilgili olmaktadır (Cin 2009, s. 157).

5.2.1 Yunanistan’ın AB Üyeliği Sonrası Din ve Vicdan Hürriyeti Sorununa Yönelik Uygulamalar

Haziran 1985 tarihinde Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa’nın ölümü üzerine yeni müftünün belirlenmesi ile ilgili çalışmalar sürerken, Yunan yetkililer yeni müftüyü kendileri belirlemek istemiş ve bu sebeple ilk kez müftülük sorunu ortaya çıkmıştır (Mazlumder 2012, s. 29). Yunanistan yeni müftü olarak İmam Rüştü Ethem’i atarken, azınlık halkı bu duruma tepki göstermiş ve bir seçim yaparak İbrahim Şerif’i müftü olarak seçmiştir. Ancak Yunanistan, İbrahim Şerif’i müftü olarak tanımamıştır (Eren 1993, ss. 10-11). Yunanistan bu duruma gerekçe olarak ise, müftülerin sadece dini değil, toplumsal fonksiyonlara da sahip olmalarını göstermekle birlikte, müftülerin maaşlarının devlet tarafından ödeniyor olması sebebiyle müftülerin yalnızca devlete karşı sorumlu olduklarını iddia etmiştir (Baş 2005b, ss. 293-295).

Yunanistan tarafından 24 Aralık 1990’da çıkarılan kararname ile 1920 yılında yürürlüğe giren yasa yürürlükten kaldırılarak, müftülerin vali tarafından atanmasına karar veren yeni yasa yürürlüğe girmiştir (Yıldız 1990, ss. 6-7). Aynı yıl İskeçe Müftülüğü için gerçekleştirilen seçimde azınlığın seçtiği Mehmet Emin Aga’nın yerine Yunanistan, azınlığın kabul etmediği Mehmet Emin Sinikoğlu’nu müftü olarak atamıştır (Human

Right Watch Report 1999, pp. 22-23). Bununla birlikte hem İbrahim Şerif hem de Mehmet Emin Aga haklarını aradıkları için Yunan makamları tarafından birçok davadan yargılanmışlardır (Mazlumder 2012, s. 31). Ortaya çıkan bu durumlar neticesinde, seçilmiş müftünün AİHS'nin 9. maddesinde yer alan din özgürlüğü hakkının ihlal edilmiş olması gerekçesiyle, müftülük sorunu AİHM'e taşınmıştır (Mazlumder 2012, s. 31). AİHM de İbrahim Şerif'i haklı bularak, Yunanistan'ın kendisine 2.700.000 Drahmi tazminat ödemesine hükmetmiştir (Hüseyin 2002, ss. 13-14).

Yunanistan'ın 1990 yılında müftünün valilik tarafından atanması ile ilgili çıkarmış olduğu yasa hem 1913 Anlaşması'nın 3 Numaralı Protokolü hem Lozan Antlaşması hem de Yunanistan'ın AGİT çerçevesinde üstlenmiş olduğu yükümlülüklerle aykırı niteliktedir. Bununla birlikte 1989 Viyana Kapanış Belgesi azınlıkların kendi kurumsal yapıları gereğince örgütlenme, görevlilerini kendi standartlarına göre seçme, atama ve değiştirme hakkı bulunduğu belirtmektedir. Bunun yanında 1990 Paris Yasası da azınlıkların kimliklerinin korunması ve bunun güçlendirilmesini hususunda önlemler alınması gereğini belirtmektedir (Oran 2002, p. 70).

2001 yılında Uluslararası Af Örgütü tarafından yayımlanan 2000 yılı raporunda İskeçe seçilmiş müftüsü Mehmet Emin Aga'nın din, vicdan ve ifade özgürlüğünü barışçıl bir şekilde kullandığı için yargılandığı ifade edilmiştir. 2002 yılı raporunda ise müftüye açılmış olan davanın sürdüğü, Aga'nın "dini bir sıfatı yasadışı kullandığı" gerekçesiyle dört ay hapse mahkum edildiği, Müslümanlar tarafından müftü olarak seçilmesine rağmen devlet tarafından tanınmamakta olduğu belirtilmiştir (İsmail 2012, s. 117).

Yunan hükümeti tarafından atanmış müftülüklerin güçlendirilmesi için 2007 yılında 240 imam camilerde görev yapmak ve devlet okullarındaki din derslerine girmek üzere "din öğreticisi / öğretmeni / adamı (ierodidaskalos)" sıfatıyla kadrolu olarak görevlendirilmiştir. Bu kişilerin belirlenmesi için ise aralarında Hristiyan Yunanlıların da bulunduğu beş kişilik bir kurul oluşturulmuştur. Azınlığın itiraz etmesi üzerine yürürlüğe hemen konamayan bu uygulama, 2013 yılı başında Yunan parlamentosu tarafından kabul edilmiştir (Ayhan 2014, s. 16).

H. Halil ile yapılan görüşme kapsamında, günümüzde Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının dinlerini özgürce yaşayamamakta oldukları ifade edilmektedir. Bununla birlikte halen yeni bir cami ve ilahiyat fakültesi inşa etmek Yunan devleti tarafından engellenmekte, cami onarımı için gereken izinler uzun süre geciktirilmektedir (H. HALİL, yazılı görüşme). Batı Trakya’da yaşanan müftülük seçimi ile ilgili sorunun da halen devam etmekte olduğu, bunun yanında Baş Müftülük Kurumu’nun şimdiye kadar hiçbir zaman faaliyete geçememiş olduğu ifade edilebilmektedir (Baysal 2013, s. 64). Bununla birlikte Dimetoka’daki müftü kaymakamı yanında İskeçe’de iki, Gümülcine’de iki olmak üzere dört tane müftü bulunmaktadır (Mazlumder 2012, s. 31). Ancak normalde Gümülcine’de ve İskeçe’de birer tane müftü olması gerekmektedir. Bunların bir çifti Yunan makamları tarafından atanmış ve bugün resmen müftülük görevini yürüten müftüler, diğer çifti ise azınlık tarafından sembolik olarak seçilmiş, ama resmen görevini icra edememekte olan müftülerdir (Çelikmen 2010, s. 82; İ. KAYA, yazılı görüşme).

Bununla birlikte Ortodoks Hristiyan olan Yunanistan’da, Müslüman olan Batı Trakya toplumu üzerine dinsel ayrımcılık ve baskı uygulanmakta olduğu ifade edilebilmektedir. Laik bir devlet olmayan Yunanistan’da, Batı Trakya müftülüğü din işleriyle uğraşmanın yanı sıra, müftülerin aile hukuku, miras hukuku, vakıfların yönetimi gibi konularda da yetkileri bulunmaktadır (Baş 2005b, ss. 293-295).

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına yönelik inanç özgürlüğü ihlalleri kapsamında 2000’li yıllardan bu yana Avrupa’da yükselen İslam ve yabancı karşıtı söylemin de etkisiyle, gelecekte birtakım iyileşmelerin yaşanabileceğinin söylenmesi oldukça zordur. Yunan hükümeti bu konula ilgili olarak yaşanan sıkıntıları çözme adına henüz ciddi bir politika üretememiştir. Bunun yanında azınlığa yönelik gerçekleştirilen sözlü ve fiili saldırıların da üzerine gidilmesi konusunda Yunan hükümeti bir kararlılık gösterememektedir (Mazlumder 2012, s. 27).

5.3 VATANDAŞLIKTAN ÇIKARILMA SORUNU

Yunan anayasasının 4/3 maddesinde; Yunan uyrukluğunun kaldırılmasının, yalnızca isteyerek başka bir devletin uyrukluğuna girilmesi ya da ulusal çıkarlara aykırı olarak

yabancı bir memlekete hizmet edilmesi gibi hallerde yasanın özel olarak öngördüğü şartlar ve işlemler ile mümkün olduğu belirtilmektedir. Ancak hem Yunan anayasasına hem de uluslararası sözleşmelere aykırı olarak 1955 yılında düzenlenen Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi, Yunan hükümetinin azınlık mensuplarını kolayca vatandaşlıktan çıkarabilmesine olanak tanımaktadır (Oran 1991, s. 213). Bahsi geçen 19. madde, Batı Trakya'da yaşayan Türk nüfusunun azaltılması hususunda kullanılan önemli bir kaynak niteliğindedir. Yunanistan bu yasayı kullanarak çok sayıda Türk'ü vatandaşlıktan çıkarmış ve bu kişileri “vatansız” statüsüne indirgemıştır (Görüm 2006, ss. 174-176).

Bahsi geçen Vatandaşlık Yasası'na göre, Yunan olmayan etnik kökenden bir kişinin geri dönme niyeti olmaksızın Yunanistan'dan ayrılması durumunda, kanun gereği bu kişi İçişleri Bakanlığı'na Yunan vatandaşlığından çıkarılabilmektedir (Oran 1991, s. 213). Bununla birlikte yasanın bu maddesi, yurtdışında doğmuş ve oturmakta olan Yunan olmayan etnik kökenli kişilere de uygulanmaktadır. Yasaya göre anne ve babasından ikisi birden veya hayatta olanı vatandaşlık hakkını kaybetmiş olan reşit olmayan çocuklardan Yunanistan dışında yaşayanlar da vatandaşlığını kaybedebilmektedir (Oran 2002, p. 37).

Bununla birlikte “Dönüşü Olmayan Pasaport” uygulaması vasıtasıyla da Yunan hükümeti çok sayıda kişiyi vatandaşlıktan çıkarmıştır. Yunanistan vatandaşlarının pasaportlarında “dönüş dahil birden fazla seyahat için geçerlidir” ibaresi yazmasına rağmen Yunan yetkililer, okuma yazma bilmeyen birçok kişinin pasaportlarında “dönüş dahil” kısmını karalamak suretiyle 19. Madde kapsamında Türklerin geri dönmelerini engelleme yoluna başvurmuştur (Ayhan 2014, ss. 12-13). Bunun yanında Yunanistan'da normal pasaport süresi 5 yıl olmasına rağmen, Müslüman Türk azınlık için pasaport süresi 1 yıl ile sınırlandırılmış ve tek çıkışlı, tek gidiş dönüşlü olarak belirlenmiştir. Bu uygulama 1986 yılına kadar devam etmiş, ancak AİHS'nin 4 numaralı protokolünde yer alan “kimse yurttaşı olduğu devletin ülkesine girme hakkından yoksun bırakılamaz” ilkesi gereğince yürürlükten kaldırılmıştır (Baş 2005b, s. 290).

5.3.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Vatandaşlıktan Çıkarılma Sorununa Yönelik Uygulamalar

Bahsi geçen yasa uygulaması, Avrupa kurumlarının yoğun baskısı neticesinde 1998 yılı itibariyle yürürlükten kaldırılmış olsa da (Çakmak 2012, s. 12), bu tarihe kadar 60.000 civarında Batı Trakya Türk'ü Yunan vatandaşlığından çıkarılmıştır. AK Irkçılığı ve Ayrımcılığı Önleme Komitesi tarafından hazırlanan rapora göre bu sayı tam olarak 60.004 kişi iken, Yunanistan milletvekili İlhan Ahmet tarafından Nisan 2005'te Yunan parlamentosuna verilen soru önergesi neticesinde parlamento ise bu rakamın 46.638 kişi olduğunu ifade etmiştir (TBMM Tutanak Dergisi 2005; Mazlumder 2012, s. 63). 1998 yılında gerçekleştirilen iptal durumu geçmişi kapsamamakta olup, yalnızca kanunun yürürlükten kaldırıldığı tarihten sonrasını kapsamaktadır. Bu durum da 1955-1998 yılları arasında haksız bir şekilde vatandaşlıktan çıkarılan binlerce insanın tekrar vatandaşlığa kabulünü engellemektedir (Baş 2005b, s. 290).

Birçok uluslararası kuruluş, yayımladıkları izleme veya uzman raporlarında bu maddeyi eleştiren görüşlere yer vermiş ve uygulamanın kaldırılması hususunda görüş bildirmiştir. ABD'de yayımlanan İnsan Hakları Raporları 1998 yılına kadar yapılan bu uygulamaları sürgün cezası olarak nitelendirmiş olmakla birlikte (Oran 1991, s. 214), 1997'de yayımlanan yıllık raporda bu uygulamanın vatandaşları Yunan kökenli veya Yunan kökenli olmayan diye ikiye ayırdığı ve ağırlıklı olarak da Müslüman azınlığa yönelik olarak uygulandığı ifade edilmiştir. Bu durum AGİT İnsani Boyut Toplantıları'nda da Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı temsilcileri tarafından gündeme getirilmektedir (Görüm 2006, s. 175). Bahsi geçen 19. madde 1998 yılında yürürlükten kaldırılmış olmakla birlikte, vatandaşlıktan çıkartılmış olan 60.000 kişinin yeniden vatandaşlığa alınması ile ilgili herhangi bir düzenlemeye gidilmemiştir (OSCE 2006, p. 2; BİHLİMDER Derneği⁴, yazılı görüşme).

21 Eylül 1999 tarihinde Viyana'da gerçekleştirilen AGİT İzleme Konferansı'nda Yunan vatandaşlığını kaybetmiş olan kişilerle ilgili olarak Yunanistan temsilcileri, Yunan

⁴ BİHLİMDER (Batı Trakya İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği)

yasalarının ön gördüğü yasal prosedürün izlenerek Yunan vatandaşlığını kazanmak için yeniden başvuru yapılabileceğini belirtmiştir. Ancak vatandaşlığını kaybetmiş ve halen Batı Trakya’da yaşamakta olanlara Yunan hükümeti tarafından vatansız statüsü verilmeye başlanmış ve bu kişilerden yalnızca 50 kadar kişiyi yeniden Yunan vatandaşlığına almışlardır. 6-7 Ekim 2003 tarihlerinde Varşova’da gerçekleştirilen İnsani Boyut Toplantısı’nda Yunan temsilcileri, vatandaşlığını kaybetmiş olan 1500 kişinin başvurularının olumlu değerlendirildiğini ve bu kişilerin vatandaşlıklarını geri kazandıklarını belirtmiştir (Görüm 2006, ss. 176-177).

Uluslararası Af Örgütü tarafından 5 Ekim 2005 tarihinde yayımlanan Yunanistan Raporu’nda ise Yunanistan’ın uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği ve vatandaşlığını kaybetmiş olan kişilerin halen vatandaşlıklarının geri verilmediği ifade edilmiş, 19. madde sebebiyle vatandaşlık hakkını kaybedenlerin sosyal yardım ve sağlık hizmetleri ile diğer vatandaşlık hizmetlerinden yararlanamamakta oldukları belirtilmiştir (Amnesty International 2005, p. 76). 2009 yılında Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) tarafından yayımlanan Yunanistan 4. Gözlem Raporu’nda, bir önceki raporda bahsedilen “Eski Yunan Vatandaşlık Kanunu”nun 19. maddesi gereğince Yunan vatandaşlığından çıkarılmış olan kişilerin mağduriyetlerinin halen devam etmekte olduğu ve bir an önce bu konuda hükümetin adım atması gerektiği ifade edilmiştir (İsmail 2012, s. 119).

Batı Trakya Müslüman Türklerinin vatandaşlıktan çıkarılmasına yol açan hüküm günümüzde artık uygulanmamakla birlikte, halk ise bu konuda halen tedirgindir ve yasanın gelecekte yeniden uygulanabileceğinden endişe etmektedir. AB kurumları ise geçmişte yaşanan vatandaşlıktan çıkarmalar ile ilgili Yunanistan’a önemli bir baskı veya ultimatoom uygulamamaktadır (H. HALİL, yazılı görüşme; H. MEHMET⁵, yazılı görüşme).

⁵ Hüseyin MEHMET, Türk Dili ve Edebiyatı Mezunlu

5.4 VAKIFLAR SORUNU

1913 Atina Antlaşması ile birlikte, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının örgütlendiği Cemaat-i İslamiye isimli günlük yaşamda da önemi bulunan kurumlar tüzel kişilik kazanmıştır. Bunun ardından 1920 yılında çıkarılan İslam Cemaatleri Kanunu ile birlikte cemaatlerin hukuksal ve ekonomik yapısı belirlenmiş olup, bu kanun Yunanistan topraklarında yaşayan tüm Müslüman Türk cemaatini kapsayıcı bir oluşumu öngörmektedir (Eren 2012, s. 33). Bahsi geçen yasanın birinci bölümünde Yunanistan'daki müftülerin ve baş müftünün seçimine ilişkin hususlar yer alırken, ikinci bölümde ise Müslüman cemaatine ait vakıf gelirlerinin müftüler ve baş müftü tarafından yönetimi ve denetimine ilişkin hükümler yer almaktadır. 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın 40. maddesi de, Müslüman Türk cemaatinin giderlerini kendileri karşılamak üzere her türlü hayır kurumlarıyla dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek, buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak, dinsel ayinlerini serbestçe yapmak ve kendi vakıflarını kendileri idare etme hakkına sahip olduğunu ifade etmektedir (Oran 1991, ss. 156-157).

Yunan hükümeti, vakıf heyetlerine ilk kez 1946 yılında müdahalede bulunmuş ve İskeçe heyetini dağıtarak yerine bir İdare Komisyonu oluşturmuştur. 1950 yılında gerçekleştirilen seçimlere kadar bu durum devam ederken, 1951 yılında heyetlerin adı "İslam Cemaatlerine Ait Servetleri İdare Komisyonu" şeklinde değiştirilmiştir. 1950 yılında ilk kez yapılan vakıf heyeti seçimleri 1960 ve 1964 yıllarındaki ertelemeler haricinde 1967'ye kadar düzenli bir şekilde yapılmıştır (Eren 2012, s. 36).

1967 yılında Albaylar Cuntası'nın Yunanistan'da iktidarı devralmasından sonra, mütevellî heyetleri tarafınca seçilen vakıf idare heyetleri Yunan hükümetince atanmaya başlanmıştır. Türk Cemaat Heyetleri de 1968 yılında hükümet tarafından dağıtılmıştır. Bu kapsamda 1920 yılında yürürlüğe konan kanuna ve Lozan Antlaşması'na aykırı biçimde Müslüman Türk halkının eğitimi ve dini vakıfları Yunanistan tarafından denetim altına alınmıştır. Bununla birlikte 1967 yılından başlayarak Müslüman Türk azınlığına ait vakıfların gayrimenkul edinmeleri, tahrip olan cami, işyeri ve evleri tamir ettirmesi yasaklanmıştır (Oran 1991, s. 65).

5.4.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Vakıflar Sorununa Yönelik Uygulamalar

1974 yılında Cunta yönetiminin yerine tekrar demokrasinin gelmesine rağmen vakıfların aynı heyetlerle yönetimine devam edilmiştir. 1977 yılında ise bu duruma ek olarak Türk okullarının mal varlıkları ve denetimi cemaat yönetimlerinden alınarak Yunan Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir (Adıyeke 2001, s. 240).

1980 yılında “Batı Trakya'daki Müslüman Azınlığın Vakıflarının Yönetimine İlişkin Kanun” çıkarılmış olup, bu kanun Müslüman Türk vakıflarının özel statüsünü herhangi bir dernek seviyesine indirgemektedir (Eren 2012, s. 37). Müslüman Türk azınlığın bu kanuna tepki göstermesi üzerine uygulama ancak 15 Ocak 1988'de yürürlüğe konmuştur. Bahsi geçen kanun şu hükümlerden oluşmaktadır (Meray 1985, ss. 5-6);

- i. Vakıfların yönetim kurullarınca yapılacak atamalar konusunda valilere geniş yetkiler verilmektedir.
- ii. Vakıf yöneticilerinin yetkileri önemli ölçüde sınırlandırılmaktadır.
- iii. Vakıfların şimdiye kadar cemaat idarelerinin elinde bulunan yönetimi bölünmektedir.
- iv. Valilere vakıfların faaliyetlerini ve gelirlerinin yönetimi ve denetlenmesi konusunda geniş yetkiler verilmektedir.
- v. Osmanlı İmparatorluğu fermanları ile taşınmaz mal edinen ve hiçbir zaman tapusu olmayan vakıfların bir yıl içinde tapularını ibraz etmeleri istenmekte, aksi halde vakıf olma niteliklerini kaybettikleri gerekçesi ile taşınmaz mallarına el konulacağı belirtilmektedir.

Lozan Barış Antlaşması ile koruma altına alınmış olan vakıflar üzerinde Yunan hükümetinin denetim yetkisine sahip olması ile birlikte, özellikle okul yapımı için kullanılan vakıf gelirleri Yunanistan Milli Eğitim Bakanlığı'na teslim edilmeye başlanmış ve bu şekilde Müslüman Türklerin okul açmalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır (Görüm 2006, ss. 160-161).

Vakıflarla ilgili yaşanan başka bir sorun, vakıf mallarının mülkiyeti hususunda tapu belgelerinin istenmesi ile ilgilidir. Yüzyıllardır bölgede faaliyette bulunan vakıfların sahip olduğu mülklerle ilgili tapu belgeleri yıllar içinde bir şekilde kaybolmuş olup, tapunun ibraz edilemediği durumlarda Yunan hükümeti vakıf mallarına el koymuştur (Human Right Watch Report 1999, p. 24). Bununla birlikte vakıflar tarafından Yunanlılara kiraya verilmiş olan birçok dükkandan kiralar alınamamaya başlanmış olup, bununla ilgili hukuki süreçler de günümüzde halen devam etmekte, ancak bir sonuç elde edilememektedir. Bunu yanında Yunan yetkilileri tarafından bazı vakıf idarelerinin başına geçirilmiş olan yöneticilerin vakıf yönetimlerini borçlandırmak suretiyle etkisizleştirme amacı güttüğü ifade edilmektedir (H. HALİL, yazılı görüşme).

2000 yılına gelindiğinde Yunanistan İçişleri Bakanlığı, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına ait vakıfların yönetimi hususunda yasal değişiklikler yapılmasının planlandığını açıklarken, bu hususta vakıfların yönetimi için her belediyede ayrı birer İdare Heyeti kurulacağını ifade etmiş, fakat bu konuda herhangi bir adım atılmamıştır (Batı Trakya'nın Sesi 2002, ss. 22-23).

Günümüzde vakıflarla ilgili olarak 6-7 Şubat 2008 tarihlerinde Yunanistan parlamentosunda kabul edilmiş olan “Batı Trakya Müslüman Azınlığının Vakıf ve Taşınmazlarının Yönetimi ve İdaresi Kanunu” yürürlükte. Müslüman Türk azınlığın uluslararası anlaşmalarla hak sahibi olduğu birçok düzenlemeyi gerçekleştirmede oldukça yetersiz kalan bu kanunun 2. maddesinde vakıfların tanımı yapılırken eğitim faaliyetlerinden bahsedilmemekte, 3. maddesinde de vakıf gelirlerinden okul ve cami yapımı ve onarımı için pay ayrılabilmesine dair hüküm bulunmamaktadır. Kanunun 19. maddesinde ise vakıf okullarının vakıflardan ayrılması öngörülmüştür. Bununla birlikte kanunda vakıf idareleri konusunda da yetersiz içerik bulunmaktadır. Vakıf idare heyeti seçimlerinin yapılmasını belirten kanunun 10. maddesinde Yunan mahalli idare mercii olan Bölge Genel Sekreteri'ne İskeçe, Gümülcine ve Dimetoka'daki vakıflar için özel vakıf idare heyeti tayin etme yetkisi verilmekte, vakıf idare heyetinin kanuna ilişkin bakanlık kararları ile diğer idari kararlara uymaması halinde görevlerinden alınabilecekleri ifade edilmektedir (Eren 2012, ss. 37-38).

Yine günümüzde İskeçe vakıf malları 1967’de Cunta yönetimi tarafından atanmış olan kişi tarafından yönetilmekte, Gümülcine’de ise yine atanmış yönetimin görev süresi 2001 yılında bitmiş olmasına rağmen, mevcut soruna çözüm bulununcaya kadar bu yönetimin vakıfların işlerini fiilen yürütmeye devam etmesi kararı alınmıştır (Görüm 2006, s. 161).

5.5 KAMU GÖREVLERİNDE İSTİHDAM SORUNU

Batı Trakya’da nüfusun önemli bir kısmını Müslüman Türk azınlık oluşturmakla beraber, azınlık mensuplarının kamu hizmetlerinde istihdamı nüfusun yoğunluğuna göre oldukça az olmaktadır. Bu durumun oluşmasında etkili olan nedenler arasında ise, Müslüman Türk azınlığın eğitiminin kalitesiz ve yetersiz olması sebebiyle azınlık mensuplarının iş bulma fırsatlarının sınırlı olması ile Yunanistan’ın kamu hizmetlerinin istihdamında ayrımcılık yapması sayılabilmektedir (Duran 2008, s. 159; H. MEHMET, yazılı görüşme).

5.5.1 Yunanistan’ın AB Üyeliği Sonrası Kamu Görevlerinde İstihdam Sorununa Yönelik Uygulamalar

İnsan Hakları İzleme Komitesi tarafından 1990 yılında yayımlanan rapor, İskeçe ve Gümülcine’de kamu hizmetlerinde Türklerin çalışmadığını, sınırlı sayıdaki azınlık mensubu çalışanın ise temizlik işçiliği gibi vasıfsız işler için istihdam edilmekte olduğunu belirtmektedir (Helsinki Watch Report 1990, p. 37). 2000’li yıllarda ise kısmen de olsa azınlık mensuplarının kamu hizmetlerinde istihdamına yönelik olumlu adımların atılmış olduğu görülmektedir. 2002 ve 2003 yıllarında yüz genç azınlık mensubuna AB destekli Vatandaşlık Danışma Büroları’nda geçici nitelikli istihdam sağlanmıştır. Bununla birlikte oldukça az sayıda azınlık genci de Rodop ve İskeçe valiliklerinde, Doğu Makedonya ve Trakya Genel Sekreterliği’nde istihdam edilmiştir (Batı Trakya Türk Azınlığının Mevcut Sorunları). Dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Bakoyani, 14 Şubat 2008’de ABD’de yaptığı bir konuşmada Müslüman Türk azınlığa yönelik pozitif ayrımcılık yapılmakta olduğunu ve kamu hizmetlerinde istihdamda azınlık mensuplarına %0,5 kontenjan ayrılmış olduğunu belirtmekle birlikte, uygulamada bu durumun pek fazla yaşanmadığı görülmektedir (Duran 2008, s. 160).

Kamu hizmetleri için getirilen %0,5'lik kota her ne kadar azınlığın istihdamına yönelik bir uygulama gibi görölse de, bu yasa aslında ayrımcılığı tescili eden bir uygulama niteliğindedir. Uygulamada da bugün Batı Trakya'da görev yapan memurların yalnızca % 1'i azınlık mensubu olmakla birlikte, valilikteki 300 belediye'deki 200 memurluktan yalnızca ikişer tanesi azınlık mensubudur (Mazlumder 2012, ss. 59-60).

5.6 SİYASİ KATILIM VE TEMSİL SORUNU

1975 yılında insan haklarına önem veren modern bir anayasanın kabul edilmiş olduğu Yunanistan'da bahsi geçen anayasanın 4/1 maddesi bütün Yunanlıların kanun önünde eşit olduğunu, 5/1 maddesi herkesin kişiliğini özgür biçimde geliştirme ve ülkedeki toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşama katılma hakkına sahip olduğunu, 5/2 maddesi ise Yunanistan topraklarında yaşayan herkesin yaşamı, onuru ve özgürlüğünün milliyetine, ırkına, diline ve dinsel, siyasal inançlarına bakılmaksızın tam koruma altında olduğunu belirtmektedir (Yazıcı 2005, ss. 11-110). Ancak 1990 yılında çıkarılan kanun kapsamında %3'lük bir seçim barajının getirilmiş olması, azınlık mensuplarının kendi siyasi oluşumları dahilinde parlamentoya girebilmelerine engel olmakta, bu sebeple de azınlık temsilcileri ancak Yunan siyasi partilerinden aday olarak parlamentoda temsil edilme hakkı kazanabilmektedirler.

5.6.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrasında Siyasi Katılım ve Temsil Sorununa Yönelik Uygulamalar

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının dernek, birlik, vakıf gibi kurumlar oluşturarak örgütlenmelerini sağlamakta oldukları ifade edilebilmektedir (Görüm 2006, s. 177). Ancak yargıtay kararıyla 1988 yılında, tabelalarında Türk adını kullanamayacakları ve Türk azınlığı diye bir kavramın olmadığı gerekçesiyle BTTÖB ve GTGB kapatılmıştır. Bu kapatma, azınlığın örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayıcı bir uygulama olmuş ve 29 Ocak 1988 tarihinde azınlığın yürüyüş yaparak yapmış olduğu protesto, Batı Trakya Müslüman Türk halkının direnişi olarak tarihe geçmiştir (Çelikmen 2010, s. 65).

Azınlık mensupları siyasi alanda var olan Yunan siyasi partilerine üye olarak sorunlarını dile getirmekte, bu sorunları ulusal düzeye yayabilmek için ise bu partilerden milletvekili olmaktadır. Ancak bu partiler vasıtasıyla azınlığın sorunlarını etkin bir biçimde parlamentoda ifade etmekte zorlanan Batı Trakyalılar, 1989 yılından bu yana kendi bağımsız adaylarını parlamentoya gönderme mücadelesi içerisinde bulunmaktadır (Görüm 2006, s. 177). Bu doğrultuda da Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunlarının parlamentoda özgürce ifade edilme sürecinin 1990 yılında gerçekleştirilen seçimlerle başlamış olduğu söylenebilmektedir. 1990 yılında yapılan seçimlerde Müslüman Türk azınlıktan Dr. Sadık Ahmet, Gümölcine'den; Ahmet Faikoğlu ise İskeçe'den bağımsız milletvekili olarak parlamentoya girmiştir (Batı Trakya'nın Sesi 1992, s. 3). Bunun ardından Kasım 1990'da çıkarılan yeni seçim kanunu ile Yunanistan genelinde siyasi partilere ve bağımsız adaylara %3'lük seçim barajı getirilmiştir (BİHLİMDER Derneği, yazılı görüşme). Bu barajın azınlıkların adayları tarafından aşılabilmesi ise azınlıkların genel nüfusa oranının oldukça az olmasından dolayı mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının bağımsız milletvekili adaylarının parlamentoya girebilme ihtimalleri de oldukça düşüktür. Kasım 1990'da çıkarılan bu yeni kanunun ardından Müslüman Türk azınlığı ise haklarını savunabilmek üzere Dr. Sadık Ahmet liderliğinde 12 Eylül 1991 tarihinde "Barış, Dostluk ve Eşitlik Partisi"ni kurmuştur. Partinin kuruluş amacı da, Batı Trakya Türklerini bir merkez etrafında toplamak ve toplumu idare edecek kadroları yetiştirmek olarak ifade edilmiştir (Batı Trakya'nın Sesi 1992, ss. 3-4).

% 3'lük seçim barajı en az 200 bin Yunanistan vatandaşının oyu anlamına gelmektedir. Ancak Batı Trakya'daki toplam seçmen sayısı bu sayının altında olduğundan, % 3'lük seçim barajını bir azınlık partisi veya bağımsız bir adayla geçmek mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla da bu seçim kanunu ile azınlığın hiçbir şekilde Yunan parlamentosuna bir temsilci gönderemeyeceği açıktır (Mazlumder 2012, s. 44).

Müslüman Türk azınlığın parlamentoda kendi partileri veya bağımsız adaylarla temsil edilmeleri bu kanun vasıtasıyla engellenmiş olduğundan, azınlığın parlamentoda temsili ancak diğer Yunan siyasi partilerinden aday olmak yoluyla olabilmektedir (Baş 2005b, s. 301). Dolayısıyla Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının parlamentoda yeterli oranda

temsil edilememekte olduğu belirtilebilmektedir (OSCE 2003, p. 11). Bununla birlikte başka partilerden milletvekili olan Müslüman Türkler parti içerisinde bir ayrımcılığa uğrayarak tecrübeli dahi olsalar hiçbir zaman bakan seviyesine ulaşamamışlardır. Bunun yanında azınlığı temsil eden milletvekillerin, partiden ihraç edilmemek için bağlı bulundukları partinin her dediğini tam olarak kabul etme zorunluluğundan dolayı (H. HALİL, yazılı görüşme), milletvekillerinin parti kararları dışına çıkması engellenmekte ve bu şekilde temsilcilik görevini etkin bir biçimde yapmalarının da önüne geçilmektedir. Bu duruma ek olarak yerel yönetimlerde yapılan değişiklikle, Türk azınlığının oylarını daha da azınlıkta bırakmak üzere Mart 1997’de “Kapodistrias Planı” oluşturulmuş ve köyler ile kasabaların birleştirilmesi neticesinde genişletilmiş bölge valilikleri oluşturularak Müslüman Türklerin kendilerini yönetecek valileri çıkarması da engellenmiştir (Kılıç-Yaşin 2006, s. 119).

%3’lük seçim barajı sebebiyle 1993 yılında gerçekleştirilen seçimlerde parlamentoya temsilci gönderilememesi üzerine, 1996 seçimlerinde azınlık adayları çeşitli Yunan siyasi partilerinden milletvekili aday olmuşturlar. Bu seçimde Pan-Helenik Sosyalist Parti’den (PASOK) Galip Galip, Yeni Demokrasi Partisi’nden (YDP) Birol Akifoğlu ile Sol Koalisyonu Partisinden Mustafa Mustafa milletvekili seçilmeyi başarmıştır. 9 Nisan 2000 tarihinde yapılan seçimlerde ise sadece PASOK aday Galip Galip, milletvekili seçilebilmiştir. 4 Ekim 2009’da yapılan seçimlerde ise PASOK’tan, Çetin Mandacı ve Ahmet Hacıosman parlamentoya seçilmiştir. Bununla birlikte 2011 yılında uygulamaya geçirilen “Kallikratis Planı” ile de azınlık tarafından yönetilen idare birimlerinin sayısı 11’den 3’e düşürölerek azınlığın siyasal temsili azaltılmaya çalışılmıştır. Bu plan dahilinde Yunan vatandaşı olan ve Türkiye’de bulunan kişilerin seçim zamanlarında Yunanistan’a gelip oy kullanmalarını önlemek üzere geçici olarak Türkiye-Yunanistan sınırının kapatılması, seçmen sandıklarının sınırlı sayıda tutulması sayesinde azınlığın oy kullanmasını zorlaştırmak gibi uygulamalara gidilmiştir (Mazlumder 2012, s. 53).

1920-2004 yılları arasında gerçekleştirilen 27 seçimin 26’sında Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı adına çeşitli adaylar parlamentoya girmeyi başarmışlardır. Bu milletvekillerinin listesi Tablo 1’de ifade edilmektedir.

Tablo 5.1: Yunan Parlamentosu'na Giren Batı Trakya Türk Milletvekilleri (1920-2015)

Seçim Tarihi	Gümülcine Bölgesi	İskeçe Bölgesi
1 Kasım 1920	Hafız Salih	Hasan Abdurrahimoğlu
	Hafız Galip	
	Arif Arifzade	
16 Aralık 1923	Mustafa Deveci	Müderriş Mestan Efendi
7 Kasım 1926	Hafız Galip	Şükrü Mahmutoğlu
	Mustafa Deveci	Fehmi Haşimbeyzade
19 Ağustos 1928	Hafız Galip	Niyazi Mumcu
	Cezayirli Muhtar Ali Rıza	Halil Karaçanlı
25 Eylül 1932	Hafız Galip	Hasan Abdurrahimoğlu
	Mustafa Deveci	
	Hatip Yusuf	
5 Mart 1933	Hafız Galip	İbrahim Demir Serdarzade
	Mustafa Deveci	Hasan Abdurrahimoğlu
26 Ocak 1936	Hafız Galip	Hamdi Hüseyin Fehmi
31 Mart 1946	Osman Üstüner	Osman Nuri Fettahoğlu
	Hafız Faik	Hüseyin Zeybek
5 Mart 1950	Fehim Otmanlı	Osman Nuri Fettahoğlu
	Osman Üstüner	
9 Eylül 1951	Osman Üstüner	Osman Nuri Fettahoğlu
16 Kasım 1952	Hasan Hatipoğlu	Osman Nuri Fettahoğlu
	Molla Yusuf	
19 Şubat 1956	Osman Üstüner	Osman Nuri Fettahoğlu
	Molla Yusuf	
11 Mayıs 1958	Osman Üstüner	Osman Nuri Fettahoğlu
	Molla Yusuf	
29 Ekim 1961	Molla Yusuf	Osman Nuri Fettahoğlu
	Hasan Hatipoğlu	
1 Kasım 1963	Molla Yusuf	Osman Nuri Fettahoğlu
	Hasan Hatipoğlu	
16 Şubat 1964	Molla Yusuf	
	Hasan Hatipoğlu	
17 Kasım 1974	Sebahattin Galip	
	Hafız Yaşar	
20 Kasım 1977	Hasan İmamoğlu	Orhan Hacııbram
		Celal Zeybek

18 Ekim 1981	Ahmet Mehmet	
	Hafız Yaşar	
2 Haziran 1985	Mehmet Müftüoğlu	Ahmet Faikoğlu
18 Haziran 1989	Sadık Ahmet	
5 Kasım 1989	İsmail Molla (Rodoplu)	
8 Nisan 1990	Sadık Ahmet	Ahmet Faikoğlu
10 Nisan 1993		
22 Eylül 1996	Galip Galip	Birol Akifoğlu
	Mustafa Mustafa	
9 Nisan 2000	Galip Galip	
	Ahmet Mehmet	
7 Mart 2004	İlhan Ahmet	
16 Eylül 2007	Ahmet Hacıosman	Çetin Mandacı
4 Ekim 2009	Ahmet Hacıosman	Çetin Mandacı
6 Mayıs 2012	Ahmet Hacıosman	Hüseyin Zeybek
	Ayhan Karayusuf	
17 Haziran 2012	Ahmet Hacıosman	Hüseyin Zeybek
	Ayhan Karayusuf	
25 Ocak 2015	Mustafa Mustafa	Hüseyin Zeybek
	Ayhan Karayusuf	
20 Eylül 2015	Mustafa Mustafa	Hüseyin Zeybek
	Ayhan Karayusuf	
	İlhan Ahmet	

Kaynak: Öksüz 2006, ss. 20-21.

2009 yılından sonra gerçekleştirilen 6 Mayıs 2012 seçimleri sonucunda hükümet kurulamayınca 17 Haziran'da seçimler tekrarlanmıştır (Mazlumder 2012, s. 49). Bu seçimlerde Gümölcine ilinde Ahmet Hacıosman PASOK'tan, yine Gümölcine'de Ayhan Karayusuf SİRİZA'dan ve İskeçe ilinde Hüseyin Zeybek SİRİZA'dan parlamentoya girmeyi başarmıştır (Batı Trakya Haber, 18 Haziran 2015).

25 Ocak 2015 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerde Gümölcine ilinden SYRİZA adayı olan Ayhan Karayusuf ve Mustafa Mustafa ile İskeçe ilinden SYRİZA adayı olan Hüseyin Zeybek milletvekili olmuşlardır. Başbakan Alexis Çipras'ın istifası üzerine 20 Eylül 2015 tarihinde gerçekleştirilen erken genel seçimlerde ise 4 Türk milletvekili parlamentoya girmeyi başarmıştır. Bu milletvekilleri Gümölcine ilinde SYRİZA adayları olan Ayhan

Karayusuf ile Mustafa Mustafa ve To Potami Partisi'nden İlhan Ahmet ile birlikte İskeçe ilinde SYRİZA'dan Hüseyin Zeybek olmuştur (Al Jazeera, 21 Eylül 2015).

Yerel yönetimlerde ise günümüzde 3 azınlık mensubu belediye başkanı görev yapmaktadır (İ. MOLLA⁶, yazılı görüşme). Bununla birlikte azınlıkların parlamentoda özgürce temsil edilebilmesine yönelik olarak Yunanistan'ın AB'ye üye olmasından bu yana önemli bir adım atılmamış olduğu gibi, AB'nin de bu konu hakkında Yunanistan'a yönelik önemli bir baskısı bulunmadığı ifade edilebilmektedir (H. HALİL, yazılı görüşme).

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı genel olarak ortanın solu olarak bilinen PASOK ve ortanın sağı olarak bilinen YDP vasıtasıyla siyasal hayata katılmaktadır. Son gerçekleştirilen seçimlerde SİRİZA da azınlığın tercihleri arasında yer almıştır. DEB Partisi, azınlığın en önemli siyasi partisi konumundadır. Siyasi yaşama katılım konusunda bir eğilimi bulunan azınlık mensupları, bu sebeple Yunan toplumundan kendilerini soyutlamamaktadır. (Mazlumder 2012, s. 43).

Basın özgürlüğü açısından değerlendirildiğinde, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının mütevazı bir basın gücü olduğu görülmektedir. Biri 15 günde bir, diğerleri ise haftalık olmak üzere toplam 6 adet gazetesi, çeşitli konularda yayın yapan dergileri ve 4 radyo istasyonu ile birçok haber sitesi bulunmaktadır. Ancak dünya genelinde basın özgürlüğüne büyük bir önem verilirken, son zamanlarda Batı Trakya azınlığı basınına yönelik ciddi baskılar yapılmakta, ifade özgürlüğü çeşitli cezalarla sınırlandırılmaktadır. Bununla birlikte gazete dağıtımları engellenmekte ve dağıtımı yapılan gazeteler okuyucusuna ulaşmadan imha edilmekte veya yırtılmakta, gazete yöneticileri ise tehdit edilmektedir (Mazlumder 2012, s. 50).

1990'lı yıllardan itibaren Batı Trakya'ya ait azınlık basınına yönelik sansür uygulanırken, Türkiye'den gelen basılı, görsel ve işitsel malzemelere de birtakım yasaklar uygulanmış, gazeteler hakkında hükümeti eleştiren yazıları nedeniyle soruşturmalar açılmıştır. Buna

⁶ İlias MOLLA, Öğrenci

ilaveten Türkçe yayın yapan gazete ve radyolarda çalışan basın mensupları da devamlı olarak manevi baskılara maruz kalmıştır (Galip 1998, ss. 340-341).

Azınlık basını para cezaları ve saldırılar yanında ekonomik birtakım sıkıntılarla da baş etmektedir. Gazetelerin tirajları, hükümet tarafından 400 adet dağıtım sınırı olduğundan toplamda 2000'i geçmemekte ve giderler karşılanamamaktadır. Bu sebeple de azınlık gazetelerinin yayınlarında zaman zaman kesintiler yaşanmaktadır. Bunun yanında Yunan hükümeti 2008 yılında çıkardığı bir kanunla, Türkçe yayın yapan radyolarda en az %25 Yunanca yayın yapma zorunluluğu getirmiş ve yapmayanlara para cezası vermiştir (Mazlumder 2012, s. 52).

5.7 EĞİTİM ÖĞRETİM SORUNU

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının en önde gelen sorunlarından biri eğitim sorunudur. Türkiye ve Yunanistan arasında eğitim hususunda çok sayıda anlaşma ve görüşme yapılmış olmasına rağmen, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun eğitime dair sorunlarının halen çözülemediği olduğu söylenebilmektedir. Süreç içerisinde Yunanistan eğitim mevzuatının sürekli olarak değiştirilmesi, sistemin gün geçtikçe daha da karmaşık hale gelmesine neden olurken, azınlık çocuklarına verilen yetersiz ve uyumsuz eğitim ise onların ikinci sınıf vatandaşlara dönüşmesine neden olmaktadır (Oran 1991, ss. 117-134).

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının eğitimin statüsünü belirlemeye yönelik olarak imzalanmış ilk uluslararası belge 1913 tarihli Atina Antlaşması olmaktadır. Antlaşmanın 3 no'lu ek protokolünün 15. maddesi ile bölgede Müslüman özel okulları tanınırken, bunların gelir kaynaklarına da saygılı olunacağı belirtilmiştir. 1920 yılında imzalanan Yunan Sevr'inde yer alan 8. ve 9. maddeler de eğitim konusuna çeşitli hükümler getirirken, burada bahsi geçen konular Lozan Antlaşması'nın 40. ve 41. maddelerinde de benzer biçimde yer almıştır. Bu hususta Yunan Sevr'inin 8. maddesi ile Lozan Antlaşması'nın 40.maddesi, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının, kendi dilini özgürce kullanabileceği okullar açma, yönetme ve denetleme hakkına sahip olacağını ifade etmiştir. Yunan Sevr'inin 9. Maddesi ile Lozan Antlaşması'nın 41. maddesine göre ise,

Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelerde kendi dillerinde eğitim görebilmeleri açısından devletin gereken kolaylıkları sağlaması ve kendilerine genel ve yerel bütçelerden pay ayrılması hususu belirtilmiştir (Görüm 2006, s. 165).

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlık, 1927'de kurulan İTB ve 1936'da kurulan BTTÖB gibi çeşitli örgütlenmelerle toplumsal alanda birlik olma hususunda önemli adımlar atmıştır. Bu birlikler aynı zamanda Batı Trakya Türk azınlığının taleplerinin gerekli yerlere ulaştırıldığı kurumsal yapılar olma özelliğini de taşımıştır (Oran 2001, ss. 355-356). 1928 yılında Türkiye'de Latin harflerinin kullanılmaya başlanmasının ardından kısa sürede Batı Trakya'daki Müslüman okullarında da Latin harfleriyle eğitime geçilirken, böylece Türkiye'den kitap ve öğretmen getirilmesi de kolaylaşmıştır. Ancak bununla birlikte 1923-1940 yılları arasında Batı Trakya'dan Türkiye'ye çok sayıda göç yaşanması sebebiyle eğitimin ilerlemesinde istenen seviyeye ulaşamamıştır (Hurşit 2006, s. 62).

10 Aralık 1948 tarihinde BM tarafından “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” kabul edilmiş olup, beyannamenin 26. maddesi ise eğitime ayrılmıştır. Bu madde ile BM; toplumların, bu bildiriye göz önünde tutarak eğitim ve öğretim yoluyla bu haklar ve hürriyetlere saygı gösterilmesini, gittikçe artan ulusal ve uluslararası tedbirlerle gerek üye devletler ahalisi, gerekse bu devletlerin idaresi altındaki azınlıklara bu hakların fiilen tanınmasını ve tatbik edilmesini sağlamaya gayret etmelerini üyelerinden açıkça istemiştir (Akyüz 2007, s. 32). Yunanistan da bu bildiriye imza atarken, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına yönelik olarak, bildirinin getirmiş olduğu yükümlülükleri yerine getirmiş olduğunu ifade etmek oldukça zordur.

1951 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında Kültür Antlaşması imzalanırken, bu vasıtayla Batı Trakya Türk azınlığının eğitim ile ilgili sorunlarının kısmen çözümlenmesine çalışılmıştır. Batı Trakya'ya bu şekilde ilk kez Türkiye'den öğretmenler getirilirken, iki ülke azınlık öğrencilerine karşılıklı burslar verilmiş ve ders müfredatları da yeniden gözden geçirilerek güncelleştirilmiştir. Dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Aralık 1952'de Batı Trakya'yı ziyaret ederken, Batı Trakya'daki ilk Türk lisesi olan Gümülcine Celal Bayar Lisesi de eğitime açılmıştır (Batı Trakyalılar Derneği

1987, s. 109; İsmail 2012, s. 79). Bunun ardından 1954 yılında Yunanistan’da azınlık okullarına yönelik olarak yürürlüğe giren 3065 sayılı “Mareşal Papagos Kanunu”nda ilk ve son kez “Türk okulları” ibaresi kullanılmış ve Türk okullarına “Türk” ibaresi içeren tabelalar asılmaya başlanmıştır (Oran 1991, s. 123). Yine aynı yıllarda, Batı Trakyalı öğretmenlerin Türkiye’de mesleki kurs görmeleri ve Batı Trakyalı öğrencilerin de Türkiye’deki öğretmen okullarında parasız yatılı şekilde okutulması formasyon almaları sağlanmıştır (Tunç-Yaşar 2005, s. 41).

1960’lı yıllara gelindiğinde ise Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinin Kıbrıs meselesi nedeniyle bozulmaya başladığı görülmektedir. Bununla birlikte 1967 yılında Yunanistan’da Cunta yönetiminin iktidara gelmesi neticesinde Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının yaşamı ve eğitimi oldukça kötü bir döneme girmiştir. Batı Trakya’daki okulların yönetimini oluşturan kurullar Cunta yönetimi tarafından atanmaya başlamış, Türkler tarafından kurulmuş olan birçok dernek ve birliğin tabelalarındaki Türkçe ibareler kaldırılmış ve Türkçe okul tabelaları Yunan yetkililer tarafından indirilmiştir (Ömeroğlu 1994, s. 59).

1968 yılında Yunanistan tarafından SÖPA isimli bir okul açılmıştır. Bu okulun amacı; Türkiye’de eğitim görmüş olan veya Türkiye’deki öğretmen okullarında okumuş olan Batı Trakyalıların yerine eğitim verecek öğretmenler yetiştirmek olmuştur (Tunç-Yaşar 2005, ss. 43-44).

Yunanistan ve Türkiye Batı Trakya’daki eğitim sorununun çözülmesi ile ilgili olarak 1960’lı yıllarda çeşitli görüşmeler yapmış olmakla birlikte, 1 Haziran 1968’de Viyana’da gerçekleştirilen toplantıda “Viyana Raporu” adı altında bir belge imzalanırken, 1951’de öngörülmüş olan Karma Komisyon’un toplanması tavsiye edilmiş ve toplantıda şu kararlar alınmıştır (Oran 1991, s. 126);

- i. Sınırlama olmaksızın azınlık okullarında azınlık dilinin kullanımına müsaade edilmelidir.
- ii. Azınlık diline göre yazılan görsel eğitim araçları sınırlama olmaksızın kullanılabilir.

- iii. Azınlık okullarında, azınlığın dilindeki kitaplardan oluşan kitaplıkların kurulmasına izin verileceği gibi, buralardan öğretmen ve öğrencilerin kolaylıkla yararlanmalarına imkan sağlanmalıdır.
- iv. Azınlığın dilindeki ders kitaplarına izin verilmelidir. Bu kitaplar, iki ülkenin ilişkilerine zarar vermeyecek biçimde önceden incelenmeli ve onaylanmalıdır.
- v. Her iki azınlığın okulları da, azınlığın dilinde yazılmış okul kitaplarına çok büyük gereksinim duymaktadır. Bu konuda acilen geçmişte onaylanmış bulunan kitapların kullanımına tekrar imkan sağlanması, okul kitapları yetkililerin onayına sunulmuşsa izin verilmesi ve Karma Kültür Komisyonu'na bu konunun sürekli bir çözüme kavuşturulması gerekmektedir.
- vi. 1967 ve 1968 yıllarında her iki tarafta görevlerinden alınan öğretmenler görevlerine iade edilmelidir.
- vii. Azınlık okullarında öğrenci velileri, okul yöneticileri ve öğretmenlerle serbestçe görüşebilmelidir.

Viyana Raporu'nun ardından, 20 Nisan 1951 tarihinde imzalanan Türk-Yunan Kültür Antlaşması doğrultusunda oluşturulan “Karma Komisyon”, 21 Ekim – 9 Kasım 1968 tarihleri arasında Atina'da toplanmış ve 20 Aralık 1968 tarihinde de iki ülke arasında bir Karma Kültür Protokolü imzalanmıştır. Bu protokol doğrultusunda ise şu kararlar alınmıştır (Kılıç 1992, s. 56);

- i. Komisyon, azınlık okullarında, azınlık dilinin ve resmi dilin kullanılması ile ilgili şimdiye kadar resmi dilde okutulan derslerin bundan sonra da bu dilde okutulmasını, bütün diğer derslerin öğretiminin istisnasız azınlık diliyle yapılmasını, azınlık dilinin okullarda öğretmen ve öğrenciler tarafından teneffüslerde, konferanslarda ve öğretmen toplantılarında kısıtlanmaksızın kullanılabilmesine karar vermiştir.
- ii. İki ülkenin temsilcileri arasında Viyana'da daha önce varılan mutabakat gereği komisyon, azınlık dilinde yazılmış, göze hitap eden eğitim araçlarının azınlık okullarında, azınlık dilinde okutulan derslerin öğretimi sırasında kısıtlanmaksızın serbestçe kullanılmasını tavsiye eder.

- iii. İki hükümetin temsilcilerinin rapor uyarınca, azınlık okullarında sınıf kitaplıkları ve okul kitaplıkları kurulmasına müsaade edilmesini ve mevcut olan kitaplıklardan öğretmen ve öğrencilerin kolayca faydalanabilmeleri sağlanmalıdır.
- iv. Komisyon ders kitapları konusunda, listelerde kayıtlı olan kitapların iki örneğinin Türk ve Yunan yetkililerinin diplomatik yollardan numune olarak birbirlerine vermesini kararlaştırmıştır. Ayrıca, azınlık okullarında öğretimin aksamaması için tarafların nihai liste onaylanıncaya kadar daha önce okutulan kitaplara devam edilmesi konusunda anlaşmaya varmışlardır. Buna paralel olarak taraflar, gerekli gördükleri takdirde, azınlık dilinde okutulan dersler için yeni kitaplar teklif edebileceklerdir. Ayrıca, ilgili taraflar daha önce tasvip edilmiş kitapların metinlerinde düzeltmeler ve değişiklikler yapılmasını teklif etme hakkına sahip olacaklardır.
- v. Azınlık okullarındaki levhalar, resimler ve portrelerin iki ülke arasındaki dostluk bağlarını kuvvetlendirici nitelikte olması, taraflarca bu prensibin uygulanmasına zarar verecek unsurların giderilmesi için uygun tedbirlerin alınması kararlaştırılmıştır.
- vi. İstanbul'daki azınlık okullarında Atatürk'ün, Batı Trakya'daki azınlık okullarında Yunan Devlet Başkanı'nın portreleri bulunmalı, okulun bulunduğu ülkenin milli bayramları veya diğer durumlarda azınlık okullarının donatılmasında, aşırılıktan kaçmak şartıyla süslenmesine izin verilmelidir.
- vii. Azınlık okullarında, öğretmenlerin, öğrencilerini ırki ve dini mensubiyetleri dolayısıyla küçük düşürücü imalarda bulunmaları ve din değiştirmeye yönelik faaliyetler yapmalarına müsaade olunmamalıdır.

5.7.1 Yunanistan'ın AB Üyeliği Sonrası Eğitim Öğretim Sorununa Yönelik Uygulamalar

1972 yılında “Mareşal Papagos Kanunu”nda yapılan değişiklikle “Türk okulları” ibaresinin yerini “Azınlık Okulları” ibaresi almıştır. Türkiye'den gönderilen ders kitaplarının dağıtımı engellenmiş, Türk okulları ders araç ve gereçlerine ulaşmakta büyük sıkıntı yaşamıştır. Buna ek olarak Türkçe dersleri azaltılmaya ve öğretmenlerin tayinleri

yapılmamaya başlanmıştır. Bununla birlikte Yunanistan, Türkiye’de eğitim yapmış öğretmenleri devreden çıkartmak için SÖPA’dan mezun olan Yunanlıları oldukça zayıf Türkçeleri ile Türk okullarına tayin etmiştir (Batı Trakya’nın Sesi 1988, ss. 28-33). Eski yasada Türkçe öğretmenlerinin okul encümenlerinin önerisi üzerine genel müfettişin onayı sağlandıktan sonra genel vali tarafından atanacağı ifade edilirken, yeni yasa ise bu atamayı doğrudan müfettişin önerisi üzerine başlatmaktadır. Buna ilaveten yeni atanacak öğretmenlerin bir Yunanca sınavına tabi tutulmaları koşulu da getirilmiş ve eskiden üç yıllığına yapılan atamaların bir ile üç yıl arasında bir süre için yapılması kararı alınmıştır (Oran 1991, ss. 123-124).

1976 yılında gerçekleştirilen genel eğitim reformunun ardından 1977’de çıkarılan iki kanunla Batı Trakya Müslüman Türk azınlık okulları Yunanistan’ın kontrolü altına alınmış, böylece azınlığa ait okulların yönetiminde okul encümeninin sahip olduğu yetkiler fiilen sona ermiş (Oran 1991, s. 282) ve Yunanistan’daki Türk okullarının eğitim özerkliğine de son verilmiştir (Mazlumder 2012, s. 23). Azınlık okullarının işleyişini yeniden düzenleyen bu yasanın yayınlandığı tarihte görevde bulunan öğretmenler, herhangi bir şekilde görevlerinden ayrılincaya kadar aynı görevlerine devam etmek zorunda bırakılmış ve herhangi başka okulda görev yapmalarının önüne geçilmiştir (Hurşit 2006, s. 56).

1977 yılında çıkarılan 695 sayılı yasa ile SÖPA çıkışlı eğitimcilere öncelik tanınırken, “Azınlık okullarında Müslüman öğretmen atamaları ve istihdamları yapılırken, SÖPA çıkışlı öğretmenler tercih edilir” cümlesi yer almıştır. Bu yasanın çıkmasından sonra ilkokullara Türkiye Öğretmen Okulu mezunu öğretmen atanmamıştır (Hurşit 2006, s. 56).

1982 yılında bazı ilkokullara Türk yerine Yunan öğretmenlerin atanması üzerine birçok okulda boykot yapılmış ve çocuklar okullara gönderilmemiş, bu sebeple de bir iki yıl ders yapılmayan okullar olmuştur. Aynı yıllarda Yunanistan tarafından Batı Trakyalı öğrenciler için Yunan dilinde dersler yapılan “Gimnasyumlar” açılmaya başlanmıştır. Batı Trakya Müslüman Türk halkının eğitimiyle ilgili gerçekleşen bu olayların ardından, 1983 yılında durum uluslararası platforma taşınmış ve AP’nin bir gündem maddesi haline gelmiştir. AP Yunanistan’ı Batı Trakya Müslüman Türk halkının eğitimi hususunda

yaratmış olduğu sıkıntılar nedeniyle kınamış ve Müslüman Türk azınlığın sorunlarının incelenmesi için parlamentoya İngiliz milletvekili John David Taylor ve arkadaşları tarafından bir karar tasarısı sunulmuştur. Bununla birlikte BM İnsan Hakları Komisyonu'na da Pakistan temsilcisi tarafından azınlığın eğitimi ile ilgili bir rapor sunulmuş ve bu raporda Batı Trakya Müslüman Türk halkının bir üniversiteye sahip olmadığı ifade edilmiştir. 1984 yılında BTTÖB ile ilgili Yunanistan tarafından kapatılma kararı alınırken, bu sebeple okullarda boykot uygulanmış, fakat birliğin kapatılmasının önüne geçilememiştir. Aynı yıl çıkarılan kanunla, Batı Trakya Türk ortaokullarında ve liselerinde Türkçe okutulan derslerden geçmek için Yunanca sınav zorunluluğu getirilmiş (Hurşit 2006, ss. 58-68) ve bu sebeple 1985-1986 döneminde sadece bir öğrenci liseyi bitirebilmiştir (Oran 1991, s. 81). Aynı dönemde, Batı Trakya'da yaşayan halkın, çocuklarını Yunan okullarına göndermelerini sağlamak üzere yeni azınlık okullarının açılmasına da izin verilmemiştir (Tunç-Yaşar 2005, s. 44).

1980'li yıllarda, Batı Trakyalı aileler çocuklarını ilköğretimden itibaren Türkiye'deki okullara göndermeye başlamışlardır. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı da bu konuda gerekli kolaylıkları sağlarken, Türkiye'deki liselerden mezun olan bu öğrenciler Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi'nin (ÖSYM) açmış olduğu Yabancı Öğrenci Sınavı'na (YÖS) girerek yüksek öğrenim alma şansına da sahip olmuşlardır. 1990'lı yıllardan itibaren Yunanistan'daki şartların değişmesiyle orta öğretimde Türkiye'ye gelenlerin sayısı azalırken, Türkiye'den mezun olan bu öğrencilerin diplomaları Yunan makamlarınca ise tanınmamaktadır. Bu hususta diploma denkliği için Yunanistan tarafından kurulmuş olan "Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi'ne (DİKATSA) başvurmaları gerekmektedir (Çelikmen 2010, s. 74). Bu kurum Türkiye'de mezun olmuş öğrencilerin bölümüne göre fark dersleri çıkartmakta ve Yunanistan'daki bir üniversiteye kayıt yaptırarak bu dersleri geçmelerini istemektedir (H. HALİL, yazılı görüşme).

Okullarda Türkçe kitap olmayışı, öğretmenlerin sorunlarının çözülmemiş olması, ders saatlerinde yapılan kısaltmalar gibi sebeplerle Şubat 1988'de Batı Trakya'da toplu boykota gidilirken, bu boykota katılım oranı da %90'lar civarında olmuştur. Sorunların çözülmemesi üzerine Kasım 1989'da tekrar boykot kararı alınırken, Yunan parlamentosuna Batı Trakya'dan girmiş olan milletvekili Dr. Sadık Ahmet tarafından

meclise bir soru önergesi sunulmuştur. Bu vasıtaıyla, okullardaki kitap sorunu, öğretmenlerin sorunları, medreseler ve SÖPA sorunu, ortaokullara giriş sınavları, liselerdeki sınavlar ve Türkiye’den gelen kontenjan öğretmenlerin zamanında göreve başlamalarının engellenmesi gibi konular hakkında Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı’ndan cevap istenmiştir. 1992 yılında Yunanistan tarafından bir İstanbul Rum’u olan Zenginis’e Türkçe alfabe kitapları hazırlanmış ve bu şekilde hazırlanan kitaplar okullara dağıtılmıştır. Müslüman Türk azınlık ise bu kitapların mevcut Kültür Anlaşmalarına aykırı olduğunu ifade ederek, kitapları Milli Eğitim Bakanlığı’na iade etmiştir. Aynı yıl Yunanistan kış aylarında bazı okullarda tamirat yaparak eğitim etkin biçimde yapılmasını engellemiştir. 1993 yılında Yunanistan tarafından hazırlanan yeni alfabe kitabının okullarda okutulması için öğretmenlere baskı yapılırken, yeniden bir boykot düzenlenmiş ve bu boykota SÖPA mezunu öğretmenler de destek vermişlerdir. Bu boykotun ardından çok sayıda öğretmen ve encümen aleyhine davalar açılmış, hapis ve para cezaları verilmiştir. 1995 yılında Türkçe okutulan beden eğitimi, resim, müzik gibi dersler Yunanca ve Yunanlı öğretmenler tarafından okutulmaya başlanmıştır. Bunun üzerine 9-13 Ekim 1995 tarihleri arasında öğrenciler tarafından bir boykot düzenlenmiş, bunun üzerine Batı Trakya Türk Belediye Müdürleri bir araya gelerek Milli Eğitim Bakanı’na aldıkları kararlarla ilgili bir bildiri sunmuşlardır. Bu bildiride şu hususlar yer almaktadır (Hürşit 2006, ss. 69-70);

- i. Yasa gereğince azınlık ilkokullarının eğitim süresinin dokuz yıla çıkarılması.
- ii. Azınlık okullarında 1950–1960 yılları arasında basılmış olan kitaplar okutulmakla birlikte, bunlar yıpranmış olduğundan fotokopileri ile ders işlenmektedir. Bu sorunun iki ülke arasında yapılan anlaşmalar çerçevesinde çözüme bağlanarak, Türkiye tarafından hazırlanıp Yunanistan makamlarına teslim edilmiş olan kitapların bir an önce onaylanıp dağıtılması.
- iii. Bölgede azınlık ortaokulu ve liselerinin arttırılması.
- iv. Eğitime devam eden iki medresenin durumunun düzeltilmesi.
- v. SÖPA’da Türkçe derslerin arttırılması.
- vi. Boykota katılıp görevden alınan öğretmenlerin yeniden görevlerine iade edilmeleri.
- vii. Tayin edilmemiş azınlık lise öğretmenlerinin tayin edilmesi.

AK ve AB'nin azınlıklara verilen eğitim hususundaki baskıları ve teşvikleri neticesinde Yunanistan 1995 yılında yükseköğrenim yasasında değişikliğe giderek, 1996-1997 öğretim döneminde üniversite seçme sınavına girecek Müslüman Türk azınlığa Yunan üniversitelerine girişte %0,5 oranında kontenjan ayırmıştır (Ayhan 2014, s. 11). 1999 yılında ise AK'nin uyarıları neticesinde Yunanistan, finansmanı AB tarafından karşılanmak üzere, Türk öğrencilerin üniversiteye giriş ve diğer kamu ve özel sektör sınavlarında başarısız olmalarında etkisi bulunan dil sorununu çözmeye yönelik olarak, Türk öğrencilere Yunancayı ikinci dil olarak öğretmeye başlamıştır (Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği). Yunanistan ve AB'nin teşvikleriyle 1997 yılında başlatılan "Müslüman Çocukların Eğitimini Destekleme Programı" neticesinde Yunan okullarına ve üniversitelerine giden Türk öğrenci sayısı her yıl artış göstermiştir. Aileler çocuklarını Türkiye veya azınlık okulları yerine Yunan okullarına göndermeye başlamışlardır (Ayhan 2014, s. 12).

1999 Marmara depreminin ardından Türk ve Yunan halklarının yakınlaşmaya başlaması ile birlikte Yunan Dışişleri Bakanı Papandreu, Batı Trakya'da Türk varlığının tanındığını açıklarken, Batı Trakya'daki Türk dernekleri ve okullardaki tabelalarda Türk sözcüğü yazması hususundaki yasağa ise devam edilmiştir (Cin 2003a, s. 201). Aynı yıl liselere Batı Trakyalı Türk öğretmenler atanmaya başlanırken, Türkiye tarafından hazırlanan kitapların 2000 yılı itibarıyla okullarda dağıtılmaya başlanması sağlanmıştır. Bununla birlikte çıkarılan yeni bir yasayla medreseler altı yıla çıkartılmış, medreseye kız öğrenci alınması sağlanmıştır (Hurşit 2006, s. 71).

26-27 Kasım 2005 tarihinde, BTTÖB ile Batı Trakya Yüksek Tahsilliler Derneği tarafından Gümölcine'de "I. Eğitim Şurası" gerçekleştirilmiştir (Hurşit 2006, ss. 71-75). Batı Trakya'daki eğitim sorununun ele alındığı şurada sunulan 13 tebliğ kamuoyuna duyurulmuş ve sonuç bildirgesi de Türk ve Yunanistan hükümetlerine bildirilmiştir (Gündem Gazetesi 2005). Eğitim Şurası'nda; azınlık eğitimi konusunda oluşturulmuş olan 1951 ve 1968 Protokollerine Yunan hükümetinin uymadığı ve AB'den eğitim konusu için verilen fonların azınlık çocuklarının eğitimine tam olarak yansıtılmadığı ifade

edilmiştir. Dolayısıyla AB vatandaşı statüsünde olan Batı Trakya halkının eğitim sorununun halen devam etmekte olduğu görülmektedir (Görüm 2006, s. 169).

14 Ocak 2012 tarihinde “İki Dilli Eğitim ve Azınlık Okullarında Uygulanması” konulu bir konferans düzenlenmiş olup, konferansın sonuç bildirgesi ile azınlığın eğitim konusundaki yaşadığı en son sorunlar ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Konferansın en çarpıcı noktası, eğitim sorununun hala Batı Trakya Müslüman azınlık için en önemli sorun olduğu gerçeğinin bir kez daha vurgulanmış olmasıdır. Konferansta üzerinde önemle durulan eğitime ilgili sorunlar şu şekildedir (Rodop Rüzgarı 30 Kasım 2012);

- Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına Türkçe hizmet veren bir anaokulu bulunmamaktadır.
- Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının yaşadığı mevcut koşullar ve azınlığın geleceği göz önünde bulundurulduğunda, eğitimin her kademesinde, değerler eğitimi, rehberlik eğitimi, aile ile iletişim ve eğitim başarısının denetlenmesi konusunda bir hizmet sunulmamaktadır.
- Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı okullarında görev yapan öğretmenler için hizmet içi seminerler yapılmamaktadır.
- SÖPA mezunu öğretmenlerin “Türkçe Okul Kitapları” konusunda talep ettiği seminerlerin ertelendiği tespit edilmiştir.
- Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı eğitim kurumları ile Türkiye’deki eğitim kurumları arasında bir kardeşlik işbirliği henüz yoktur.
- Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı eğitim kurumları ders araç ve gereçleri, okul kütüphaneleri ve öğretmen yeterliliğinden yoksundur.
- Batı Trakya Müslüman Türk azınlığında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara hizmet verecek bir okulun veya azınlık okullarında özel eğitim sınıflarının bulunmadığı tespit edilmiştir.
- Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı eğitimini özel ve özerk kılan yasaların ihlal edildiği, azınlık okullarında okutulan Türkçe ders sayılarının kademeli bir biçimde azaltıldığı gözlemlenmiştir.

- Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının Batı Trakya bölgesi nüfusunun yaklaşık %50'sini oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda İskeçe ve Rodop ilinde sadece birer azınlık ortaokul ve lisesinin bulunduğu ve bu okulların öğrenci kapasitesinin ihtiyaca cevap veremediği tespit edilmiştir.
- 1951 Kültür Antlaşması sonrası uygulamaya konan kontenjan öğretmenlerinin sayısının ilgili düzenlemelere aykırı olarak azaltıldığı tespit edilmiştir.
- Kontenjan öğretmenlerinin sadece Gümülcine merkez okullarında görevlendirilmesinin ihtiyaçlara yanıt vermediği tespit edilmiştir.
- Azınlık okulları encümenlerinin görev, yetki ve sorumluluklarının kısıtlanmış olduğu tespit edilmiştir.
- Encümen seçimleri duyurusu için Bakanlık kararında öngörülen beş günlük sürenin yeterli olmadığı tespit edilmiştir.
- Yunan Devleti tarafından azınlık okullarında Yunanca'nın daha iyi öğretilmesi için alınan tedbirlerin Türkçe müfredat için alınmadığı tespit edilmiştir.
- Kapatılan SÖPA yerine açılan bölümle ilgili bir belirsizlik olduğu ortaya çıkmıştır.
- İskeçe Muzaffer Salihoğlu Azınlık Ortaokulu ve Lisesinin yeni bir bina ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir.
- Azınlık liselerinde lise son sınıfı öğrencilerinin, Türkçe olarak okutulan derslerden Yunanca olarak ve dışarıdan gelen bir komisyon huzurunda sınava tabi tutulduğu, bu durumun öğrencilerin mağduriyetine yol açtığı görülmüştür.

Lozan Antlaşması çerçevesinde yapılmış olan hukuksal düzenlemeler doğrultusunda Batı Trakya'da Türkçe ve Yunanca olmak üzere iki dilde müfredat uygulanmakla birlikte, bölgedeki ilkokulların sayısı 2002 yılında 231 olmuş ve bu okullarda 8000'in üzerinde öğrenci eğitim almaya başlamıştır. Bunun yanında bölgede iki azınlık ortaokulu ve lisesi bulunmaktadır. Bu okulların büyük çoğunluğu modern donanım ve eğitimden yoksun durumdadır. Azınlık ilkokullarından her yıl 1000 civarında öğrenci mezun olurken, bunların 200-250 kadarı ortaokul ve liseye devam etmektedir (Baş 2005b, ss. 295-299). Gümülcine ilinde 24 devlet lisesine karşılık tek bir azınlık lisesi (Gümülcine Celal Bayar

Lisesi) ile bir medrese (Gümölcine Medresesi) bulunmaktadır. İskeçe’de 37 devlet okuluna karşılık olarak yine sadece bir azınlık lisesi (İskeçe Muzaffer Salih Lisesi) ile bir medrese (İskeçe Medresesi) bulunmaktadır (Ayhan 2014, s. 11). Evros ilinde ise hiç azınlık lisesi bulunmamaktadır. Ancak Türkçe eğitim sisteminin yetersizliği sebebiyle birçok öğrencinin Yunanca eğitim veren okullara yazılmak zorunda kalmakta oldukları da ifade edilmektedir (Mazlumder 2012, s. 23).

Azınlık okullarındaki kitap, öğretmen, bina ve ders aracı sorunları da halen devam etmektedir. Bu etmenler eğitimin kalitesinin de düşmesine neden olmaktadır. 1999 yılından itibaren ise Türkiye ve Yunanistan arasında oluşan yakınlaşma sayesinde ilköğretim kitapları yeniden yazılarak bölgeye gönderilmiş olmakla birlikte; öğretmenlerin seçimi hususunda halen kısıtlamalar bulunmakta olduğu, öğretmen atama yetkisi genelde valilere ve Bölge Genel Sekreterlerine verilmekte olduğu ve öğrenci velilerinin veya okul encümenlerinin herhangi bir söz hakkı olmadığı ifade edilebilmektedir (Oran 1991, ss. 117-134).

Yunanistan’da 2006’da kabul edilen bir yasayla 2007-2008 eğitim döneminden itibaren bir yıllık anaokulu zorunlu kılınmış olmakla birlikte, Batı Trakya’da ise halen bir azınlık anaokulu bulunmamaktadır. Dolayısıyla da azınlık çocukları Yunanca ders yapılan anaokullarına gitmektedir (B. SARIMAHMUT, yazılı görüşme). Bu durum ise azınlık mensuplarını, çocuklarının Türkçe’yi unutabileceği sebebiyle endişelendirmektedir (Mazlumder 2012, ss. 24-25). Bunun yanında Yunanistan’da azınlık okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuş olan SÖPA’nın da kapatılmasına yönelik bir karar alınmış ve 2011 yılında SÖPA kapatılmış olup (ABTTF 16 Mayıs 2011), bu karar azınlık mensupları tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Yunanistan’da son yıllarda yaşanan ekonomik kriz sebebiyle, öğrencisi az olan köy okullarının birleştirilmesi kararı alınmış olmakla birlikte, bu kararın azınlık ilköğretim okullarına da uygulanacağı öngörülmektedir. Hatta 20011-2012 öğretim yılı öncesinde bu okullardan 14’ü birleştirilmiştir (Mazlumder 2012, ss. 25-26).

Sonuç olarak Yunanistan, bir AB üyesi olmasına rağmen azınlıkların eğitimi konusunda AB ve insan hakları standartlarının oldukça altında bir tavır sergilemektedir (Mazlumder

2012, s. 21). Bununla birlikte AB de Yunanistan'a bu konuda gösterilen tepkilere karşı önemli adımlar atmamaktadır (H. HALİL, yazılı görüşme). Bununla birlikte eğitim sorunu, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı tarafından halen en büyük sorun olarak görülmektedir (Çelikmen 2010, s. 73). Günümüzde bölgedeki eğitim kalitesi, yurtdışındaki eğitim sistemi ve Yunan okullarındaki eğitim seviyesine göre oldukça düşük düzeydedir (H. HALİL, yazılı görüşme). Türkçe eğitim veren azınlık okullarının kapasitesi yetersiz olmakla birlikte, Yunan devleti Türkçe eğitim veren yeni okulların açılmasına engel olmaktadır (İ. MOLLA, yazılı görüşme). Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına yönelik Lozan Barış Antlaşması ile tanınmış bir hak olan eğitim hakkı ve özerkliği sorunu azınlığın en güncel ve acil sorunu olarak değerlendirilmekle birlikte, azınlık mensupları da bu konunun bir an önce çözüm gerektiren en önemli konu olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte Batı Trakya Müslüman Türk toplumu, azınlığın eğitimi hususundaki engellemelerin ve haksız uygulamaların dini ve kültürel varlıklarına yönelik bir tehdit oluşturmakta olduğu düşüncesinde de birleşmektedir (Mazlumder 2012, s. 21).

5.8 SOSYOEKONOMİK SORUNLAR

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlığın %20'si kentte, %80'i ise köyde yaşamaktadır (Mazlumder 2012, s. 53). Yunanistan genelinde ise nüfusun %56,2'si kentte, %43,8'i köyde yaşamaktadır (Görüm 2006, s. 170). Azınlık nüfusu genel olarak tarım ve hayvancılık işleriyle uğraşmakla birlikte, tarım işleriyle uğraşanların üçte ikisi ise tütün üretimiyle geçimini sağlamaktadır (B. SARIMAHMUT, yazılı görüşme). Bunun yanında nüfusun küçük bir bölümü de ticaretle uğraşmaktadır (H. HALİL, yazılı görüşme; H. MEHMET, yazılı görüşme). Bununla birlikte Yunanistan'da kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) 8000 dolar civarında iken, bu miktar Batı Trakya'da ise sadece 1000 dolardır (Baş 2005b, s. 301).

Müslüman Türk azınlığın temel geçim kaynakları toprağa bağlı olmakla birlikte, Yunanistan, Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmış olmasına rağmen, çeşitli uygulamalarla azınlığın elindeki bu toprakları alarak azınlık halkını göçe zorlama ve ekonomik açıdan mağdur etme politikası uygulamıştır (Mazlumder 2012, s. 53). Bunun için dört farklı yol izleyen Yunanistan; Türk mallarının satın alınmasını özendirme,

azınlıkların taşınmaz mal edinmelerini engelleyici kanunlar çıkarma, kamulaştırmalar yoluyla azınlığa ait toprakları devlet kontrolüne alma ve arazi birleştirmeleri yapılarak azınlığa ait toprakları ellerinden alma yoluna gitmektedir (Galip 1998, ss. 139-169). Bu kapsamda Türkiye’den gelen Rumların Batı Trakya’da iskanı için bir kısım toprak kamulaştırılmış ve bu topraklarda 572 adet Rum köyü kurulmuştur. Bununla birlikte Rusya’dan Yunanistan’a göç etmiş olan Pontuslular da bu bölgede yerleştirilmiştir (Keleştemur 1988, s. 26). Yunanistan’da toprak reformu olarak isimlendirilen bu düzenleme doğrultusunda azınlığın elindeki verimli topraklar ellerinden alınırken, yerine daha verimsiz topraklar azınlık halkına verilmiştir (Görüm 2006, s. 170). 1923 yılında Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının büyük bir çoğunluğu zengin ve orta halli tüccar, çiftçi ve esnaf iken, bugün ise zengin ve orta halli tüccar sınıfı ile büyük çiftçiler neredeyse hiç kalmamıştır. Toprak ve nüfus dengesini Yunanlılar lehine değiştirme politikası uygulayan Yunanistan, bölgeye yerleştirdiği Rum nüfusa uzun vadeli krediler vererek Rumları toprak alma konusunda da özendirilmektedir (Mazlumder 2012, s. 53).

5.8.1 Yunanistan’ın AB Üyeliği Sonrası Sosyoekonomik Sorunlara Yönelik Uygulamalar

Batı Trakya’da Müslüman Türk azınlığın sosyoekonomik haklarına yönelik olarak, 1981 yılında Yunanistan’ın AB’ye girmesinden sonra yaşanan genel ihlaller şu şekilde sıralanabilmektedir (Mazlumder 2012, s. 56);

- 1984’te 7000 dönüm arazi cezaevi için kamulaştırılmıştır.
- 1992 yılında yapılan toprak reformunda Rodop İli Bekirli Camii’ne ait 36 dönüm vakıf malı yasal olmayan bir biçimde devletin mülkiyetine geçirilmiştir.
- Mayıs 2000’de Küçük Sungurlu’da Gümölcine Türk vakıflarına ait 70 dönüm arazi kamulaştırılmıştır.
- 2008’de vakıf arazileri hakkında, azınlığa ait arazileri yine azınlığın yönetmesini kabul eden karar uygulamaya konulmamıştır.
- Aynı yıl İskeçe’nin Celepli köyünde azınlığa ait vakıf arazisi üzerinde Yunanlı bir vatandaşın inşaat yapması üzerine köylüler vakıf arazisinin birilerine satılıp

satılmadığı konusunda bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişler ve bunun üzerine milletvekili Çetin Mandacı ve köylüler İskeçe Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmuşlardır.

Batı Trakya Müslüman Türk halkı bölgede yaşanmakta olan sosyoekonomik şartların giderek olumsuzlaşmasından önemli biçimde etkilenmekle birlikte, yetiştirilen ürünlerin satışı hususunda da birtakım sorunlar yaşamaktadır. Üretim ve satış ile ilgili problemler yanında Müslüman Türk azınlığın son zamanlarda karşılaşmakta olduğu önemli bir sorun da, 2009 yılında AB'nin ortak tarım politikası gereğince Yunanistan'ın tarım ürünlerine verilen sübvansiyonun kaldırılmasına dönük atacağı adım olmaktadır. Çünkü bölge halkı tütün üretiminin teşviki hususunda sübvansiyonlardan önemli derecede faydalanıyor olmakla birlikte, bu çerçevede artık faydalanamayacaktır (Görüm 2006, s. 172).

2007 yılı verileri doğrultusunda Yunanistan'da genel işsizlik oranı % 8,3 olmakla birlikte, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının işsizlik oranı ise %12,4 dolaylarındadır. Batı Trakya'da işsizlik sorununun daha yüksek olmasında çeşitli sebepler bulunmaktadır. Bölgeden uzun yıllar boyunca Yunan üniversitelerine öğrenci yollanamaması ve liseden sonra eğitime devam edilememesi sebebiyle bu pozisyondaki kişiler memur olamadıklarından sigortasız ve güvencesiz işlerde veya tarım alanında çalışmaya başlamışlardır. Türkiye veya başka ülkelerde yükseköğrenim gören kişiler ise diploma denkliği sorunundan dolayı eğitimini aldıkları mesleği icra etme hususunda sorunlar yaşamışlardır (Mazlumder 2012, s. 59).

Son yıllarda AB fonlarından bireysel çabalarla faydalanan azınlık mensupları vasıtasıyla bölgedeki en önemli sorunlardan biri olan işsizlik biraz azaltılabilmıştır. 2006 yılında düzenlenen 5. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı'nda kadınların işgücüne katılımının desteklenmesi için çeşitli girişimlerde bulunulması kararlaştırılmış ve tütün üreticilerinin mağduriyetini önleyici çeşitli planlar yapılmıştır (Çelikmen 2010, s. 69). 2009 yılında Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) tarafından yayımlanan Yunanistan 4. Gözlem Raporu'nda, Müslüman Türk azınlığın istihdamında azınlık mensuplarının ayrımcılık ile karşılaşmakta oldukları ve kamu sektörü ile devlet

iktisadi teşebbüslerinde yeterli düzeyde temsil edilmedikleri ifade edilmiştir (İsmail 2012, s. 120).

Yunanistan'ın AB'ye üyeliği itibariyle bölge halkının AB fonlarından pek fazla yararlanamamış olduğu ifade edilebilmektedir (Baş 2005b, s. 301). AB tarafından sağlanan destekler topluma tam anlamıyla yansıyabilmiş değildir (H. MEHMET, yazılı görüşme). Yalnızca tarımla ilgili destekleyici birtakım politikaları bulunmuş olduğu söylenebilmektedir (İ. MOLLA, yazılı görüşme). Bununla birlikte "Ortak Tarım Politikası'nın Yunanistan'da uygulamaya geçmesi ile birlikte tarımın %12'lere inmesi hususu, bölge halkının ekonomik durumunu daha da kötüleştirecek bir konudur. Bu durumda da bölge halen AB içerisindeki en fakir bölge olmaya devam etmektedir (Görüm 2006, s. 173). Yunanistan'ın AB'ye üyeliğinden sonra Yunan halkının genel gelir düzeyi artmasına rağmen, bu durum Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlığına eşit şekilde yansımamıştır (Baş 2005b, s. 301). Batı Trakya bölgesine, Yunanistan geneline göre daha az yatırım yapılmıştır (İ. MOLLA, yazılı görüşme).

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının, hem Yunan vatandaşı olmaktan doğan hem de uluslararası anlaşmalar ve ikili anlaşmalar ile güvence altına alınmış olan mülkiyet hakları bulunmaktadır. Lozan Antlaşması'nın 40. Maddesi ile Mübadele Sözleşmesi'nin 16. maddesi mülkiyet hakkı konusunda azınlıklara diğer vatandaşlarla eşit davranılması gerektiğini belirtmektedir. Lozan Barış Konferansı'nda 1923 yılı itibariyle Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının elindeki araziler bölgenin %84'ünü oluştururken, günümüzde ise bu oran %25'in altına düşmüştür (Mazlumder 2012, s. 53).

Günümüzde azınlık mensupları bölgede iş bulma konusunda oldukça zorlanmaktadır. Bunun en önemli sebepleri olarak Yunanistan'ın içerisinde bulunduğu ekonomik kriz, Batı Trakya'ya yatırım yapılmaması ve Batı Trakya'nın küçük bir bölge olması olduğu söylenebilmektedir. Yunanistan'ın içerisinde bulunduğu ekonomik krizden de en çok Batı Trakya halkı etkilenmektedir. Bu sebeple birçok kişi işsizlik dolayısıyla yurtdışına gitmektedir (H. HALİL, yazılı görüşme; İ. MOLLA, yazılı görüşme).

5.9 YUNANİSTAN’IN AVRUPALILAŞMA SÜRECİNDE BATI TRAKYA

1981 yılında AB’ye üye olan Yunanistan’ın Avrupalılaşmasının iki dalga halinde gerçekleşmiş olduğu söylenebilmektedir. Bu dalgalardan ilki 1990 yılında, ikincisi ise 1996 yılında yaşanmıştır (Grigoriadis 2008, p. 28; Çakmak 2012, s. 2).

İlk dalga Mitsotakis tarafından “eşit haklar ve eşit vatandaşlık” sloganı doğrultusundaki yeni azınlık politikası ile başlamış ve 1993 yılına kadar sürmüştür. Bu politikanın başlatılmasında 1989 seçimlerinde Sadık Ahmet ile Ahmet Faikoğlu’nun bağımsız milletvekilleri olarak parlamentoya girmeleri, Türk kimliğinin tanınması için yapılan kampanyalar ve bu doğrultuda Ocak 1990 yılında çıkan olayların ciddi etkileri olmuştur (Grigoriadis 2008, p. 28). Mitsotakis Mayıs 1991’de Batı Trakya’ya gerçekleştirdiği ziyarette Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına yıllarca ayrımcılık ve baskı politikaları uygulandığını kabul etmiştir. Bu ziyaretin ardından azınlık politikasında değişikliklere gidilerek Müslüman Türk azınlığa yönelik uygulanan olumsuz birçok idari karara son verilmiştir. Mitsotakis tarafından 1990-1993 yılları arasında yapılan iyileştirmeler azınlığın sorunlarına kısmen çözümler getirirken, yeterli seviyede olamamış, 1993 seçimlerinde %3 seçim barajı getirilmiştir (Duran 2008, s. 116-117).

Yunanistan’ın Avrupalılaşma sürecine asıl etkide bulunan ikinci değişim dalgası ise 1996 yılında Simitis ile başlamıştır. AB ilkeleri doğrultusunda Yunan kimliğinin ve ulusa algılamasının yeniden şekillendirilmesini kapsayan geniş bir reform ajandası oluşturan Simitis, Yunanistan’ın yeni vizyonunu daha az milliyetçi ve daha fazla Avrupalı güçlü Yunanistan olarak belirlemiştir. Bu kapsamda Yunanistan’ı Balkanlarda bir rol model olarak görmüş ve ülkeyi Avrupa’da bir Balkan ülkesi yerine, Balkanlarda bir Avrupa ülkesi olarak nitelendirmiştir (Grigoriadis 2008, p. 29).

1999 yılında Dışişleri Bakanı Papandreu ise azınlığa yönelik olarak “Türk kökenli Müslümanlar” söyleminde bulunurken, azınlık mensuplarının kendilerini istedikleri gibi ifade etmelerinde kendisi için bir mahsur olmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte

İçişleri Bakanlığı da vatandaşlık politikası ile ilgili planları basınla paylaşmıştır. Buna göre yabancı ülkelerden gelen göçmenler, birkaç yıl ikamet ettikten sonra vatandaşlığa sahip olabilecektir (Duran 2008, s. 118). Ancak bu olumlu yöndeki gelişmeler çok sayıda eleştiri alırken, yapılan protestolar sonrasında bu politikalar uygulanamamıştır.

1990'lı yıllarda yaşanan bu gelişmelerde AK, AGİT ve Helsinki İzleme Komitesi'nin etkilerinin bulunduğu ifade edilebilmektedir. Bununla birlikte bahsi geçen dönemde yapılan araştırmalarda, Yunanistan tarafından o zamana kadar uygulanan azınlık politikalarının AK ve AGİT tarafından belirlenmiş kriterlerle uyuşmamakta olduğu görülmektedir (Duran 2008, s. 118).

Bu bölümde Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunlarının ve bu sorunların çözümüne ilişkin Yunanistan tarafından gerçekleştirilen uygulamaların analizi yapılmış olup, bu sorunlar ve çözümler Yunanistan'ın Avrupalılaşma süreci ve AB üyeliği kapsamında ele alınmıştır. Bu doğrultuda, bahsi geçen sorunların çözümü hususunda Yunanistan'ın Avrupalılaşma sürecinin ve AB üyeliği neticesinde Avrupa kurumlarının ne ölçüde etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmış olup, bir sonraki bölümde konu hakkında yapılacak olan tartışma ve değerlendirmelere temel oluşturulmuştur.

6. TARTIŞMA

Araştırmanın bu kısmında Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının yaşadığı sorunlarla ilgili olarak Yunanistan tarafından sağlanan iyileştirmeler ve bu iyileştirmelerin sağlanmasında Avrupa kurumları ile AB'nin nasıl bir rolü olduğu üzerine değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunları genel olarak etnik kimlik, din ve vicdan hürriyeti, vatandaşlıktan çıkarılma, vakıflar, kamu görevlerinde istihdam, siyasi katılım ve temsil, eğitim – öğretim ile sosyoekonomik konular çerçevesinde şekillenmektedir. Geçmişten günümüze yaşanmakta olan bu sorunların bazıları hakkında çeşitli iyileştirmeler yapılırken, bu iyileştirmelerin sağlanmasında, Yunanistan'ın AB üyeliği ve Avrupalılaşma sürecinde AB'nin ve Avrupa kurumlarının önerileri, uygulamaları ve/veya baskılarının etkileri bulunmaktadır.

Yunanistan'ın Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun sorunlarına yönelik olarak çeşitli konularda getirdiği çözümler ve iyileştirmeler, özellikle Yunanistan'ın 1981 yılında AB'ye üye olmasından sonra, 1990'lı yıllarda yaşadığı Avrupalılaşma sürecine denk gelmektedir. Bu durumun yaşanmasında ise özellikle 1996 yılında iktidara gelen Simitis hükümeti ve sonrasında gelen hükümetlerin ılımlı, Türkiye ile ilişkilere önem veren ve Avrupa'yı benimseyen yaklaşım ve görüşlerinin önemli etkisi bulunmaktadır.

6.1 ETNİK KİMLİĞİN REDDİ

Etnik kimliğin reddi sorunu ile ilgili olarak Yunan makamları, Türk kimliği yerine Müslüman kimliğini kullanmakla birlikte, bu durumun kökenini de Lozan Antlaşması'na dayandırmaktadır. Her ne kadar çeşitli anlaşmalarda azınlıktan “Türk” kimliği ile bahsedilmiş olsa da, Yunan makamlarının bu tutumunun genel olarak devam etmekte olduğu görülebilmektedir. Özellikle Albaylar Cuntası'nın iktidara gelmesi neticesinde azınlığa yönelik baskılar artarken, azınlık “Müslüman Yunanlı” kimliği altında isimlendirilmeye başlanmıştır. 1970'li yıllarda okul tabelalarındaki “Türk” ibarelerine

yasaklama getirilirken, 1980’lerde ise bu sefer dernek ve vakıfların isimlerinde yer alan “Türk” ibaresi kaldırılmış, hatta Türk dernek ve vakıfları kapatılmaya başlanmıştır.

1990’lı yıllarda Yunanistan’ın Avrupalılaşma süreci içerisinde Başbakan Mitsotakis tarafından bölgeye yapılan ziyarette azınlıklarla ilgili olarak “yasalar önünde eşit vatandaşlık” ilkesinin benimsendiği ve önceki hükümetlerden farklı davranılacağı ifade edilmiş olmakla birlikte, etnik kimlik konusunda bu süreç zarfında herhangi bir gelişme yaşandığını söylemek mümkün değildir.

Etnik kimlik sorunuyla ilgili olarak, Avrupa Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Irkçılıkla Mücadele Komitesi, 2000 yılında hazırladığı raporda Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının ifade özgürlüğünün kısıtlandığını, azınlığın kendisini Türk toplumu olarak tanımlamasının yasak olduğunu ve azınlık derneklerinin Yunanistan tarafından kabul edilmediğini bildirerek, Yunanistan’ı azınlığın etnik kimliğini inkar etmekte olduğu için uyarmıştır.

Ancak Avrupa Komisyonu’nun uyarılarına ve azınlığın hukuki mücadelesine rağmen Yunan Danıştayı, azınlığın “Türk” değil “Müslüman” olduğunu ifade ederek uyarıları ve hukuki talepleri görmezden gelerek reddetmiştir. İç hukuk yoluyla bir çözüm alınamayınca, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu tarafından dava AİHM’e taşınmış ve AİHM de Yunanistan’ı haksız bularak, Yunanistan’ın azınlığa bu konuda hoşgörü ile yaklaşması gerektiğini belirtmiştir.

Bu durum üzerine 2007 yılında bölgeye gelen Yunan Dışişleri Bakanı Bakoyani, azınlık ilişkileri konusunda beyaz bir sayfa açacaklarını belirtirken “eşit vatandaşlık” ilkesinden de taviz vermeyeceklerini ifade etmiş, 2011 yılında bölgeye gelen Başbakan Papandreu ise azınlığın sorunlarına yönelik olumlu adımlar atmak istediklerini ifade etmiştir. Ancak bu konuda söylenen tüm vaatlere rağmen, halen konuyla ilgili somut adımlar atılmamış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla azınlığın etnik kimlikle ilgili yaşadığı sorunun ve bu konuda azınlığın hukuk mücadelesinin de halen devam etmekte olduğu, Avrupa kurumlarının tüm önerilerine ve baskılarına rağmen Yunanistan’ın aynı tutumunu devam ettirmekte olduğu ifade edilebilmektedir.

Bu sebeple etnik kimlik sorunu hususunda Yunanistan tarafından bir iyileştirme yapılmamış olduğu, Avrupa kurumları tarafından yapılan öneriler ve baskıların ise Yunan devleti tarafından görmezden gelindiği söylenebilmektedir.

6.2 DİN VE VİCDAN HÜRRİYETİ

Yunanistan'ın imzalamış olduğu uluslararası anlaşmalar ve 1920 tarihli yasa gereğince, din eğitimi, azınlığın hukuki konuları ve din görevlilerinin çalışmalarının denetlenmesi hususunda, batı Trakya Müslüman Türk azınlığının İskeçe, Dimetoka ve Gümülcine'de birer müftülüğü ve bu üç müftülüğün üzerinde de bir baş müftülük makamı bulunması gerekmektedir. Bu müftülerin ise azınlık mensupları tarafınca seçilerek görev yapmaları gerekmektedir. Yunanistan ise müftülerin hukuk işlerine bakmasına karşı çıkmakta ve bu sebeple uluslararası anlaşmalarla garanti altına alınmış olan bu hakkın ve hukuki özerkliğin kaldırılmasını istemektedir.

Müftülük konusu ile ilgili olarak henüz yeni bir AB üyesi olan Yunanistan, 1985 yılında değişen Gümülcine müftüsünü tanımayarak, kendi müftüsünü atamıştır. Bununla ilgili gerekçe olarak ise, müftü maaşlarının devlet tarafından ödenmekte olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte 1990 yılında çıkarılan yasa ile de müftülerin vali tarafından atanmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine aynı yıl Yunanistan, İskeçe müftülüğü için de kendi müftüsünü atamıştır. Bu durum üzerine azınlık, AİHS'nin 9. maddesinin açıkça ihlal edilmekte olduğu gerekçesiyle konuyu AİHM'e taşımıştır. AİHM de azınlığın talebini ve seçilmiş müftüyü haklı bularak Yunanistan'ın müftüye tazminat ödemesine hükmetmiştir.

Yunan devleti AİHM tarafından alınan kararları görmezden gelmekle birlikte, 2007 yılında ise kendi müftülük sistemini güçlendirmek amacıyla kendi seçtiği 240 imamı din eğitimi ve dini görevlerini yerine getirmek üzere atamıştır. Bununla birlikte azınlığın yeni bir cami yapmasının da devlet tarafından engellenmekte olduğu söylenebilmektedir.

Baş Müftülük makamının hiçbir zaman faaliyette bulunamadığı Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde İskeçe ve Gümülcine'de halen ikişer müftü görev yapmaya

çalışmaktadır. Yunanistan'ın Avrupalılaşıma sürecinin yoğunluk kazandığı 1990'lı ve 2000'li yıllarda yaşanan bu durum, devletin imzalamış olduğu uluslararası anlaşmalar ile AGİT yükümlülüklerini ihlal etmek anlamına gelmekle birlikte, devletin Avrupa kurumları tarafından yapılan baskıları ve yükümlülükleri de tanımadığını açıkça göstermektedir. 2000'li yıllardan bu yana azınlığa yönelik artan İslam karşıtı söylemler hususunda da Yunanistan'ın herhangi bir koruyucu politikasının bulunmadığı söylenebilmektedir.

Sonuç olarak Yunanistan'ın, din ve vicdan hürriyeti konusunda azınlığın haklarını açık bir şekilde ihlal eden politikalar uygulamakta olduğu ve Avrupa kurumlarının tüm baskılarına rağmen bu tutumundan taviz vermemekte olduğu ifade edilebilmektedir.

6.3 VATANDAŞLIKTAN ÇIKARILMA

Yunanistan, 1955 yılında çıkarmış olduğu “Vatandaşlık Yasası”nın 19. maddesi ile azınlık mensuplarını kolayca vatandaşlıktan çıkarabileceği bir kanunu yürürlüğe koymuştur. Bahsi geçen yasa maddesi, 1998 yılında Avrupa kurumlarının yoğun baskıları neticesinde kaldırılmıştır. Yunanistan'ın tam da Avrupalılaşıma sürecinde yaşanan bu gelişme, azınlığa yönelik gerçekleştirilen olumlu bir uygulama olarak görülebilmektedir.

Ancak Avrupa Konseyi Irkçılığı ve Ayrımcılığı Önleme Komitesi tarafından 60.004 kişi olarak belirlenmiş olan vatandaşlıktan çıkarılan kişiler hakkında herhangi bir işlem yapılmamıştır, çünkü Yunanistan tarafından gerçekleştirilen yasa iptali geçmiş kapsamamaktadır. Her ne kadar Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı tarafından AGİT İnsani Boyut Toplantıları'nda bu durum sıkça gündeme getirilmiş olsa da, Yunanistan'ın bu konuda herhangi bir adım atmaması, Yunanistan'ın yine istediği gibi hareket ettiğinin bir göstergesi niteliğindedir.

Yunanistan, AGİT toplantılarında konunun sıkça açılması üzerine 2003 yılında, vatandaşlığını kaybetmiş olan 1.500 kişinin başvurularının olumlu biçimde değerlendirilerek, vatandaşlık haklarının geri verildiğini ifade etmiştir. Bu durum ise, Batı

Trakya Müslüman Türk azınlığının yaptığı yoğun lobi faaliyetleri kapsamında AGİT'in Yunanistan'ı bu konuda etkilemiş olduğunu gösteren bir kanıt niteliğindedir. Ancak Yunanistan'ın vatandaşlığa geri alma uygulamasının bu sayı ile sınırlı kalmış olduğu söylenebilmektedir. Bu doğrultuda, 2009 yılında Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan raporda da vatandaşlığını kaybeden kişilerin mağduriyetlerinin devam etmekte olduğu belirtilerek, Yunan hükümetinin bu konuda ivedilikle atım atması uyarısında bulunulmuştur.

Bununla birlikte Müslüman Türk azınlığa verilen pasaportlar tek çıkışlı olarak belirlenmiş ve pasaport süresi de kanuna aykırı olarak 1 yıl ile sınırlandırılmıştır. Ancak bahsi geçen bu uygulama, henüz taze bir AB üyesi olan Yunanistan tarafından, AİHS'ne aykırı olduğu için 1986 yılında kaldırılmıştır. Dolayısıyla pasaport konusunda yaşanan gelişme ilgili olarak Avrupa kurumlarının etkili olduğu ifade edilebilmektedir.

Sonuç olarak vatandaşlıktan çıkarılma hususu ile ilgili olarak, Avrupa kurumlarının baskıları neticesinde, Yunanistan'ın Avrupalılaşıma sürecinde Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesinin iptal edildiği ve pasaport süresi sınırlamasının da kaldırıldığı söylenebilmektedir. Ancak Avrupa kurumları tarafından vatandaşlıktan çıkarılan kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi hususunda yapılan tüm baskılara ve önerilere rağmen, Yunan hükümetinin bu konuyu oldukça ağırdan almakta olduğu ifade edilebilmektedir.

6.4 VAKIFLAR SORUNU

Yunanistan tarafından imzalanmış olan uluslararası anlaşmalar ve 1920 tarihli yasa gereğince, Batı Trakya Müslüman Türk cemaatinin hukuksal ve ekonomik yapısı belirlenmiştir. Buna göre, cemaate ait vakıfların yönetimi ile gelirlerin yönetimi ve denetiminden müftülük makamları sorumludur. Ancak Yunanistan 1946 yılından itibaren vakıf heyetlerine müdahalede bulunmuş ve kendi heyetini kurma yoluna gitmiştir. Albaylar Cuntası'nın iktidara gelmesinden sonra da, cemaat heyetleri tümüyle dağıtılarak Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının eğitimi ve vakıfları tamamen Yunan devleti denetimi altına alınmıştır. Bununla birlikte cemaatin cami, ev, işyeri gibi yerleri tamir etmeleri, vakıfların gayrimenkul edinmeleri yasaklanmıştır. 1980 yılında çıkarılan

kanunla, cemaat vakıflarının özel statüsü herhangi bir dernek seviyesine indirilirken, kanunun uygulanması ise Yunanistan'ın AB'ye üye olmasından 7 yıl sonra 1988 yılında gerçekleşmiştir.

Yunanistan'ın Avrupalılaşma süreci neticesinde 2000 yılında, İçişleri Bakanlığı tarafından vakıfların yönetimi ile ilgili olarak yasal değişiklikler yapılacağına ilişkin planlamalar yapıldığı ifade edilmiş olmakla birlikte, bu konuda halen herhangi bir adım atılmamış olduğu ifade edilebilmektedir. Bununla birlikte 2008 yılında çıkarılmış olan kanunla, vakıfların gelirleri ile okul ve cami yapımı ve onarımı yapılabileceği hükmünün getirilmesi, vakıf gelirlerinin cemaat tarafından kullanılabilmesine ilişkin olumlu bir düzenleme olarak görülebilmektedir. Ancak bu kanun Müslüman Türk azınlığın önceden sahip olduğu haklara göre oldukça yetersiz hükümler içermektedir.

Vakıflar sorunu konusunda Yunanistan tarafından pek olumlu adım atılmamış olduğu görülebilmekle birlikte, Avrupa kurumlarının da bu konuda Yunanistan'a yönelik olarak önemli bir baskısının bulunmadığı ifade edilebilmektedir.

6.5 KAMU HİZMETLERİNDE İSTİHDAM

Batı Trakya'da yoğun bir Müslüman Türk nüfusu yaşamasına rağmen, azınlık mensupları kamu hizmetlerinde istihdam edilme hususunda büyük sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Yunan devleti, bu konuda ayrımcılık yapmakla birlikte, azınlık mensuplarının yeterli dil bilgisi ve eğitime sahip olmadığını sebep göstermektedir.

Yunanistan'ın Avrupalılaşma sürecinin hız kazanmaya başladığı 1990 yılında Helsinki İzleme Komitesi tarafından yayımlanan raporda, Müslüman Türklerin kamuda yalnızca vasıfsız işlerde çalıştırıldığına dikkat çekilmiştir. 2000'li yıllarda ise Avrupalılaşma sürecinin de etkisiyle, azınlık mensuplarının istihdamına yönelik çeşitli olumlu adımlar atılmaya başlanmış, yüz kadar genç Müslüman Türk AB destekli bürolarda geçici olarak istihdam edilmiş, bununla birlikte çeşitli kamu kuruluşlarında birkaç genç Müslüman Türk işe alınmıştır. 2008 yılında Dışişleri Bakanı Bakoyani de, Batı Trakya Müslüman

Türk azınlığına yönelik başlattıkları olumlu adımlar neticesinde kamu istihdamında %0.5 kontenjan verildiğini duyurmuştur.

Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu tarafından 2009 yılında yayımlanan raporda ise Müslüman Türk azınlığının kamuda ve devlet iktisadi teşebbüslerinde ayrımcılık yapıldığı ve azınlığın bu yerlerde yeterli temsilinin sağlanamadığı hususunda Yunanistan'a bir uyarı yapılmıştır.

Atılan olumlu adımlar ve yaklaşımlarla birlikte, azınlık mensuplarının halen polis, hakim, savcı gibi görevlere sahip olamamakta oldukları ifade edilebilmektedir. Azınlığa yönelik olarak verilmiş olan kotanın da tam olarak uygulanmamakta olduğunu söylemekte fayda bulunmaktadır. Ancak AB fonları vasıtasıyla gerçekleştirilen kamu hizmetlerinde Müslüman Türk gençlerinin de istihdam edilmiş olması, Avrupa kurumlarının desteği vasıtasıyla Müslüman Türk nüfusunun kamuda istihdamı hususunda yaşanan olumlu bir gelişme olarak göze çarpmaktadır.

6.6 SİYASİ KATILIM VE TEMSİL

Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun siyasi temsil ile ilgili sorunlarının, Yunanistan'ın AB üyeliği ve Avrupalılaşma sürecinde yaşanmaya başlandığı ifade edilebilmektedir.

1990 öncesinde çeşitli siyasi partilerden milletvekili çıkarmayı başaran azınlık, bu vasıta ile sorunlarını Yunan parlamentosuna taşımaya çalışmış olsa da, etkin bir lobi faaliyeti sergilenememiş olduğu söylenebilmektedir. Bu süreç sonrasında 1990 yılında gerçekleştirilen seçimlerde iki azınlık mensubu bağımsız olarak parlamentoya girmeyi başarırken, bu durum üzerine aynı yıl hem siyasi partilere hem de bağımsız adaylara %3'lük seçim barajı getirilerek, azınlık mensuplarının bağımsız biçimde parlamentoya girmelerinin ve özgürce temsil edilmelerinin önüne geçilmiştir.

Bu kanunun yürürlüğe girmesinin ardından Müslüman Türk azınlığı, yeniden Yunan siyasi partileri vasıtasıyla parlamentoya girme yolunu seçmiştir. Ancak partiden ihraç

edilme korkusuyla, seçilen milletvekilleri de Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun sorunları hakkında parlamentoda etkin bir lobi faaliyeti yürütememektedir.

Bununla birlikte 1997 yılında oluşturulan Kapodistrias Planı ile de azınlık mensuplarının kendilerini yönetecek valileri seçtirebilmelerinin önüne geçilmiştir. Bunun yanında 2011 yılında oluşturulan Kallikratis Planı ile de, azınlıkların yönettiği idare birimlerinin sayısı, dolayısıyla da azınlığın temsili azaltılmaya çalışılmıştır.

Yunanistan tarafından Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının siyasi temsiline yönelik olarak getirilmiş olan kısıtlamalar ve engellemelerle ilgili, AB'nin ve Avrupa kurumlarının önemli bir baskısının bulunmamasının, Yunanistan'ın halen bu konuda keyfi davranışlarda bulunmasına ve azınlığın gerek parlamentoda gerekse de yerel yönetimlerde yeterince temsil edilememesine sebebiyet vermekte olduğu ifade edilebilmektedir.

6.7 EĞİTİM ÖĞRETİM

Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun en önde gelen sorunlarından birini eğitim öğretim konusu oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze konuyla ilgili yapılmış olan görüşmelere ve anlaşmalara rağmen sorun halen çözülebilmüş değildir.

Özellikle 1951 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Kültür Anlaşması'nı müteakiben 1950'li yıllarda azınlığın eğitime yönelik olarak Türk okullarının açılması, Türkiye'den öğretmenler getirilmesi, karşılıklı burslar verilmesi gibi olumlu gelişmeler yaşanmasına rağmen, Albaylar Cuntası'nın iktidara gelmesinin ardından tam aksi yönde gelişmeler söz konusu olmuştur. Okul yönetimleri cunta tarafından atanmaya başlanırken, okul tabelalarındaki Türkçe ibareler de kaldırılmıştır. Bununla birlikte Batı Trakya'da faaliyet gösteren okullarda görevlendirilecek Yunan öğretmenleri yetiştiren SÖPA'ların açılması, Türk öğretmenlerin görev yapamamasına ve öğrencilerin de istenen seviyede bir eğitim alamamasına neden olmuştur.

1968 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Karma Kùltür Protokolü vasıtasıyla Batı Trakya'daki eğitim sorununa çözümler bulunmaya çalışılsa da, yeterli etkinlik elde edilememiştir. 1972 yılında çıkarılan kanun ile ise "Türk okulları" ibaresi kaldırılmıştır. Bunun yanında Türkiye'den gelen kitapların dağıtımı yasaklanırken, Türkçe dersleri de azaltılmıştır. Ardından 1977 yılında azınlık okullarının kontrolü devlet bünyesine alınmış ve azınlığın eğitim konusundaki özerkliğine son verilmiştir.

Azınlığın eğitimi konusunda yaşanan sıkıntılar nedeniyle, AB'ye yeni üye olmuş olan Yunanistan, 1983 yılında AP tarafından kınanarak uyarılmıştır. Ancak Yunanistan AP'nin bu uyarılarını görmezden gelmiştir.

1990'lı yıllarda Yunanistan'ın Avrupalılaşma sürecinin başlaması neticesinde genel eğitim sisteminde iyileştirmeler ve reformlar gerçekleştirilirken, bu sebeple Türkiye'ye okumaya giden azınlık mensuplarının sayısında azalma yaşanmaya başlanmıştır. Aynı dönemde Türkiye'den mezun olan öğrencilerin diplomaları Yunanistan'da tanınmazken, diploma denkliğinin sağlanması için DİKATSA isimli bir merkez kurulmuş ve öğrencilerin Yunan okullarında fark dersleri vererek, denklik almalarının yolu açılmıştır.

Bununla birlikte AK ve AB'nin baskıları neticesinde 1996-1997 eğitim öğretim yılından başlanarak Müslüman Türk öğrencilere Yunan üniversitelerine girişte %0.5 kontenjan ayrılmıştır. 1997 yılından itibaren AB teşvikleri doğrultusunda başlatılan eğitimi destekleme programı vasıtasıyla Yunan okullarına ve üniversitelerine giden Müslüman Türk öğrenci sayısı artırılmıştır. Yine AK'nin baskıları doğrultusunda 1999 yılından başlanarak, yüksek öğretimdeki Müslüman Türk öğrencilerin dil sorununu çözmek üzere, AB finansmanı vasıtasıyla Yunanca ikinci dil olarak öğretilmeye başlanmıştır.

Yunanistan'ın Avrupalılaşma ve Türkiye ile yakınlaşma süreci doğrultusunda 2000 yılından itibaren okullarda Türkçe kitap dağıtılmaya ve aynı zamanda Türk öğretmenler atanmaya başlanmıştır. 2000'li yıllarda açılan yeni Müslüman Türk okulları ile birlikte bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı da hızla artmıştır.

Yunanistan, AB'den eğitim ile ilgili çeşitli fonlar alırken, bu fonlar azınlığın eğitimine tam olarak yansıyamamaktadır. Okul tabelalarında halen “Türk” ibaresi kullanılması hususundaki yasak devam etmektedir. Batı Trakya'nın eğitim durumu ve eğitim kalitesi AB standartlarının ve Yunanistan genelinin oldukça altındadır.

Batı Trakya'nın en önemli sorunu olarak görülen eğitim öğretim sorunu konusunda halen yapılması gereken çok sayıda düzenleme bulunmakla birlikte, bu zamana kadar yapılmış olan iyileştirmelerin hemen hemen tamamının Avrupa kurumları vasıtasıyla ve Yunanistan'ın Avrupalılaşıma sürecinde yapılmış olduğu ifade edilebilmektedir.

6.8 SOSYOEKONOMİK DURUM

Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun büyük bir çoğunluğu başta tütün yetiştiriciliği olmak üzere tarım ve de hayvancılık işleriyle uğraşmaktadır. Dolayısıyla azınlığın temel geçim kaynağı toprağa dayanmaktadır. Ancak Yunanistan uzun yıllar bu toprakları azınlığın elinden almaya ve azınlığı göçe zorlamaya yönelik çeşitli politikalar uygulamıştır.

Özellikle azınlığın sahip olduğu topraklarda gerçekleştirilen tarımsal faaliyetlere yönelik olarak çeşitli AB destekli sübvansiyonlar uygulanmakla birlikte, son yıllarda azınlık üyelerinin bireysel çabaları neticesinde gerçekleştirilen çeşitli AB projeleri ile bölgede işsizlik azaltılmaya çalışılmaktadır. Ancak AB tarafından Yunanistan'a sağlanan ekonomik desteklerden bölge halkının yeterli ölçüde yararlandırılmadığı da söylenebilmektedir. Bununla birlikte Yunanistan'ın AB'ye üye olması sonrasında Batı Trakya halen Yunanistan'ın en fakir bölgesi olmaya devam etmektedir.

Sonuç olarak, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sosyoekonomik sorunlarının çözümüne yönelik AB ve Avrupa kurumları tarafından çeşitli destekler sağlanmakta olduğu, ancak Yunanistan'ın Batı Trakya'ya daha az yatırım yapmakta olduğu ifade edilebilmektedir.

7. SONUÇ

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının hakları ve hukuki statüsü 1830 Londra Protokolü, 1881 İstanbul Antlaşması, 1913 Atina Barış Antlaşması, 1920 Yunan Sevr'i ve 1923 Lozan Barış Antlaşması neticesinde şekillenmiş olmakla birlikte, Lozan Barış Antlaşması'nda ise bu haklar güvence altına alınmıştır.

Her ne kadar bu haklar güvence altına alınmış olsa da, Yunanistan Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına yönelik gerek Lozan Barış Antlaşması'nın gerekse de insan ve azınlık hakları ile ilgili olarak imzalamış olduğu uluslararası metinlerin hükümlerine uymamaktadır. Dolayısıyla da Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk toplumu yıllardır birtakım sorunlarla boğuşmakta ve sıkıntılar yaşamaktadır. Bu doğrultuda da bu çalışmanın konusu, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunlarının tespit edilmesi ve Yunanistan'ın 1981 yılında AB'ye üye olması ile başlayan ve 1990'lı yıllarda ivme kazanan Yunanistan'ın Avrupalılaşması sürecinde Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunlarının çözümü hususunda yaşanmış olan gelişmelerde, Yunanistan'ın AB üyeliği ve/veya Avrupalılaşmasının, Avrupa kurumları ile AB'nin baskıları ve önerilerinin etkili olup olmadığının saptanması olarak belirlenmiştir.

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının temel sorunlarından birini kimlik sorunu oluşturmaktadır. Yunanistan, 1923 tarihli Lozan Antlaşması gereği azınlığı yalnızca dinsel azınlık olarak tanımlamakta ve azınlığın "Müslüman azınlık" olduğunu savunmaktadır. Ancak aynı Yunanistan 1954 yılında parlamentodan geçirdiği bir yasayla azınlığı "Türk azınlık" olarak nitelendirmiştir. Yunanistan'ın AB üyeliğinin hemen sonrasında Yunan hükümeti okul tabelalarındaki "Türk" sözcüğünü kaldırmış, Türkçe derslerin sayısını zaman içerisinde azaltmış, adında "Türk" sözcüğü geçen dernek ve birlikler kapatılmıştır. Günümüzde halen bu konudaki yasaklar devam etmekte ve azınlık mensupları tarafından içerisinde "Türk" sözcüğü geçen dernekler açılmamaktadır. Uluslararası kuruluşlar ise hazırladıkları raporlarda bu durumu kınarken, özgürlüğün ihlal edildiğini ifade etmekteledir. Bununla birlikte AİHM de bu konuda Yunanistan'ın haksız olduğunu ifade etmiş, ancak Yunanistan tüm bu raporları ve kararları görmezden gelmeye

devam etmiştir. Dolayısıyla bu sorunun çözümü ile ilgili Yunanistan tarafından olumlu adımlar atılmazken, Avrupa kurumlarının baskıları ve uyarıları ise Yunanistan tarafından görmezden gelinmiştir.

Bir başka sorun din ve vicdan özgürlüğü ile ilgilidir. Batı Trakya’da azınlığa ait hukuken özerk olan üç müftülük bulunmakla birlikte bunların arasından da seçimle bir başmüftü atanması hususu bulunmaktadır. Ancak başmüftü hiçbir zaman seçilmemiş olmakla birlikte, Yunanistan 1985 yılından bu yana azınlığın müftülerini kendisi atamaktadır. Ancak azınlık da kendi müftülerini seçmekte olduğundan 3 yerine 6 müftü ortaya çıkmakta ve bu konuda ikilikler oluşmaktadır. Bununla birlikte Yunanistan, haklarını arayan seçilmiş müftüleri yargılayarak sindirmeye çalışma politikası izlemiş olsa da, bu konu da yine AİHM’e taşınmış ve AİHM Yunanistan’ı yine haksız bularak müftüye tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Yunanistan, AGİT sözleşmelerinden doğan yükümlülüklerine de halen itibar etmemekle birlikte, Avrupa kurumlarının tüm baskılarına rağmen din ve vicdan özgürlüğü hususunda sorunları çözücü bir yaklaşımda bulunmamaktadır.

1955 yılında çıkarılmış olan Vatandaşlık Yasası’nın 19. maddesi gereğince vatandaşlıktan çıkarılmış olan azınlık mensuplarının durumu da bir diğer sorunu oluşturmaktadır. 1998 yılına kadar uygulanan bu yasa maddesi sebebiyle yaklaşık 60 bin kişi vatandaşlıktan çıkarılarak vatansız statüsüne düşürülmüştür. Özellikle Avrupa kurumlarının baskısı neticesinde yasa kaldırılırken, vatandaşlıktan çıkarılmış olan kişilerin tekrardan Yunanistan vatandaşlığına alınması ile ilgili olarak ise bu zamana kadar herhangi bir yasal düzenleme yapılmamış olması ise, Yunanistan’ın Avrupa kurumlarının baskılarına kısmen uyum sağlamakta olduğunu göstermektedir.

Azınlık vakıflarının durumu ise ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Lozan Barış Antlaşması’na göre azınlığa vakıfların yönetimi ve denetimi hususunda özgürlük verilmiş olmakla birlikte, 1946 yılından itibaren Yunanistan bu konuya da müdahale etmeye başlamıştır. 1980 yılında vakıfların statüsü dernek düzeyine indirilmiş olup, vakıfların gayrimenkul edinmeleri, tahrip olan cami, işyeri ve evleri tamir ettirmesi de yasaklanmıştır. Vakıflar sorununun çözümüne yönelik olarak Yunanistan tarafından

olumlu adımlar atılmamış olmakla birlikte, Avrupa kurumlarının da bu konuda Yunanistan'a önemli bir baskısı ve uyarısı mevcut değildir.

Diğer bir sorun azınlık mensuplarının kamu hizmetlerinde istihdamıyla ilgilidir. Yunanistan dil sorununu öne sürerek uzun bir zaman azınlık mensuplarını kamuda istihdam etmezken, 2000'li yıllardan itibaren Yunanistan'ın Avrupalılaşıma süreci ile birlikte azınlık mensuplarının kamu hizmetlerinde kısmen istihdamına yönelik bazı adımlar atılmıştır. Bununla birlikte 2008 yılında azınlık mensuplarına kamu hizmetlerinin istihdamında %0,5 kontenjan ayrılacağı duyurulmuş olmasına rağmen bu konu uygulamaya pek yansımamıştır. Bu kapsamda, kamu hizmetlerinde istihdamla ilgili atılan olumlu adımların Avrupa kurumların baskısı ve/veya desteği doğrultusunda gerçekleşmekte olduğu ifade edilebilmektedir.

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı ile ilgili en önemli sorunlardan birini siyasi baskılar ve temsil sorunu oluşturmaktadır. Yunanistan tarafından hem siyasi partiler hem de bağımsız adaylar için belirlenmiş olan %3'lük seçim barajından dolayı, %3'ün altında nüfusa sahip olan azınlığa ait siyasi partiler ve bağımsız adaylar parlamentoya girememektedir. Bu sebeple azınlık mensupları Yunan siyasi partilerine üye olarak milletvekili adayı olmakta ve ancak bu şekilde azınlık parlamentoda temsil edilebilmektedir. Bunun yanında Yunanistan 1990'lı yıllardan bu yana azınlık basınına yönelik çeşitli sansür uygulamalarında bulunmakla birlikte, basına yönelik zaman zaman para cezaları verilmekte ve saldırılarda bulunmaktadır. Avrupa kurumlarından ise Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının siyasi temsil sorunu ile ilgili önemli bir baskı veya destek sağlanmamakla birlikte, Yunanistan da uzun yıllardır devam edegelen sistemden vazgeçme niyetinde gözükmemektedir.

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının en önemli sorunu, eğitim öğretim sorunu olarak görülmektedir. Bu konuda Yunanistan ve Türkiye arasında çok sayıda görüşme ve yazışma yapılmış ve belgeler imzalanmış olmasına rağmen, azınlığın eğitimiyle ilgili sorunlar bir türlü çözülememiş, hatta sorunlar giderek büyümüş ve içerisinden çıkılamaz hale gelmiştir. Yunanistan, azınlıkların eğitimi hususunda AB ve insan hakları standartlarının oldukça altında uygulamalarda bulunmaktadır. Azınlığın eğitim kalitesi,

Avrupa geneli ve Yunan okullarındaki eğitim seviyesine göre oldukça düşük seviyededir. Türkçe eğitim veren azınlık okullarının kapasitesi oldukça yetersizdir. Bunun yanında Yunanistan, Türkçe eğitim veren yeni okulların açılmasına izin vermemektedir. Batı Trakya’da eğitimle ilgili yaşanan sıkıntılara yönelik olarak yapılan hemen tüm iyileştirmelerin arkasında Avrupa kurumlarının desteği ve/veya baskısı bulunduğu belirtilebilmektedir.

Sosyoekonomik sorunlar da azınlık için önemli bir sorun grubunu oluşturmaktadır. Genellikle tarım işleriyle uğraşan azınlık halkında %12 civarında bir işsizlik oranı bulunmaktadır. AB fonları sayesinde kısmen de olsa işsizlik azaltılabilmiş olmakla birlikte, kadınların işgücüne katılımı hususunda da çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Ancak bölge halkının AB fonlarından yeterli ölçüde faydalanamamakta olduğu ve AB desteklerinin topluma yeterince yansıyamadığı ifade edilebilmektedir. Yunanistan’ın AB üyeliği sonrasında Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun gelir düzeyi, Yunanistan geneli kadar artmamıştır. Bununla birlikte Yunanistan’ın çeşitli politikaları gereğince, 1923 yılında azınlığın elindeki araziler bölgenin %84’ünü oluşturmakta iken, günümüzde ise bu oran %25’in altındadır. Yunanistan’ın son dönemlerde yaşamakta olduğu ekonomik krizden Batı Trakya Müslüman Türk toplumu da oldukça etkilenmektedir ve bu yüzden birçok kişi yurtdışına iş aramaya gitmektedir.

Yapılan bu araştırma neticesinde, Batı Trakya’da uzun yıllardır süregelen sorunların çözümü konusunda halen atılması gereken çok fazla adım bulunduğu söylenebilmektedir. Bununla beraber, bu zamana kadar atılmış olan adımların hemen hemen tamamının Yunanistan’ın AB üyeliği sonrasında başlayan Avrupalılaşma süreci neticesinde, Avrupa kurumlarının baskı ve/veya destekleri neticesinde gerçekleştiği ifade edilebilmektedir. Zaten yapılan literatür araştırmalarında, incelenen kaynaklarda ve Batı Trakyalılarla yapılan mülakatlarda sorunların çözümü hususunda en etkin rolü AB ve Avrupa kurumlarının oynayacağı düşüncesi ön plana çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Adıyeke, N., 2001. *Cemaat-ı İslamîyeler: Yunanistan sınırları içinde Müslüman cemaat örgütlenmeleri*. Ankara: Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi Yayını.
- Akbulut, O., 2008. *Barış içinde birlikte yaşamının hukuk zemini*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.
- Akıllıoğlu, T., 1995. *İnsan hakları-I: kavram kaynaklar ve koruma sistemleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Aksu, F., 2001. *Türk-Yunan ilişkileri: ilişkilerin yönelimini etkileyen faktörler üzerine bir inceleme*. Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi Araştırma Projeleri Dizisi 2, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Allardt, E., 1979. *Implication of the ethnic revival in modern industrialized society: a comparative study of the linguistic minorities in Western Europe* (commentations scientiarum socialium). Helsinki: Societas Scientiarum Fennica.
- Arsava, A.F., 1993. *Azınlık kavramı ve azınlık haklarının uluslararası belgeler ve özellikle medeni ve siyasi haklar sözleşmesinin 27. maddesi ışığında incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Basımevi.
- Aydınlı, A., 1971. *Batı Trakya Faciasının İçyüzü*. İstanbul: Akın Yayınları.
- Balkaç, Z., 2002. Batı Trakya Türkleri, *Türkler Cilt 20: Türk dünyası* içinde, ss. 470-488, Güzel, H.C., Çiçek, K. ve Koca, S. (Ed.). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Baş, H., 2005a. *Unutulan Batı Trakya Türkleri*. İzmir: Umay Yayınları
- Baş, H., 2005b. Türk – Yunan ilişkileri ışığında Batı Trakya sorunu ve çözüm önerileri, *Avrupa'dan Asya'ya sorunlu Türk bölgeleri* içinde, Günay, B. (Drl.). İstanbul: IQ Yayıncılık.
- Batı Trakyalılar Derneği. 1987. *Batı Trakya azınlığı insan hakları ve belgeler*. Ankara: Şafak Matbaası.
- Bayur, Y.H., 1943. *Türk inkılabı tarihi, Cilt: 2, Kısım: 2*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Bilener, T., 2003. AB'nin azınlık hakları anlayışı ve AB'ye bütünleşme sürecinde Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, *Dünden bugüne Avrupa Birliği içinde*, Dedeoğlu, B. (Drl.). İstanbul: Boyut Kitapları.
- Bilgin, Ü., 2007. *Azınlık hakları ve Türkiye*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Cin, T., 2003b. *Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın din ve vicdan özgürlüğü: başmüftülük ve müftülük sorunu*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Claude, I.N., 1955. *National minorities: an international problem*. Cambridge: Harward University Press.
- Clogg, R., 2002. *Concise history of Greece*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Cowles, M.G., Caporaso, J. and Risse, T. (Eds), 2001. Europeanization and domestic change. *Transforming Europe: Europeanization and domestic change*, NewYork: Cornell University Press.
- Çakmak, G., 2016. Yunanistan'da azınlık haklarının Avrupalılaşması: Batı Trakya örneği, *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde, Eraslan, C., Bayram, C., Erdem, N. ve Hayrullah, P. (ed.). 23-24 Ekim 2014, İstanbul Üniversitesi Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul: Türk Ocağı Yayınları.
- Çavuşoğlu, N., 1994. *İnsan hakları Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa topluluk hukukunda temel hak ve hürriyetler üzerine*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi.
- Çavuşoğlu, N., 2001. *Uluslararası insan hakları hukukunda azınlık hakları*, İstanbul: Su Yayınları.
- Çelik, E., 1969. *100 Soruda Türkiye'nin dış politika tarihi*. İstanbul: Berrak Yayınevi.
- Dienstein, Y., 1992. Freedom of religion and protection of religious minorities, in *The protection of minorities and human rights*, Dienstein, Y. and Tabory, M. (Eds.). Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers.
- Döner, A., 2003. *İnsan haklarının uluslararası alanda korunması ve Avrupa sistemi*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Dyson, K., 2002. Introduction: EMU as integration, Europeanization and convergence. K.Dyson (Ed.) *European States and Euro*, Oxford: Oxford University Press.
- Eren, H., 1997. *Batı Trakya Türkleri*. İstanbul: Rehber Yayınları.

- Eren, H., 2012. *Batı Trakya Türk vakıfları: tarihi süreç ve bugünkü durum*. Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu Kitabı, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Erim, N., 1953. *Devletlerarası hukuku ve siyasi tarih metinleri Cilt 1: Osmanlı İmparatorluğu andlaşmaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Kütüphanesi Yayınları.
- Fırat, M., 2006. Yunanistan'la ilişkiler, *Türk dış politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan bugüne olgular, belgeler, yorumlar içinde*, Cilt II, ss. 440-480, Oran, B. (Ed.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Galip, S., 1998. *Batı Trakya'da yazabildiklerimden*. İstanbul: Kastan Yayınları.
- Gemalmaz, M.S., 2010. *Uluslararası insan hakları hukuku belgeleri, II. Cilt: uluslararası sistemler*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Gemenis, K. and Lefkofridi, Z., 2013. The Europeanization of Greece: a critical assessment, in *the Europeanization of European politics*, pp. 1-18. Mannin, M. and Bretherton, C., (Eds.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gözübüyük, Ş., 1989. *İnsan haklarının korunması Avrupa Konseyi ve insan hakları: temel metinler ve açıklamalar*. Ankara: Dış Politika Enstitüsü.
- Herkül, M., 2002. Türk – Yunan halklarının dostluğu üzerine, *Türkiye – Yunanistan eski sorunlar, yeni arayışlar*, Ed. B.Demirtaş-Coşkun, Ankara: ASAM Yayınları.
- Hurşit, Ş., 2006. *Lozan Antlaşması'ndan günümüze Batı Trakya Türkleri eğitim tarihi*. Gümölcine: Kendi Yayını.
- Hüseyin, N., 2004. *Tarihe bir not*. İstanbul: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Yayınları.
- İlhan, S., 1989. *Türk-Yunan ilişkileri el kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- İnaf, 1992. *Uluslararası ilişkiler dosyası, Türk-Yunan ilişkilerinde Batı Trakya Türkleri sorunu*. İstanbul: İnaf Yayını.
- Karal, E.Z., 1988. *Osmanlı tarihi, Cilt 7. 3. Baskı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kılıç, H., 1992. *Türkiye ile Yunanistan arasındaki imzalanan ikili anlaşmalar, önemli belgeler ve bildiriler*. Ankara: Rağbet Yayınları.
- Kurubaş, E., 2006. *Asimilasyondan tanınmaya uluslararası alanda azınlık sorunları ve Avrupa yaklaşımı*. 2. Baskı, Ankara: Asil Yayınları.

- Kutay, C., 1962. *1913'te Garbi Trakya'da ilk Türk cumhuriyeti*. İstanbul: Ercan Matbaacılık.
- Mantran, R., 1995. Doğu sorununun başlangıçları 1774-1839, *Osmanlı İmparatorluğu tarihi II* içinde, Mantran, R. (Hızl.). S.Tanilli (Çev.), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Meray, S.L., 2001. *Lozan barış konferansı, tutanaklar, belgeler, Cilt I*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Oran, B., 1991. *Türk – Yunan ilişkilerinde Batı Trakya sorunu*, 2. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Oran, B., 1994. Türk dış politikası ve Batı Trakya, *Türk dış politikası analizi* içinde, Sönmezoğlu, F. (Drl.). İstanbul: Der Yayınları.
- Oran, B. (ed.), 2001. *Türk dış politikası, Kurtuluş Savaşı'ndan bugüne olgular, belgeler, yorumlar, Cilt I*. 1919-1980. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, B., 2002. *Greek violations of the Lausanne treaty*. Ankara: The National Committee For Strategic Research and Studies.
- Oran, B., 2004. *Türkiye'de azınlıklar: kavramlar, teori, Lozan, iç mevzuat, içtihat, uygulama*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öksüz, H., 2006. *Batı Trakya Türkleri*. İstanbul: Karam Yayınları.
- Öktem, A.E., 2002. *Uluslararası hukukta inanç özgürlüğü*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Ömeroğlu, A., 1994. *Batı Trakya Türkleri ve gerçek*. İstanbul: Avcı Ofset.
- Pazarcı, H., 2003. *Uluslararası hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Preese, J.J., 2001. *Ulusal azınlıklar ve Avrupa ulus-devlet sistemi*. A.Demir (Çev.), İstanbul: Donkişot Yayınları.
- Rometsch, D. and Wessels, W. (Eds), 1996. *The European Union and member states: towards institutional fusion*, Manchester: Manchester University Press
- Sander, O., 1989. *Siyasi tarih, ilkçağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Smith, A.D., 1994. *Milli kimlik*. B.S.Şener (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Soysal, İ., 1993. *Türk dış politikası incelemeleri için kılavuz (1919-1993)*. Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı (OBIV), İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Sönmezoğlu, F., 1998. *Uluslararası politikada yeni alanlar yeni bakışlar*. İstanbul: Der Yayınları.
- Sönmezoğlu, F., 2000. *Türkiye-Yunanistan ilişkileri ve büyük güçler*. İstanbul: Der Yayınları.

- Sönmezoğlu, F., 2005. *Uluslararası ilişkiler sözlüğü*. 4. Baskı, İstanbul: Der Yayınları.
- Thornberry, P., 1991. *Minorities and human rights law*, London: Minority Rights Group.
- Tokay, A.G., 2001. II. meşrutiyet dönemi dış ilişkileri: 1908-1914, Türk dış politikasının analizi içinde, Sönmezoğlu, F. (Drl.). 2. Baskı, İstanbul: Der Yayınları.
- Toluner, S., 2000. *Milletlerarası hukuk açısından Türkiye'nin bazı dış politika sorunları*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Tunç-Yaşar, F., 2005. *Batı Trakya*. İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Uzak, A. ve Altuntaş, M., 2007. *İnsan hakları nedir? Temel bilgiler ve Türkiye'de insan hakları alanında yaşanan gelişmeler*. Ankara: T.C Başbakanlık Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ.H., 1982. *Osmanlı tarihi, Cilt 1*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Üçarol, R., 1995. *Siyasi tarih*. 4. Baskı, İstanbul: Filiz Yayınevi.
- Ülman, A. H., 2002. *I. Dünya Savaşı'na giden yol ve savaş*. 3. Baskı, Ankara: İmge Yayınları.
- Ünal, Ş., 2000. *Farklı bakış tarzlarıyla insan hakları uygulamaları*. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü A.P.K. Dairesi Başkanlığı, Yayın No:139.
- Ürer, L., 2003. *Azınlıklar ve Lozan tartışmaları*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Verney, S., 1993. From the special relationship to Europeanism: PASOK and the European community, 1981-89. *Greece, the populist decade: 1981-89*, Ed. R.Clogg, Londra: St. Martin Press.
- Vink, M.P. and Graziano, P., 2007. Challenges of a new research agenda. *Europeanization new research agendas*, Ed. P.Graziano and M.P.Vink, London: Palgrave Macmillan.
- Yazıcı, S., 2005. *Yunanistan anayasası*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yerasimos, S., 1995. *Milletler ve sınırlar: Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu*. Ş.Tekeli (Çev.), 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Zürcher, E.J., 2000. *Modernleşen Türkiye'nin tarihi*. Y.Saner-Gönen (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Sürekli Yayınlar

- Al Jazeera Turk*, 21 Eylül 2015. 4 Türk Yunan parlamentosunda, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/4-turk-yunan-parlamentosunda> [erişim tarihi 29 Temmuz 2015]
- Alp, İ., 1995. Batı Trakya Türkleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, **11** (33), s. 613-652.
- Altınsöz, M. 1988. Batı Trakya'da Türk Varlığı. *Batı Trakya'nın Sesi*, **1** (2), ss. 21-22.
- Atılğan, M., 2006. Avrupa Birliği, azınlık hakları ve Türkiye. *Türk İdare Dergisi*, (450), ss. 43-65.
- Ayhan, H., 2014. Batı Trakya Türk azınlığının hukuki ve siyasi sorunlarının asimilasyon politikası çerçevesinde tahlili. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (42), ss. 1-30.
- Batı Trakya Haber, 2015. Batı Trakya Türkleri yine üç milletvekili seçmeyi başardı, 18 Haziran, <http://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/bati-trakya-turkleri-yine-uc-milletvekili-secmeyi-basardi.html> [erişim tarihi 30 Temmuz 2015]
- Batı Trakya'nın Sesi*, 1988. Batı Trakya Türkleri eğitim raporu, **1** (4), ss. 28-33.
- Batı Trakya'nın Sesi*, 1992. Batı Trakya Türkleri tek bilek tek yürek, **5** (41), ss. 3-4.
- Batı Trakya'nın Sesi*, 2002. Batı Trakya'da yeni oluşum, (98), ss. 22-23.
- Bayındır-Goularas, G., 2012. 1923 Türk-Yunan nüfus mübadelesi ve günümüzde mübadil kimlik ve kültürlerinin yaşatılması. *Alternatif Politika*, **4** (2), ss. 129-146.
- Börzel, T.A., 2002. Pace-setting, foot-dragging, and fence-sitting: member state responses to Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, **40** (2).
- Börzel, T.A., 2003. Shaping and taking EU policies: member state responses to europeanization. *Queen's Papers on Europeanisation*, No. 2.
- Buller, B. and Gamble, A., 2002. Conceptualising europeanization. *Public Policy and Administration*, **17** (2), pp. 4-24.
- Cin, T., 2003a. Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesindeki azınlık Türk mü? Müslüman mı? *Avrasya Dosyası*, **9** (3), ss. 192-212.
- Cin, T., 2009. Batı Trakya Türklerinin hukuki statüsü sorunları ve Avrupa Birliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **11** (1), ss. 147-179.

- Çavuşoğlu, N., 2000. Avrupa Topluluğu / Birliği'nin insan hakları politikası. *TODAİE İnsan Hakları Yıllığı*, **21-22**, ss. 1-14.
- Çelikyay, H.S., 1998. Batı Trakya Türk azınlığının taşınmaz mülkiyetine ilişkin sorunlar. *Balkan Araştırmaları*, **1** (1), ss. 78-91.
- Erdem, N., 2009. Mehmet Hilmi'ye göre Batı Trakya Türklerinin 1930 Türk-Yunan dostluğundan beklentileri. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (15-16), ss. 1-15.
- Eren, H., 1993. Müftülük davası. *Batı Trakya'nın Sesi*, (49), ss. 10-11.
- Eren, H., 1994. Batı Trakya Türklerinin kültürel ve ekonomik durumu. *Batı Trakya'nın Sesi*, **7** (58), ss. 18-34.
- Grigoriadis, I.N., 2008. On the Europeanization of minority rights protection: comparing the cases of Greece and Turkey. *Mediterranean Politics*, **13** (1).
- Gündem Gazetesi*, 27 Kasım 2005. Birinci Eğitim Şurası Yapıldı, Gümülcine.
- Hüseyin, N., 2002. Avrupa insan hakları mahkemesi Yunanistan'ı suçlu buldu. *Batı Trakya'nın Sesi*, (104), ss. 16-17.
- Ioakimidis, P.C., 2000. The Europeanization of Greece: an overall assessment. *South European Society and Politics*, **5** (2), pp. 1-14.
- Karakaş, A.I., 1996. Avrupa Birliği'nde temel hak ve özgürlüklerin korunması. *Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye*, (25), ss. 1-25.
- Kayam, M.C., 1993. Lozan Antlaşması'na göre Türk-Yunan nüfus mübadelesi ve konunun TBMM'de görüşülmesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, **9** (27), ss. 581-608.
- Keleştimur, B., 1988. Batı Trakya Türklüğü ve Yunan mezalimi. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, (22), ss. 25-27.
- Kılıç-Yaşın, G., 2006. Batı Trakya'da seçim heyecanı. *Cumhuriyet Strateji*, 9 Ekim, (119), ss. 18-19.
- Kırbaki, Y., 2005. Yunanlıların Türk rahatsızlığı. *Milliyet*, 14 Ocak, <http://www.milliyet.com.tr/2005/01/14/siyaset/siy03.html> [erişim tarihi 27 Haziran 2015].
- Kırbaki, Y., 2005. Yine dernek krizi. *Radikal*, 1 Şubat, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=142087> [erişim tarihi 12 Temmuz 2015].

- Ladrech, R., 1994. Europeanisation of domestic politics and institutions: the case of France. *Journal of Common Market Studies*, **32** (1).
- Larrabee, F.S., 2005. Greece's Balkan policy in a new strategic era. *Southeast European and Black Sea Studies*, **5** (3), pp. 405-425.
- Lawton, T.C., 1999. Governing the skies: conditions for the Europeanisation of airline policy. *Journal of Public Policy*, **19** (1).
- Meray, S.L., 1985. Türk-Yunan Sorunları II. *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, 7 Eylül.
- Okçu, M., 2004. Avrupa yönetsel alanına doğru Türk kamu yönetimi: çok düzlemli yönetişim. *Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü*. http://www.tepav.org.tr/upload/files/1269868421r8525.Avrupa_Yonetsel_Alanina_Dogr_Turk_Kamu_Yonetimi_Cok_Duzlemli_Yonetisim.pdf [erişim tarihi 14 Kasım 2015].
- Olsen, J.P., 2002. The many faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, **40** (3).
- Öksüz, H., 1997. Lozan'da azınlıklar meselesi. *Türk Yurdu*, **17** (121), ss. 87-98.
- Özdek, E.Y., 1993. 1990'larda insan hakları: sorunlar ve yönelimler. *TODAİE İnsan Hakları Yıllığı*, (15), ss. 3-44.
- Rodop Rüzgarı, 2012, Eğitim konferansı sonuç bildirgesi, 30 Kasım, <http://www.rodopruzgari.com/item/858-e%C4%9Fitim-konferans%C4%B1-sonu%C3%A7-bildirgesi.html> [erişim tarihi 29 Haziran 2015].
- Saraçlı, M. ve Taşdemir, H., 2007. Avrupa Birliği ve Türkiye perspektifinden azınlık hakları sorunu. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, **2** (8), ss. 25-35.
- Taşdemir, H. ve Saraçlı, M., 2007. Avrupa Birliği ve Türkiye perspektifinden azınlık hakları sorunu. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, **2** (8), ss. 25-35.
- Tunç, H., 2004. Uluslararası sözleşmelerde azınlık hakları sorunu ve Türkiye. *Gazi Üniversitesi hukuk Fakültesi Dergisi*, **8** (1-2), ss. 1-58.
- Usta, N., 2014. Yunan yazılı basınında Avrupalılaşıma tartışmaları: bir politik kriz dönemi incelemesi. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, **10** (39), ss. 137-165.
- Yıldız, S., 1990. Müftülük sorunu. *Batı Trakya Dergisi*, (21-22-23), ss. 6-7.
- Yılmaz, T., 1999a. Batı Trakya'daki Türk devletleri. *Balkan Araştırmaları*, **1** (1), ss. 115-132.

Yılmaz, T., 1999b. Tarihi perspektif içinde Batı Trakya ve Batı Trakya Müslüman / Türk azınlığının haklarını koruyan antlaşmalar. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, http://www.rodopruzgari.com/bati_trakya/item/12-tarihi-perspektif-i%C3%A7inde-bati-trakya-ve-bati-trakya-t%C3%BCrk-azinli%C4%9Finin-haklarini-koruyan-antla%C5%9Fmalar.html [erişim tarihi 9 Ağustos 2015].

Diğer Yayınlar

- ABTTF (Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu)*, 2011. SÖPA resmen kapatıldı, 16 Mayıs,
https://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=3247&grup=4&arsiv=xyd_jrtbmudhki [erişim tarihi 22 Haziran 2015].
- Akyüz, B., 2007. Batı Trakya Türk toplumunun eğitim ve öğretim problemleri. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE.
- Amnesty International, Greece, Out of The Spotlight The Right of Foreigners and Minorities are Still Grey Area, 2005. 5 October.
<http://www.refworld.org/pdfid/43b149b34.pdf> [accessed 17 July 2015].
- Batı Trakya Dayanışma Derneği, t.y., Batı Trakya Hukuki Statüsü,
<http://www.bttd.org.tr/bati-trakya/hukuki-statuu.html> [erişim tarihi 14 Haziran 2015].
- Batı Trakya Haber Ajansı, t.y., 1913 Atina Anlaşması ve 3 Numaralı Protokol,
<http://www.batitrakya.org/bati-trakya/hukuki-statuu/1913-atina-anlasmasi-ve-3-numarali-protokol.html> [erişim tarihi 20 Haziran 2015].
- Baysal, F., 2013. Türk-Yunan ilişkilerinde bir sorun alanı: Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı. *Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi SBE.
- Bulmer, S.J. and Radaelli, C.M., 2004. The Europeanisation of national policy? *Queen's Papers on Europeanisation*, No. 1.
- Cihan, S.S., 1998. Batı Trakya Türklerinin dünü bugünü ve geleceği, *Balkanlar ve Türkiye'nin Bölgeye Yönelik Politikaları Sempozyumu*, 15-16 Aralık 1998 İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı.
- Çelimken, B., 2010. Azınlık hakları ve Avrupa Birliği kapsamında Batı Trakya Türklerinin sorunları. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Çızmaz, E., 2009. Batı Trakya Türk azınlığı hukuki statüsü çerçevesinde eğitim haklarının ihlali. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ufuk Üniversitesi SBE.
- Demiral, N., 2009. Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde Yunanistan, Portekiz, Polonya ve Bulgaristan deneyimleri ışığında Avrupalılaşıma olgusunun Türk kamu yönetimine etkisi. *Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE.

- Duran, İ., 2008. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da Batı Trakya Türk azınlığının sorunları ve Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü.
- ECRI (European Commission against Racism and Intolerance), 2000. Second Report on Greece, June 27th, Strasbourg: Council of Europe. http://hudoc.ecri.coe.int/XMLEcri/ENGLISH/Cycle_02/02_CbC_eng/02-cbc-greece-eng.pdf [accessed 17 November 2015].
- Eren, H., 1995. Batı Trakya Türkleri. *Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.
- Eylemer, S., 2010. Avrupalılaşma sürecinde siyasi koşulluluk ve elitler: Türkiye örneği. *Doktora Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.
- Göksel, A., 2001. Europeanisation of the Turkish administrative system: enlargement as a tool of Europeanisation. Paper presented to YEN Research Meeting, Siena, November 2-3.
- Görüm, Y., 2006. Avrupa Konseyi, AGİT ve AB'de azınlık hakları ve Batı Trakya sorunu. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Helsinki Watch Report*, 1990. Destroying Ethnic Identity – The Turk of Greece, New York, Washington, August.
- Human Righth Watch Report*, 1999. Greece: The Turks of Western Thrace. January, **11** (1D), <https://www.hrw.org/reports/1999/greece/> [accessed 5 July 2015].
- İsmail, A., 2012. Yunanistan'da azınlık hakları: Batı Trakya Türk azınlığı örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE.
- Larsen, H. and Olsen, K.B., 2010. *Europeanization of Greece*. The politics of the European Union-Central Structures and Processes of the EU. Jean Monnet Programme, Department of Political Science, University of Copenhagen.
- MAZLUMDER 2012, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı insan hakları raporu. [http://www.mazlumder.org/webimage/bat%C4%B1trakyaraporu_webicin_kucu k\(1\)\(1\).pdf](http://www.mazlumder.org/webimage/bat%C4%B1trakyaraporu_webicin_kucu k(1)(1).pdf) [erişim tarihi 12 Haziran 2015].
- Memişoğlu, F., 2007. The European Union's minority rights policy and its impact on the development of minority rights protection in Greece. *3rd Hellenic Observatory PhD Symposium on Contemporary Greece: Structures, Context and Challenges*. 14-15 June 2007. LSE: European Institute, Hellenic Observatory, pp. 1-32.

- Mjoset, L., 1997. Historical meanings of Europeanisation. *ARENA Working Paper*, No. 24.
- OSCE (*Organization for Security and Co-operation in Europe*), 2003. Political participation and representation, outstanding issues affecting the Muslim Turkish minority of Western Thrace. *OSCE Human Dimention Implementation Meeting*, 6-7 October 2003 Warsaw.
- OSCE (*Organization for Security and Co-operation in Europe*), 2006. Western thrace minority university graduates association. 10 October.
- Soyaltın, D., 2006. Avrupalılaşıma ve Türkiye'nin dönüşüm süreci. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.
- TBMM Tutanak Dergisi, 2005. Dönem:22, Cilt:90, Yasama Yılı:3, 123. Birleşim, 1 Temmuz, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil3/bas/b123m.htm> [erişim tarihi 26 Haziran 2015].
- TDK, <http://www.tdk.gov.tr>, Azınlık [erişim tarihi 7 Haziran 2015].
- Topçu, E., 2009. Balkan ülkelerinin Avrupa Birliği'ne tam üyelik süreci ve Yunanistan. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.
- U.S. Department of State, 2009. 2008 human rights report: Greece. *2008 Country Reports on Human Rights Practices*. February 25th. <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2008/eur/119082.htm> [accesed 16 November 2015].

EK-1. MÜLAKAT SORULARI

i. GENEL SORULAR

- Batı Trakya Türk azınlığının Yunan vatandaşları ile bir uyum problemi var mıdır?
- Batı Trakya Türklerinin en önemli sorunu nedir?
- Batı Trakya'nın mevcut azınlık ihlalleri ile ilgili en önemli sorunları nelerdir?
- Batı Trakya'nın problemleri sizce çözülebilir mi? AB'nin bu konuda bir etkisi oldu mu?

ii. ETNİK KİMLİĞİN REDDİ

- Batı Trakya Türkleri, Yunanistan tarafından nasıl bir kimlik altında tanımlanmaktadır?
- Yunanistan bölge halkını etnik bir azınlık olarak mı yoksa dinsel bir azınlık olarak mı tanımlamaktadır? Bunun kaynağı nelerdir?
- Bölgede yaşayan azınlık ile ilgili "Türk" kelimesi kullanılmakta mıdır?

iii. DİN VE VİCDAN HÜRRİYETİ

- Batı Trakya Türkleri dinlerini özgürce yaşayabilmekte midir?
- Yunanistan, imzalamış olduğu uluslararası antlaşmalarda ve AB müktesebatında yer alan din ve vicdan hürriyeti ile ilgili azınlık haklarına uymakta mıdır?
- AB üyeliği ile birlikte bu konuda herhangi bir gelişme yaşanmış mıdır? AB'nin bu konuda yaptığı bir çalışma, denetleme vs. bulunmakta mıdır?
- Müftü seçimleri ne şekilde gerçekleşmektedir? Yunanistan'ın bu konuda herhangi bir engelleyici politikası bulunmakta mıdır?

iv. VATANDAŞLIKTAN ÇIKARILMA

- Geçmişte Yunan Vatandaşlık Yasası'nın özellikle 19. maddesine göre birçok Batı Trakya Türk'ünün vatandaşlıktan çıkarıldığı görülmektedir. Bu durum halen devam etmekte midir?
- AB müktesebatına aykırı olan bu durum hususunda AB'nin herhangi bir çalışması olmuş mudur?

v. VAKIFLAR SORUNU

- Batı Trakya’da Türk sivil toplum kuruluşlarının kurulması ve işleyişinde herhangi bir sorun yaşanmakta mıdır? Bu hususta Yunanistan ne gibi politikalar uygulamaktadır? AB üyeliği sonrasında yaşanan herhangi bir gelişme bulunmakta mıdır?
- Müslüman Türk cemaate ait vakıfların yönetimi ve denetimi nasıl olmaktadır? Bu konuda Yunanistan’ın tutumu nasıldır?

vi. KAMU GÖREVLERİNDE İSTİHDAM SORUNU

- Türklerin kamu görevlerinde istihdamının az olmasında etkili olan faktörler nelerdir?
- Batı Trakya Türklerinin kamu görevlerinde faaliyette bulunmasının önünde engel bulunmakta mıdır, herhangi bir ayrımcılık söz konusu mudur?

vii. SİYASİ KATILIM VE TEMSİL SORUNU

- Batı Trakya Türklerinin Yunan parlamentosunda ve yerel yönetimlerde temsili ne durumdadır, bu hususta herhangi bir engelleme veya baskı söz konusu mudur?
- Yunanistan’ın AB üyesi olması neticesinde bu konuda herhangi bir gelişme yaşanmış mıdır?

viii. EĞİTİM ÖĞRETİM SORUNU

- Batı Trakya Türkleri, Yunanca bilmekte midir? Bölgedeki okullarda Yunanca eğitimi verilmekte midir?
- Türkçe öğrenimi ile ilgili ve/veya Türkçe dilinde öğrenim yapılması ile ilgili Yunanistan tarafından yapılan herhangi bir engelleme veya baskı bulunmakta mıdır? AB üyeliği ile bu konuda herhangi bir gelişme yaşanmış mıdır? AB’nin bölge halkının eğitimi konusunda herhangi bir desteği bulunmakta mıdır?
- Batı Trakya Türklerinin genel eğitim durumu nedir? Yükseköğrenim yapılabilmekte midir? Türkiye’de yükseköğrenim yapanların denklikleri Yunan mercilerince kabul edilmekte midir?
- Bölgedeki okullara yetişmiş Türk öğretmen atanması ile ilgili bir engelleme bulunmakta mıdır?
- Bölgedeki eğitimin kalitesini ne şekilde değerlendiriyorsunuz?

ix. EKONOMİK SORUNLAR

- Batı Trakya Türklerinin temel geçim kaynağı nelerdir? Bu konuda Yunanistan'ın herhangi bir desteği veya engelleyici politikası söz konusu mudur?
- AB'nin bölgeye yönelik herhangi bir desteği söz konusu mudur (AB projeleri vb.)?
- Yunanistan'ın AB üyesi olmasının bölgeye ekonomik bir katkısı olmuş mudur?
- Yunanistan'ın şu an içerisinde bulunduğu ekonomik krizden bölge halkı ne şekilde etkilenmektedir?
- Batı Trakya Türkleri, bölgede veya Yunanistan genelinde iş bulmak konusunda sıkıntı çekmekte midir?

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Şirvan ÇALIŞKAN

Sürekli Adresi : Girne Mah. Reyhanlı Sk. Kiptaş Sitesi C/3 Blok D:26 Maltepe/İstanbul

Doğum Yeri ve Yılı : İslahiye 1971

Yabancı Dili : İngilizce

İlk Öğretim : Fevziçakmak İlkokulu 1983

Orta Öğretim : İslahiye Ortaokulu/İslahiye Lisesi 1990

Lisans : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2008

Yüksek Lisans : Bahçeşehir Üniversitesi 2016

Enstitü Adı : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Program Adı : Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Programı

Yayımları :

Çalışma Hayatı : Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. 2013/...

İski Genel Müdürlüğü 1996 / 2013